

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๕ ตอนที่ ๔๑ – ๕๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๔๑

ในตอนนี้มีท่านผู้ใดสงสัยในการสติปัฏฐาน ๔ บ้าง หรือยังไม่เข้าใจ ยังไม่เห็นด้วยว่า สิ่งที่มีอยู่ทุก ๆ ขณะในชีวิตประจำวันนั้นเป็นสติปัฏฐาน หรือคิดว่าขณะไหนไม่ใช่สติปัฏฐาน ขณะไหนเป็นสติปัฏฐาน

ถ. มีผู้เถียงเสมอว่า เวลาเจริญสติปัฏฐานนั้นขบรณนตัมไม่ได้

ส. เวลาขบรณนตัมนั้น ใครขบ มีตัวตน มีสัตว์บุคคลที่กำลังขบรณนตัมหรือเปล่า พิจารณาด้วยตัวของท่านเองว่า ท่านก็เคยขบรณนตัม เคยดูละคร เคยอ่านหนังสือพิมพ์ เคยโทรศัพท์ ก็เป็นนามเป็นรูปประเภทต่าง ๆ เป็นโลภะบ้าง เป็นโทสะบ้าง เป็นโมหะบ้าง เป็นกุศลที่เป็นไปในทานบ้าง ในศีลบ้าง ในการเจริญความสงบเท่านั้นเอง แต่ความรวดเร็วของนามและรูปซึ่งเป็นสังขารธรรม ทั้งจิตก็ดี เจตสิกที่เกิดกับจิตก็ดี รูปก็ดี เกิดขึ้นแล้วก็ดับไปอย่างรวดเร็วมากทีเดียว มากจนกระทั่งทำให้ผู้ที่หลงลืมสติ ไม่ได้พิจารณารู้ลักษณะของนามและรูปแต่ละชนิดตามความเป็นจริง เข้าใจผิด ยึดถือว่า เป็นตัวตน เพราะเหตุว่านามรูป เกิดดับสืบต่อกันอย่างรวดเร็ว

ผู้ที่ยังไม่เจริญสติเลย ก็คิดว่าทุกขณะมีตัวตนแน่นอน แต่ให้ทราบว่ามีผู้ตรัสรู้แล้วประจักษ์ลักษณะของนามรูปชัดเจนถูกต้องตามความเป็นจริงว่า ทุกขณะนั้นเป็นแต่เพียงสภาพรู้อย่างหนึ่ง และสภาพที่ไม่รู้อะไร แต่เป็นสภาพที่ปรากฏให้รู้ได้ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ อีกอย่างหนึ่ง เพราะเหตุว่าเมื่อโยโลกลงจะมีลักษณะที่ต่างกันเป็น ๒ ลักษณะ คือ สภาพรู้อย่าง ๑ และสภาพที่ไม่รู้อย่าง ๑ ถ้าไม่มีสติ ไม่พิจารณา ไม่รู้ลักษณะของนามและรูปชนิดหนึ่งชนิดใดแล้ว ไม่มีโอกาสที่จะได้รู้เลยว่า โลภะเกิดขึ้นก็ดับไป ทุกคนมีโลภะ ดับใหม่ ดับ แต่ไม่ประจักษ์ เพียงชั้นการศึกษาว่า โลภะดับ แต่ไม่ประจักษ์ความดับของโลภะ เพราะว่า สติไม่ได้รู้ลักษณะของโลภะที่กำลังปรากฏ กำลังเห็นดับใหม่ โดยการศึกษาทราบว่าการเห็น

เกิดดับทุกขณะ แต่ไม่ประจักษ์การเกิดดับของเห็นที่กำลังเกิดดับในขณะนี้ เพราะเหตุว่าไม่ระลึกรู้ลักษณะที่กำลังเห็นตามความเป็นจริง

เวลานี้เห็นมีไหม มี ได้ยินมีไหม มี คิดนึกด้วยหรือเปล่า คิดนึกด้วย ทั้งเห็น ทั้งได้ยิน ทั้งคิดนึก นี่แสดงถึงความรวดเร็วของจิต แต่โดยสภาพความจริงแล้ว จิตเกิดขึ้นทีละ ๑ ขณะ หรือว่าทีละ ๑ ดวงเท่านั้น จะเกิดพร้อมกันทั้งเห็น ทั้งได้ยิน ทั้งคิดนึกไม่ได้เลย แต่ถ้าผู้นั้นเจริญสติ เห็นก็ยังคงเป็นเห็นตามปกติธรรมดา แต่สติรู้ลักษณะของสภาพที่กำลังเห็นว่า ไม่ใช่เย็น ไม่ใช่ร้อน ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์ แต่ว่าเป็นสภาพรู้ชนิดหนึ่งซึ่งเกิดเพราะมีตา หรือว่าอาศัยตา จึงมีการเห็นเกิดขึ้นได้

เพราะฉะนั้น คนหนึ่งกำลังเจริญสติปัฏฐาน อีกคนหนึ่งไม่เจริญสติปัฏฐาน ในขณะที่คนซึ่งไม่ได้เจริญสติ เห็น แล้วก็ชอบ แล้วก็อยากได้ ผู้เจริญสติเห็น อาจจะชอบ แต่มีสติ ระลึกรู้ลักษณะที่เห็นก็ได้ ระลึกรู้ลักษณะความพอใจที่กำลังปรากฏในขณะนั้นก็ได้

สำหรับเรื่องขับริยนต์ ขอให้พิจารณาเหตุผลตามความเป็นจริงว่า ผู้ที่กำลังขับริยนต์กันอยู่ในท้องถนนขณะนี้นั้น เจริญสติปัฏฐานหรือเปล่า กำลังรับประทาน อาหาร กำลังนั่ง นอน ยืน เดิน เคลื่อนไหว เขี่ยดคุ้ พุด นิ่ง คิด ตามปกติ เจริญสติปัฏฐานหรือเปล่า

บางท่านก็เข้าใจผิดว่า ถ้าเจริญสติปัฏฐานแล้ว จะขับริยนต์ชน แต่ขอให้คิดถึงปกติธรรมดาในชีวิตประจำวันว่า ที่ขับริยนต์ทุก ๆ วัน มีโลภะไหม มีโทสะไหม มีโมหะไหม ถ้าท่านเจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่เจริญสมาธิ ไม่ใช่บังคับ เพราะเหตุว่าการเจริญสติปัฏฐานนั้นเป็นอนุสติ ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่เกิดขึ้นปรากฏเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่ต้องสร้างอะไรขึ้นมาเลย เย็นมีไหม ร้อนมีไหม เห็นมีไหม ได้ยินมีไหม รู้ว่าเป็นคน เป็นผู้หญิง เป็นผู้ชาย ได้ยินเสียงรู้ความหมายต่าง ๆ ตามปกติ ผู้ที่เจริญสติ แทนที่โลภะจะเกิด โทสะจะเกิด โมหะจะเกิด สติก็เกิดรู้ลักษณะของสิ่งนั้นตามความเป็นจริง

เพราะฉะนั้น การเจริญสติไม่เป็นโทษ ไม่เป็นภัย ไม่ค้านกับพระธรรมวินัยที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงไว้ว่า ให้พุทธบริษัทเจริญสติปัฏฐานเนื่อง ๆ บ่อย ๆ เลย แต่

ที่ท่านเข้าใจผิด เพราะไม่เข้าใจการเจริญสติปัฏฐานอย่างถูกต้อง และข้อสำคัญที่สุดที่จะทำให้คลาดเคลื่อนก็คือไม่เข้าใจจุดประสงค์ของการเจริญสติปัฏฐาน ท่านได้ยินคำว่า **วิปัสสนา** เป็นการเจริญกุศลขั้นสูงในพระพุทธศาสนา เพราะเหตุว่าพระผู้มีพระภาคตรัสรู้หนทางที่เป็นทางสายเอก เป็นทางสายเดียวที่จะทำให้สัตว์โลกเจริญปัญญา สามารถดับกิเลส ดับทุกข์ได้สิ้นเชิงเป็นสมุจเฉท

เพราะฉะนั้น ทุกคนต้องการเจริญวิปัสสนา โดยที่ยังไม่เข้าใจการเจริญสติปัฏฐาน เท่าที่สอบถาม โดยมากต้องการความสงบ ต้องการพักผ่อนจิตใจ ถ้าอย่างนั้นไม่ใช่จุดประสงค์ของการเจริญสติปัฏฐาน ซึ่งจุดประสงค์คือ การเจริญปัญญา รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริง มีสัมมาทิฐิ เห็นชอบ ถูกต้องตามลักษณะของสิ่งนั้น

การละความไม่รู้ จะปราศจากปัญญาไม่ได้ เพราะเหตุว่าทางตาที่ไม่รู้ ทางหูที่ไม่รู้ ทางจมูกที่ไม่รู้ ทางลิ้นที่ไม่รู้ ทางกายที่ไม่รู้ ทางใจที่ไม่รู้ เมื่อไม่รู้อยู่ทุกวัน ๆ ตั้งแต่ก่อนเจริญสติปัฏฐาน รวมทั้งในอดีตอนันตชาติด้วย ถ้าไม่เจริญปัญญาให้เกิดความรู้ขึ้นแล้ว จะละความไม่รู้นั้นได้อย่างไร

บางท่านก็ถามว่า โลกุตตรจิต โสดาปัตติมัคคจิตก็ดี สกทาคามีมัคคจิตก็ดี อนาคามีมัคคจิตก็ดี อรหัตตมัคคจิตก็ดี เกิดขึ้นเพียงขณะเดียวเท่านั้น เหตุใดจึงละกิเลสได้เป็นสมุจเฉท แต่ก่อนที่โสดาปัตติมัคคจิตจะเกิดนั้น ผู้นั้นต้องอบรมเจริญปัญญาเนื่อง ๆ บ่อย ๆ ทีละเล็กทีละน้อยจนกระทั่งรู้ชัด ละคลายความไม่รู้ ความเห็นผิด บุคคลในครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพานนั้น ถึงท่านจะเป็นพระภิกษุ ละอาคารบ้านเรือนแล้ว เจริญสติปัฏฐานอยู่เนื่องนิจ บางท่านเจริญ ๓๐ ปี ๕๐ ปี ก็ยังไม่บรรลุมรรคผล

เพราะฉะนั้น บุคคลในครั้งนี้ต้องการบรรลุมรรคผลโดยไม่รู้อะไร โดยที่หวังจะไปเจริญความสงบเพียงแค่ว่า ๑๐ วัน ๑๕ วัน เดือน ๑ บ้าง ๒ เดือนบ้าง แล้วจะเป็นไปได้ไหมในสมัยนี้ ซึ่งหาบุคคลที่เป็นอุคฆฏิตัญญู วิปญฺจิตัญญู นั้นยากนัก ถ้าจะเป็นได้ ก็เป็นเนยยบุคคล คือผู้ที่ฟัง ศึกษา ตรวจสอบ ไคร่ครวญ พิจารณาเจริญเหตุอย่างมากที่สุด ผลที่สมควรจึงจะเกิดขึ้นได้

เพราะฉะนั้น ก็ขอให้เข้าใจสติปัฏฐานว่า **ไม่จำกัดเวลา ไม่จำกัดสถานที่ และการเจริญสติปัฏฐานไม่เคยเกิดอันตรายเลย** เพราะเหตุว่ารู้สภาพของนาม และรูปถูกต้องตามความเป็นจริงตามปกติ เคยเห็นอย่างไร ก็เห็นอย่างนั้น ได้ยินอย่างไร ก็ได้ยินอย่างนั้น แต่สติระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏเพิ่มขึ้น มากขึ้น ถ้าขณะใดที่ท่านไม่รู้กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ ยังไม่เป็นพระอริยเจ้าแน่นอน

ถ้าขณะที่กำลังได้ยินเดี๋ยวนี้ ไม่มีสติ ไม่รู้ว่าเป็นสภาพที่ปรากฏทางหู หรือว่าเป็นสภาพรู้ชนิดหนึ่งทางหู ถ้าไม่รู้อย่างนี้ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหน ท่านก็ไม่มีโอกาสเป็นพระอริยเจ้า เพราะว่าผู้ที่เป็พระอริยเจ้านั้นรู้ชัดในโลก ๖ โลก ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ไม่ว่าจะเป็ในโลกมนุษย์ หรือบนสวรรค์ ก็เจริญสติปัฏฐานได้ เพราะเหตุว่ามีโลก ๖ โลกนี้ ไม่ว่าจะอารมณ์นั้นจะประณีต หรือไม่ประณีตก็ตาม ถ้ามีสติ ระลึกรู้ลักษณะของสภาพนั้นแล้ว ปัญญาก็รู้ชัดตามความเป็นจริงได้

ถ้าไม่ใช่เฉพาะขัรบรณนตฺ ไปที่พระจันทรฺ เจริญสติปัฏฐานได้ไหม เดียวจะมีเครื่องกันอีก ที่โน้นไม่ได้ ที่นี้ไม่ได้ อยู่ในโลกนี้ได้ ที่อื่นไม่ได้แล้ว จะไม่ได้ได้อย่างไรในเมื่อเห็นก็มี ได้ยินก็มี ได้กลิ่นก็มี คิดนึกก็มี ก็เป็นของจริงทุก ๆ ขณะ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าผู้นั้นเจริญสติปัฏฐานแล้วหรือยัง ถ้าผู้นั้นเจริญสติปัฏฐานเนื่อง ๆ บ่อย ๆ จะไม่มีอะไรกันเลย สติเป็นอนัตตาย่อมเจริญขึ้น แต่โดยมากมีตัวตนที่ไปกั้นสติ ไม่ให้สติเกิด เพราะคิดว่าสติเกิดไม่ได้ โลภะก็ยังเกิดได้ โทสะก็ยังเกิดได้ เพราะมีเหตุปัจจัย ถ้ามีเหตุปัจจัย คือ การฟังเรื่องการเจริญสติเข้าใจแล้ว ทำไมสติจะไม่เกิด

ถ. ตัวของตัวเองเท่านั้นใช้ไหมที่รู้ คนอื่นรู้ไม่ได้

ส. ถ้าไม่สามารถรู้วาระจิตของผู้อื่นแล้วก็รู้ไม่ได้ เหมือนกับความคิดในขณะนี้ กำลังเห็น แต่ความคิด ๑๐๐ คน ก็ ๑๐๐ อย่าง คนอื่นรู้ไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น ในขณะนี้ใครจะมีสติรู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏ คนอื่นก็รู้ไม่ได้ เพราะเป็นปกติ เป็นนามธรรม ทางกายไม่ผิดปกติที่จะปรากฏให้คนอื่นรู้ได้เลย

ถ. การทำสมาธิให้จิตสงบนั้น ถ้าไม่เอาสติทำแล้ว เอาอะไรทำ

ส. ผู้ที่เจริญสมาธิมีตัวตนกำลังเจริญสมาธิ ไม่ได้รู้เลยว่า สติเป็นสภาพที่ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ไม่มีใครบังคับสติได้ การเจริญสมถภาวนานั้น

ไม่ใช่เป็นการดับกิเลสที่ยึดถือนามและรูปว่าเป็นตัวตน เป็นแต่เพียงการให้จิตสงบรับ
รู้ขณะเท่านั้นเอง

ความสงบก็จริง เกิดดับด้วย เป็นปรมาัตถธรรม ใครรู้ ถ้าผู้นั้นไม่เจริญสติ
เนื่อง ๆ บ่อย ๆ จะไม่รู้เลยว่า แม้จิตที่สงบนั้นก็เพียงนามชนิดหนึ่ง แล้วก็ดับไป
ไม่ใช่ไม่ดับ ไม่ใช่ตัวตน แต่ใครจะรู้ ต้องเป็นผู้ที่เจริญสติเนื่อง ๆ บ่อย ๆ แล้วปัญญา
รู้ชัด จึงจะละความเห็นผิดได้ เพราะว่าการเจริญสติปฏิฐานเป็นการเจริญปัญญารู้สิ่งที่
กำลังปรากฏตามความเป็นจริง ปัญญานั้นละความไม่รู้ ละความเห็นผิด แต่ผู้ที่
เจริญสมาธิ ต้องการสงบ ซึ่งเป็นจุดประสงค์ของสมาธิ ไม่ใช่ต้องการรู้สิ่งที่กำลัง
ปรากฏตามความเป็นจริง

ถ. สงบกับการเข้าไปเห็นความจริงนั้น อย่างไหนจะดีกว่ากัน

ส. ท่านต้องการอย่างไร คงจะตอบได้เอง สำหรับพุทธบริษัทที่เข้าใจการ
เจริญสติปฏิฐานแล้ว จะเห็นว่า สติปฏิฐานกับชีวิตประจำวันแยกกันไม่ได้เลย แต่การ
เจริญสติปฏิฐานนั้นละเอียด ฟังเพียงครั้งเดียวคงจะเข้าใจแจ่มแจ้งไม่ได้ ถึงแม้พระผู้มี
พระภาคเองก็ทรงแสดงธรรมถึง ๔๕ พรรษา เพื่ออุปการะพุทธบริษัทให้เจริญกุศลทุก
ชั้น ที่สำคัญที่สุดคือ เพื่อการเจริญสติปฏิฐาน ถ้าเข้าใจการเจริญสติปฏิฐาน แล้วได้
ฟังธรรมอุปการะให้เกิดศรัทธา ให้น้อมนำไปในการให้มีสติ ระลึกรู้ลักษณะของนาม
และรูปแล้ว ก็เป็นปัจจัยให้สติเกิดขึ้นได้ เพราะสติเป็นอนัตตา ต้องอาศัยการฟังธรรม
เป็นประจำทุกวัน มิฉะนั้นแล้วชีวิตประจำวันย่อมมีปัจจัยให้แก่โลภะ ให้แก่โทสะ
ให้แก่โมหะ แทนที่จะอุปการะแก่สติ ถ้าขณะใดฟังธรรมเนื่อง ๆ บ่อย ๆ แม้ในครั้งที่
พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ไม่ว่าพระองค์จะประทับ ณ ที่ใด พุทธศาสนิกชนก็
ไปเฝ้าฟังพระธรรมเป็นเนืองนิจ

เพราะฉะนั้น การฟังธรรมจึงอุปการะแก่การประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งขัดเกลา
จิตใจ มิฉะนั้นแล้ว ถึงท่านหวังจะเจริญสติ เข้าใจการเจริญสติพอสมควร แต่ขาดการ
ฟังธรรมที่จะเป็นเหตุปัจจัยที่จะอุปการะให้สติเกิด หมกมุ่นไป เพลิดเพลินไป มีปัจจัย
ของโลภะ ของโทสะ ของโมหะแล้ว สติก็ไม่เกิด ความเข้าใจการเจริญสติปฏิฐานและ

รู้ว่าอะไรเป็นสติปัฏฐานนั้นสำคัญที่สุด ชีวิตประจำวันทุก ๆ ขณะนี้เป็นสติปัฏฐาน เมื่อฟังมากขึ้น ก็จะรู้ลักษณะของสติว่าไม่ใช่ลักษณะของสมาธิ

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานกับการเจริญสมถภาวนาจึงต่างกัน เพราะเหตุว่า ลักษณะของสตินั้นเป็นสภาพที่ระลึกได้ เป็นคุณธรรม ส่วนสภาพของสมาธินั้นเป็นสภาพที่จิตตั้งมั่นในอารมณ์เดียว ซึ่งต่างกัน เคยมีท่านผู้ฟังที่เขียนจดหมายมาถามว่า เมื่อเป็นเวลาที่ว่างซึ่งเหมาะแก่การเจริญสมถธรรม ท่านใช้คำอย่างนั้น ก็เห็นแล้วว่า ท่านเข้าใจเฉพาะการเจริญสมาธิ ไม่ได้เข้าใจการเจริญสติปัฏฐาน ท่านผู้นั้นนั่งขัดสมาธิเท้าขวาทับเท้าซ้าย แล้วก็มือขวาทับมือซ้าย กำหนดลมหายใจเข้าออกเวลาที่กำหนดลมหายใจเข้าออกนั้น ก็สามารถที่จะรู้ลมหายใจเข้าออกนั้นได้เพียงชั่วขณะหนึ่ง แล้วจิตก็ตกไป แสดงว่า ท่านต้องการที่จะให้สติอยู่ที่ลมหายใจ เลือกอารมณ์ ไม่ใช่รู้ตั้งแต่ต้นว่า สติเป็นอนัตตา บังคับไม่ได้ ถ้าได้ฟังบ่อย ๆ ว่า เมื่อเห็นก็ควรที่จะระลึกได้ว่า กำลังเห็นนี่ก็เป็นสภาพรู้ หรือขณะที่กำลังได้ยิน ก็ระลึกได้ว่าสภาพนี้เป็นสภาพรู้ทางหู ไม่ใช่เห็น ไม่ใช่คิดนึก ไม่สุข ไม่ทุกข์ เป็นลักษณะของนามต่าง ๆ กัน แล้วสติเป็นอนัตตาจริง ๆ จะเกิดเมื่อไรได้ทั้งนั้น ไม่มีกำหนดเวลาที่กะเกณฑ์ ไม่จดจำเฉพาะนามนั้น หรือรูปนั้นเท่านั้น

ข้อความที่ถามต่อไปมีว่า ก็มีเสียงจิ้งจก สติก็ตกไปอีก ไปอยู่ที่เสียงจิ้งจก ขณะหนึ่ง คำว่า **สติตก** นี้ก็หมายความว่า ไม่อยู่ที่ลมหายใจนั่นเอง แต่ความจริงได้ยินก็เป็นอนัตตา เมื่อมีเหตุปัจจัยที่จะให้ได้ยินเกิดขึ้น ได้ยินก็เกิด แล้วได้ยินเป็นของจริง ถ้าไม่รู้ลักษณะที่กำลังได้ยิน ไม่พิจารณาได้ยิน ก็เป็นตัวตนที่กำลังได้ยิน แม้ว่าต้องการให้สติอยู่ที่ลมหายใจ สติก็ไม่อยู่ เมื่อมีเสียงจิ้งจกได้ยินก็มี ท่านผู้นั้นก็บอกว่า สติก็ตกไปที่เสียงอีก เพราะฉะนั้น ก็ยกสติไปที่ลมหายใจอีก

นี่เป็นลักษณะของตัวตน เป็นลักษณะของการเจริญสมาธิ แล้วปรากฏว่า สติอยู่ที่ลมหายใจเพียงชั่วขณะเท่านั้น ก็เกิดสภาวะธรรม คือความคัน ถ้าเป็นการเจริญสติปัฏฐานแล้วจะไม่มีลักษณะอาการอย่างนั้น วันหนึ่ง ๆ มีใครคันบ้างไหม หรือว่าพอสงบ ๆ เข้าก็คัน เป็นเรื่องที่คล้าย ๆ จะติดกันมาทีเดียวว่า พอสงบเข้าแล้วก็คงจะต้อง

มีอะไรเกิดขึ้นสักอย่างหนึ่ง แล้วอย่างหนึ่งนั้นก็ไม่ใช่ความสงบอีกต่อไป คือเกิดอาการคันขึ้นมาบ้าง เป็นอย่างนั้นบ้าง เป็นอย่างนี้บ้าง

นี่เป็นธรรมดาของท่านที่เจริญสมาธิ แต่ว่าถ้าเจริญสติปัฏฐานตามปกติ กำลังเห็น กำลังนั่งในขณะนี้ มีใครคันบ้างไหม

มีแล้วเป็นอะไรหรือเปล่า ถ้าเป็นของจริงก็เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย เท่านั้นเอง แล้วก็มีอย่างอื่นต่อไปอีก เพราะรู้คันก็ปรากฏเพียงนิดเดียว ถ้าคันนานก็นาน แล้วก็พิจารณาลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ โดยไม่เลือก

ถ. เวลาคัน สงบสติไม่ได้ บาบใหม่

ส. ห้ามคันก็ไม่ได้ ห้ามโลภะก็ไม่ได้ ห้ามโทสะก็ไม่ได้ ห้ามโมหะก็ไม่ได้ แต่สามารถรู้ลักษณะของสิ่งนั้นตามความเป็นจริง ขณะใดที่รู้ลักษณะของสิ่งนั้นตามความเป็นจริงเป็นกุศล

๔๒

ในพระไตรปิฎกใช้คำว่า **เป็นผู้มีปกติมีสติ** แต่ว่าผู้เจริญสติปัฏฐานไปทำ นั่ง ก็ผิ้นไวนาน ๆ คั่นก็ไม่เกา หรืออะไรอย่างนี้ ไม่ใช่เป็นตัวท่านจริง ๆ แต่เป็นการทำ ตลอดเวลา แล้วท่านไม่ทราบที่ท่านทำอย่างนั้นเพราะต้องการอะไร ถ้าไม่ต้องการ จะไปผิ้นไวนั้นได้ไหม

ส. ท่านผู้ฟังกล่าวว่า ถ้ามดกัดหรือคัน ระวังไว้แล้วไม่เกา เข้าใจว่าเป็น บุญ แต่ความเข้าใจใดจะผิดหรือจะถูกนั้นต้องเทียบเคียงกับพระธรรมวินัย

ท่านผู้ฟังท่านนี้ถามว่า เวลาที่เกิดอาการคัน สติก็ตกอีก เพราะว่าไปอยู่ที่คัน คือ ใช้คำว่า “สติตก” ตลอดเวลา ไม่อยู่ที่ลมหายใจที่ต้องการ แล้วพอรู้สึกตัวว่าสติ ตกก็ยกสติเข้าสู่ลมหายใจอีก แล้วท่านก็ถามว่า ขณะนั้นเป็นฉานหรือเปล่า คำตอบก็คือว่า ไม่ใช่ฉาน ไม่ใช่ฉานจิต เพราะการเจริญสมาธิต้องอาศัยปัญญา ถ้าไม่มีปัญญาที่รู้และเข้าใจวิธีการเจริญสมาธิให้ถึงขั้นอุปจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ อุปจารสมาธิก็ไม่เกิด อัปปนาสมาธิก็ไม่เกิด

ถ. ฟังอย่างเดียว โดยไม่เรียนได้ไหม

ส. การฟังก็คือการเรียนนั่นเอง แต่ว่าเรียนโดยฟัง บางท่านก็เรียนโดยอ่าน แล้วแต่วิธีการของแต่ละท่าน

ถ. ที่บอกว่า บุคคลใดก็ตามที่รู้จักเจริญสติปัฏฐานในชีวิตประจำวันจะเป็น การสร้างสมความรู้ลึกซึ้งชอบ conscious mind ใช้ใหม่ จะมีส่วนเป็นอิทธิพลใหม่ ถ้าบุคคลนั้นได้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างดียิ่งอย่างถูกต้อง กลายเป็นบุคคลที่มี คุณธรรมดี เพียบพร้อมไปด้วยศีลธรรม และเมื่อไปเรียนสมถะวิปัสสนานั้น sub - conscious mind จะไม่เกิดเป็นรูปนิมิต ไปในทางเลวในอนาคต ถ้าได้ศึกษาต่อไป เช่นนั้นใช่หรือไม่ เพราะว่าดิฉันได้ยินมาว่า บางคนได้เจริญวิปัสสนาต่อไปแล้วทำให้เกิดติดนิมิตในทางที่ไม่ดี และทำให้เกิดภาพหลอน หรือทำให้เกิดความกลัว และมี

นิमितในทางที่ชั่วร้าย ถ้าเผื่อว่าการเจริญสติปัฏฐานในชีวิตประจำวันดีนั้น ก็หมายความว่า sub-conscious mind ของบุคคลนั้นจะเพียบพร้อมไปด้วยคุณธรรม แล้วก็ทำให้เจริญสติปัญญาขั้นสูงไปตามลำดับ เช่นนั้นหรือไม่

ส. ที่ว่าการเจริญวิปัสสนาหรือว่าเจริญสติปัฏฐานจะทำให้เกิดโทษนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ถูก เพราะเหตุว่า เป็นสิ่งที่พระผู้มีพระภาคตรัสรู้ เป็นหนทางที่ควรเจริญ และเป็นคุณธรรมด้วย สำหรับการเจริญสติปัฏฐานนั้น เป็นการขัดเกลาทั้งกิเลสหยาบกลาง ละเอียด เพราะเหตุว่าการขัดเกลาที่ละชั้นก็มี อย่างท่านที่เคยศึกษาเรื่องของศีลธรรมมารยาทต่าง ๆ แล้วท่านก็พยายามจะประพฤติในขอบเขตของศีลธรรมและมารยาทที่ดีงาม แต่ว่าในขณะนั้นเป็นตัวตน เป็นท่านที่กำลังขัดเกลาจิตใจ แต่ว่าเป็นไปในทางด้านดี นั่นก็ชั้นหนึ่ง

ผู้เจริญสติปัฏฐานนั้น เมื่อมีสติแล้วจะค่อย ๆ ขัดเกลาสิ่งที่ไม่ดีงาม เวลาจะนั่ง จะนอน จะยืน จะเดิน ด้วยกิริยาอาการไม่สมควร ก็มีสติ ลักษณะของสติคือระลึกได้ เมื่อระลึกได้ก็เปลี่ยนกิริยาอาการมารยาทให้ดีขึ้น แต่ถ้าท่านเจริญสติปัฏฐาน รู้ลักษณะของนามและรูปด้วยความรวดเร็วของจิต ความรู้ของจิตเพิ่มขึ้นว่า แม้ในขณะที่กิริยาอาการเปลี่ยนไปในทางที่ดีงามนั้น เป็นการขัดเกลาทางกาย ทางวาจาก็จริง แต่ไม่ใช่ตัวตนเลย เป็นเพียงสิ่งที่ศึกษาสะสมมา แม้แต่การขัดเกลานั้นก็เป็นนามเป็นรูปที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เจริญสติ ยิ่งสติเกิดมาก ก็ยิ่งขัดเกลาทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจมากขึ้น แต่ถ้าเข้าใจว่า การเจริญสติปัฏฐานเป็นไปในแบบของสมาธินั้นจะไม่ขัดเกลา เพราะเหตุว่าไม่มีสติในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะนั่ง จะนอน จะพูด ก็ไม่ได้ระลึก เป็นผู้หลงลืมสติ

เพราะฉะนั้น การเจริญสติที่ละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งยังไม่เห็นผลในตอนต้น เพราะว่าโดยมากทุกท่านใจร้อน หวังจะมีสติมาก ๆ ที่เดียว แล้วมีปัญญาแทงตลอดรู้แจ้งอริยสัจเลย ทำไมท่านไม่คิดบ้างว่า เพราะมีกิเลสหนาแน่นเหนียวแน่นมาก จำเป็นต้องอาศัยการอบรมเจริญปัญญา เพื่อรู้แจ้ง รู้ชัด รู้ทั่วจริง ๆ จึงจะละได้

เพราะฉะนั้น ถ้าปกติท่านเจริญสติที่ละเอียดที่ละน้อย ก็จะทำให้รู้จิตใจของตัวเอง ที่เป็นโลภะบ้าง เป็นโทสะบ้าง และที่กำลังจะล่วงเป็นทุจริต ก็สามารถวิวัติ หรือว่าสตินั้นเองวิวัติทุจริต แต่ข้อสำคัญก็คือ อย่าหวังผลที่จะบรรลุมรรคผลโดยรวดเร็ว ฟุ้งนี้ เดือนหน้า หรือว่าปีหน้า ถ้าเหตุสมควรแก่ผลแล้ว ผลย่อมเกิด ข้าหรือเรื่อนั้นก็แล้วแต่เหตุ คือ สติที่เกิดขึ้นและปัญญาที่รู้ลักษณะของนามและรูปเพิ่มขึ้น ขอให้เข้าใจว่าจุดประสงค์ไม่ใช่การเจริญสมถภาวนา ไม่ใช่เพื่อความสงบ แต่จุดประสงค์เพื่อการเจริญปัญญา

เพราะฉะนั้น ถ้าขณะใดระลึกได้ พิจารณารู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ เป็นปัญญา ข้อสำคัญในขั้นต้น จะต้องทราบก่อนว่า ขณะที่หลงลืมสติกับขณะที่มีสติต่างกันอย่างไร ถ้าขณะเห็น ได้ยิน เป็นเรื่องเป็นราว เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ไปไกลมากทีเดียว นั่นคือลักษณะหลงลืมสติ เพราะเหตุว่าไม่ว่าจะเห็น จะได้ยิน สภาพลักษณะความจริงก็ปรากฏทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง ขณะที่มึนสลิดนั้นหมายความว่า ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ จะเป็นทางตาก็ได้ ทางหูก็ได้ ทางจมูกก็ได้ ทางลิ้นก็ได้ ทางกายก็ได้ ทางใจก็ได้ ถ้ายังไม่ทราบความต่างกัน ท่านเคยหลงลืมสติอย่างไร ก็เหมือนกันอย่างนั้น หรือไม่ก็ไปจดจ้องให้เกิดสมาธิขึ้น ซึ่งยังไม่ใช่การเจริญสติอยู่นั่นเอง

เพราะฉะนั้น ในขณะที่มีสติรู้ลักษณะทุกอย่างที่ปรากฏให้เห็นว่า เป็นธรรมชาติที่ต่างกันนั้น มีลักษณะปรากฏว่าต่างกัน กลิ่นกับเสียง ต่างกันหรือไม่ต่างกัน ต่างกัน กลิ่นเป็นลักษณะที่ปรากฏทางจมูก เสียงเป็นลักษณะที่ปรากฏทางหู ไม่ใช่ลักษณะเดียวกัน แต่เป็นของจริงทั้งสองอย่าง กลิ่นก็เป็นของจริง เสียงก็เป็นของจริง เพราะฉะนั้น ผู้ที่หลงลืมสติ ได้ยินก็ไม่ได้ระลึกรู้ลักษณะของเสียง ไม่ได้ระลึกรู้ว่าที่กำลังได้ยินนี้เป็นสภาพรู้ แต่ผู้ไม่หลงลืมสติระลึกได้ว่า ควรรู้ความจริงของสิ่งที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนั่นเอง เมื่อระลึกได้แล้วก็รู้ลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด จะเป็นทางตาก็ได้ ทางหูก็ได้ ทางจมูกก็ได้ ทางลิ้นก็ได้ ทางกายก็ได้ ทางใจก็ได้

ทางกายในขณะที่มีสติ แล้วก็รู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏทางกายนั้น จะมีลักษณะอะไรปรากฏให้รู้ทางกาย ที่ว่ามีสติมีการระลึกรู้ ก็ต้องหมายความว่า มีสิ่งที่สติกำลังรู้ลักษณะอยู่ จึงจะเรียกว่ามีสติระลึกรู้ที่ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ทางกายสติระลึกอะไร ถ้าหาไม่ได้ ปัญญาก็ไม่เกิด เป็นการคิด เป็นการฟัง เป็นการรู้โดยการเรียน แต่ว่าขณะที่เจริญสติ ไม่ใช่รู้ชั้นฟัง แต่ในขณะที่นั้นรู้ เพราะสติกำลังรู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏจริง ๆ เพราะฉะนั้น ทางกายมีลักษณะอะไรที่เป็นของจริง ที่ปรากฏให้รู้ได้ทางกาย

ตอบ รู้ร้อน รู้เย็น

ส. ถูกค่ะ ถ้าเป็นปรากฏ สติกำลังรู้ลักษณะที่เย็น หรือว่ากำลังรู้ความรู้สึกเย็น มี ๒ อย่าง ทางกายไม่ใช่มีอย่างเดียว นี่เป็นปัญญาที่จะต้องอบรมให้เกิดขึ้น มิฉะนั้นแล้วก็เพียงแต่เย็นเฉย ๆ ไม่รู้อะไรก็ได้ เพราะเหตุว่าที่ไม่ยึดถือว่าเป็นตัวตนได้ ปัญญาจะต้องรู้ชัดขึ้นว่า สภาพที่ไม่ใช่ตัวตนนั้นเป็นสภาพที่ปรากฏให้รู้ หรือว่าเป็นความรู้ มี ๒ อย่าง เพราะเหตุว่าจะมีเฉพาะสิ่งที่ปรากฏให้รู้ โดยไม่มีสภาพรู้ไม่ได้ หรือว่าจะมีแต่สภาพรู้โดยไม่มีสิ่งใดปรากฏให้รู้ก็ได้ แต่ทั้ง ๒ อย่างนั้นต่างกัน สภาพที่ปรากฏให้รู้ก็เป็นสิ่งหนึ่ง สภาพรู้ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่ง

เพราะฉะนั้น เวลาที่เริ่มมีสติ คือระลึกที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไกล้มากของจริงที่พิสูจน์ได้ทุกขณะ ถ้าเป็นของที่ห่างไกล พิสูจน์ยากและก็ไม่จริง แต่สิ่งนี้กำลังปรากฏใกล้ที่สุด คือ ที่ตา ที่หู ที่จมูก ที่ลิ้น ที่กาย ที่ใจ ในขณะที่มีการระลึกรู้ทางกาย ปัญญาจะต้องรู้ว่า เป็นสภาพเย็น หรือเป็นความรู้สึกเย็น ที่ละเล็กที่ละน้อย มีสติแล้วก็ต้องมีสัมมาทิฐิ คือ ปัญญาเกิดร่วมด้วย เพื่อจะได้ละความไม่รู้ ละความที่เคยเห็นผิดว่าเป็นตัวตนว่า เราเย็นบ้าง หรือว่าเรารู้สึกเย็นบ้าง เพราะเหตุว่าความเห็นผิดเวลาเย็นปรากฏ ก็เป็นเราเย็น เวลาารู้สึกเย็น ก็เป็นเรารู้สึกเย็น แต่ว่าความจริงแล้วเป็นลักษณะของนามและรูปที่อาศัยกันเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป สภาพเย็นก็ดับ สภาพรู้ลักษณะที่เย็นนั้นก็ดับ แต่ปัญญาต้องไวขึ้น คมกล้าขึ้น รู้ชัดขึ้น จึงจะชื่อว่าเจริญสติปัฏฐาน

เพราะฉะนั้น การเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่เรื่องง่ายเลย ต้องอาศัยการฟังเนื่อง ๆ บ่อย ๆ พิจารณาเหตุผล แล้วก็เจริญเหตุให้สมควรแก่ผลด้วย แต่ข้อสำคัญประการหนึ่งก็คือว่า ต้องไม่เข้าใจผิดว่า เป็นสติปัฏฐานเฉพาะบางสิ่งบางประการ แต่ต้องเข้าใจให้ถูกต้องตามความเป็นจริงว่า ทุกอย่างที่เป็นจริงไม่ว่าจะเป็นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนั้นเป็นสติปัฏฐานทั้งสิ้น แล้วแต่ว่าสติจะระลึกถึงลักษณะใด ขณะนั้นก็เจริญสติปัฏฐานได้ บางท่านเข้าใจว่า การเจริญสติปัฏฐานนั้นต้องมีความรู้คล่องเรื่องนาม รูปเสียก่อน คือว่ากำลังเห็นก็รู้ว่า เห็นเป็นนาม สัมผัสเป็นรูป ได้ยินเป็นนาม เสียงเป็นรูป รู้กลิ่นเป็นนาม กลิ่นเป็นรูป รู้รสเป็นนาม รสเป็นรูป รู้เย็น ร้อน อ่อน แข็งเป็นนาม สภาพเย็น ร้อน อ่อน แข็ง เป็นรูป คิดนึกเป็นนาม สุขทุกข์เป็นนาม บางท่านคิดว่า ท่านจะต้องไปท่อง แต่ไม่ถูก ปัญญาขั้นการฟัง ฟังให้เข้าใจเพื่อจะได้พิจารณาว่า สภาพที่มีจริงนั้นเป็นอย่างนั้นหรือไม่ สภาพที่เย็นมีจริงไหม เย็นจริงไหม สภาพที่รู้เย็นมีไหม สภาพที่รู้เย็นต้องมี แต่ไม่เคยมีสติ ไม่เคยระลึกได้ ไม่เคยรู้

เพราะฉะนั้น ก็ต้องฟังให้เข้าใจว่า จะต้องรู้อะไร แล้วเวลาที่มีสติจริง ๆ ปัญญาพิจารณาสภาพเย็นที่กำลังปรากฏ โดยไม่ใช่อาศัยการศึกษา หรือการฟังมานั่งคิดหรือว่า คิดว่ารู้แล้ว แต่ว่าความจริงปัญญาที่เกิดจากการเจริญสติต้องพร้อมกับสติที่กำลังรู้ลักษณะนั้น บางท่านก็เอาเสียงไปนั่งท่องว่า ได้ยิน ๆ แต่ความจริงท่านไม่ได้รู้เลยว่าสภาพได้ยินนั้นต่างกับเสียงจริง ๆ ไม่ใช่ว่าจะเอาเสียงนั้นมาเปลี่ยนป้ายเปลี่ยนชื่อเป็นได้ยินได้ โดยนั่งคิดที่กำลังได้ยิน

ถ. อยากจะเรียนถามท่านอาจารย์ว่า เวลาเจริญสติหมายถึงว่า เวลาโมโห พอเจริญสติก็ระงับความโมโห อันนี้มีประโยชน์ แต่บางอย่าง เช่น เวลาได้ยินเสียงอะไรก็เจริญสติว่า นี่คือเสียง ยังไม่เห็นประโยชน์ของการเจริญสติแบบนี้ ช่วยกรุณาอธิบาย

ส. โดยมากทุกท่านต้องการผลอย่างรวดเร็ว คือ เวลาโกรธเกิดขึ้น ไม่ชอบ เป็นอกุศล เป็นความไม่สบายใจ เพราะฉะนั้น ต้องการผลทันที คือ ให้โกรธในขณะนั้นหมดไป จึงคิดว่า การมีสติในขณะนั้นสามารถระงับความโกรธได้ทันทีที่สติ

เกิด เห็นคุณประโยชน์ของสติขั้นนั้น แต่ขอให้คิดอย่างนี้ว่า โกรธนี้ก็ห้ามไม่ได้ ถ้าจะมีสติเกิดขึ้นระงับยับยั้งก็เพียงชั่วขณะนั้น ภายหลังก็โกรธอีกแล้ว เมื่อไรหนอโกรธนี้จึงจะไม่เกิดอีกเลยได้

ผู้ที่เจริญสติปัฏฐานนั้นเห็นโทษเห็นภัยของความโกรธ ไม่ใช่เฉพาะขณะที่กำลังโกรธ แต่ยังเห็นล่วงหน้าต่อไปอีกว่า ตราบใดที่ยังมีกิเลสอยู่ยังต้องโกรธ เพราะฉะนั้นผู้ที่ระงับโกรธได้ เป็นผู้ที่เย็นสนิท ไม่มีความเดือดร้อนใจเพราะความโกรธอีกนั้น จะต้องหมัดกิเลสด้วยการเจริญปัญญา รู้ชัดในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏตามความเป็นจริง ไม่ใช่เพียงแค่มีสติระงับความโกรธได้เพียงชั่วคราว นี่คือความต่างกันของการระงับกิเลส กับการเจริญปัญญาเพื่อบดกิเลสเป็นสมุจเฉท ถ้าผู้ใดยังไม่เห็นโทษของความไม่รู้ ที่ทำให้ยังต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย มีโกรธบ้าง มีความติดข้องต้องการบ้าง ก็ไม่อบรมเจริญปัญญาเพื่อบดความไม่รู้ในลักษณะของนามและรูปตามความเป็นจริงนี้ได้ แต่ถ้าเห็นโทษ ก็เพียรอบรมเจริญปัญญาละกิเลสละเอียด ถ้าปัญญายังไม่รู้ชัดกิเลสไม่ดับหมดเป็นสมุจเฉท ก็ยังต้องเกิดอีกต่อไปในวัฏฏะ

ไม่ทราบว่าจะเห็นประโยชน์ของการเจริญปัญญาหรือยัง เพราะเหตุว่า ความไม่รู้ กับความรู้ อย่างไหนดีกว่ากัน ธรรมดาทั่ว ๆ ไป ความรู้ต้องดีกว่า เพราะฉะนั้นเวลาได้ยินแล้วรู้ถูกต้องตามความเป็นจริงในลักษณะของเสียง ในลักษณะของได้ยิน กับที่จะไม่รู้ อย่างไหนจะดีกว่ากัน ความรู้ดีกว่า และความรู้ชนิดนี้ จะทำให้ดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉทไม่เกิดอีก ไม่ใช่หยุดไปเพียงชั่วคราวครั้งชั่วคราวเท่านั้น

ถ. แต่ถ้ารู้ผิด

ส. รู้ถูกก็ดี รู้ผิดก็ไม่ดี รู้ถูกตามความเป็นจริงของสิ่งที่ปรากฏ รู้ผิดคือคิดเอาเอง ยึดถือว่าเป็นตัวตน ทั้ง ๆ ที่สภาพนั้นไม่ใช่ตัวตน

ถ. นั่งสงบสติอารมณ์หาสมาธิ ยุบกำัดเจ็บดูดเลือดผมไปเยอะ ตบยุงตาย บาบไหมครับ

ส. บาบคะ เป็นปาณาติบาต

ถ. ศีลข้อที่ ๑ ทนให้ยุบกำัดตลอดไปแล้วก็ไม่บาบ

ส. ทำไมละคะ

ถ. ตบยุงตายก็บาป เป็นปาณาติบาต ไม่อยากบาปก็ต้องไม่ตบ

ส. ปล่อยให้ยุงกัดดูดเลือด เกิดโรคภัยไข้เจ็บ สิ้นชีวิตไปเสียก่อน ไม่ได้
บรรลุมรรคผล เพราะว่าการได้เกิดเป็นมนุษย์นี้มีค่ามาก ต้องมีสมาธิมาปฏิบัติ

ถ. แม่อุ้มท้องตั้ง ๑๐ เดือน ผมไม่เข้าใจ ยุงกัดเรา เราก็จับนะ ต้องทน
ให้กัด ตบก็ปาณาติบาต

ส. มีสมาธิมาปฏิบัติคะ

ถ. ผมไม่เข้าใจครับ

ส. ทางสายกลาง ไม่ใช่ว่าอยู่ดี ๆ ก็ไปนั่งให้ยุงกัดตอมเต็มตัว

ถ. ไม่ใช่ นั่งให้ยุงกัดนะครับ ก็นั่งสมาธิ สงบสติ

ส. สิ่งใดดีก็เป็นกุศล การเบียดเบียน การทำร้ายทำลายชีวิตนั้นก็
อกุศล ผู้ที่จะละทุจริตทางกายทางวาจา โดยมีศีล ๕ สมบูรณ์ ก็เป็นพระอริยบุคคล

ถ. ก็ผมถามว่าตบยุงตายก็ปาณาติบาต

ส. บาปค่ะ

ถ. บาปแล้วใช่ไหมครับ ถ้าไม่ตบ ยุงก็กัดผม

ส. มีอะไรพัด ก็โบกไปเสีย แทนที่จะต้องทรมานตัว ตามปกติธรรมดาของ
ทุก ๆ คนที่มีชีวิตกันนี้ ไม่ได้เคยป้องกันอันตรายหรือคะ ก็ป้องกันอันตรายตามปกติ
ไม่ผิดปกติเลย

ถ. พระอริยเจ้าหมายถึงขั้นไหนครับ

ส. พระอริยเจ้าหมายถึง ผู้ที่ตรัสรู้หรืออริยสังขาร ๔ เป็นพระโสดาบันบุคคล
พระสกทาคามีบุคคล พระอนาคามีบุคคล พระอรหันต์ ทั้งหมดเป็นพระอริยเจ้า
เพราะไม่ใช่ปุถุชน

ถ. พระพุทธเจ้าท่านสอนให้ทำความดีอย่างไร แค่นี้

ส. ทำความดีทุกประการ ตามอริยาศัยของสัตว์โลก ถ้าสัตว์โลกยังไม่
อยากหมดกิเลส พระพุทธเจ้าก็ทำอะไรไม่ได้ นอกจากชี้คุณโทษให้เห็นว่า สิ่งใดเป็น

อกุศล สิ่งนั้นก็โทษ ควรละอกุศล สิ่งใดเป็นกุศลก็เป็นคุณ ควรเจริญกุศลให้มากขึ้น เพราะเหตุว่าทุกสิ่งทุกอย่างไม่แน่นอน ได้รับสิ่งที่เป็นผลดีน่าพอใจ ที่เป็นความสุขนั้นก็ไม่เที่ยง ไม่ว่าจะอยู่ในภพไหน ภูมิไหน

๔๓

ถ. ถ้าเวลานี้จะเจริญสติปัฏฐาน ควรพิจารณาอะไร

ส. ไม่มีกฎเกณฑ์ แล้วแต่สติของแต่ละคน

ถ. ปกติกับผิดปกติ ลักษณะต่างกันอย่างไร ให้ยกตัวอย่าง

ส. เวลาที่กำลังนั่ง ปกติไหม ถ้าท่านใดจะขัดสมาธิ เพราะเข้าใจว่า ต้องเจริญสติปัฏฐานด้วยอิริยาบถนั้น เป็นปกติไหม ทำขึ้นหรือเปล่า ทำขึ้นด้วยความต้องการแล้ว ปิดบังแล้ว ขำมามที่ กำลังเห็น ที่กำลังได้ยิน สีที่กำลังปรากฏ เสียงที่กำลังปรากฏ หรือเย็น ร้อน อ่อน แข็ง ที่กำลังปรากฏ แต่ไปทำขึ้นแล้ว นิดเดียวเท่านั้น บังไว้แล้ว นี่ผิดปกติ แต่เมื่อเจริญสติแล้ว สติระลึกรู้ลักษณะของเห็น ของสี ของได้ยินหรือเสียง ของเย็นหรือร้อนที่กำลังปรากฏ แทนโลภะ โทสะ โมหะ เพราะคนหนึ่งนั่ง เห็น ได้ยิน คิดนึก โลภะ โทสะ โมหะ อีกคนหนึ่งนั่ง เห็น ได้ยิน สติรู้ลักษณะของเห็น ของได้ยิน หรือของคิดนึกที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น ผู้อื่นจึงรู้ไม่ได้ว่า ใครบรรลุมรรคผลเป็นพระอริยเจ้า นอกจากผู้มีปัญญาได้อภิญญา สามารถรู้วาระจิตของผู้อื่น เพราะฉะนั้น ผู้ที่ยังไม่ได้เจริญสติ ก็นั่ง นอน ยืน เดิน มาตั้งแต่เกิด รับประทานอาหาร เห็น ได้ยิน ขับระยยนต์ คิดนึกทุกอย่าง ด้วยโลภะ ด้วยโทสะ ด้วยโมหะ ในขณะที่จิตไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล ไม่เป็นไปในภาวนา แต่ผู้เจริญสติปัฏฐานก็ทำทุกอย่าง เดิน ยืน นั่ง นอน คิดนึก ทำกิจการงาน ขับระยยนต์ ตามปกติ แทนที่จะเป็นโลภะ เป็นโทสะ เป็นโมหะ ก็เป็นสติที่ระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏ ที่ผู้อื่นไม่สามารถจะรู้ได้ แล้วแต่ว่าสติจะเกิดเมื่อไร มีความชำนาญ มีความแคล่วคล่อง เป็นพละ มีกำลัง ไม่ว่านามหรือรูปใด ๆ สติปัญญาก็มั่นคง ไม่หวั่นไหว เป็นปัญญาพละ พิจารณานามและรูปที่กำลังปรากฏ ไม่ว่าจะอยู่ในที่ใด ไม่ว่าจะทำกิจการงานใด ถ้าเกิดปัญญาแล้ว ไม่ต้อง

กลัวว่า น่ารังเกียจหรือ เป็นโทษ นั้นไม่ใช่ปัญญา ซึ่งรู้ชัดในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ในขณะนั้นไม่เป็นโลภะ ไม่เป็นโทสะ ไม่เป็นโมหะ

ท่านที่เคยขบถยณต์และยังไม่ได้เจริญสติปัฏฐาน ในขณะที่กำลังขบถยณต์ มีโลภะไหม มีโทสะไหม มีโมหะ เมื่อเจริญสติ แทนที่จะเป็นโลภะ เป็นโทสะ เป็นโมหะ สติก็ระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏ ไม่เป็นโลภะ ไม่เป็นโทสะ ไม่เป็นโมหะ ท่านจะคิดนึกเรื่องอะไร ท่านจะป้องกันอันตรายใด ๆ ท่านจะเหยียด จะคู้ จะไหวอย่างไร แทนที่จะกระทำไปด้วยโลภะ ด้วยโทสะ ด้วยโมหะ ก็เป็นสติที่รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ สามารถที่จะเป็นไปได้ใหม่ในวันหนึ่ง ๆ ด้วยความรวดเร็วของจิต ไม่ใช่จะต้องไปทำซ้ำ ๆ จดจำ วันหนึ่งไม่ให้รู้อะไร ไม่ใช่อย่างนั้น เป็นปกติธรรมดา แต่แทนที่จะเป็นโลภะ โทสะ โมหะ ก็เป็นสติ

เดินข้ามถนนด้วยกัน คนหนึ่งเดินด้วยโลภะ ด้วยโทสะ ด้วยโมหะ แต่สำหรับคนที่เจริญสติปัฏฐาน เห็น ได้ยิน เหมือนกันทุกอย่าง แต่แทนที่จะเป็นโลภะ โทสะ โมหะ ก็เป็นสติที่รู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ ตรงกับสภาพธรรมและพระธรรมที่ได้แสดงไว้ ในเรื่องการสังวรทางตา จักขุนทรีย์สังวร โสตินทรีย์สังวร ฆานินทรีย์สังวร ชิวหินทรีย์สังวร กายินทรีย์สังวร มนินทรีย์สังวร สังวรได้ทั้ง ๖ ทาง ไม่ใช่ได้แต่เฉพาะ ๕ ทาง ใจจะคิดนึก จะรู้เรื่อง จะรู้ความหมาย สติก็รู้ว่า สภาพนั้นก็ป็นนามธรรมรวดเร็วมาก ไม่ทำให้เกิดอันตรายได้เลย แทนที่จะเป็นโมหะ โลภะ โทสะ ก็เป็นสติเป็นกุศล ควรเจริญ ไม่ใช่ควรเว้น

คนที่คิดว่า เจริญสติแล้วจะมีอันตราย ก็คงจะพอใจให้เป็นโลภะ โทสะ โมหะ เพราะว่าที่ขบถยณต์นั้นขบด้วยโลภะ โทสะ โมหะ ถ้าไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล ไม่เป็นไปในการเจริญภาวนา ก็ต้องเป็นโลภะ โทสะ โมหะ

ถ. ที่อาจารย์บอกว่า การนั่งขัดสมาธิ เป็นการนั่งผิดปกติใช่ไหม ตอนที่พระองค์ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ก็ต้องนั่งขัดสมาธิบัลลังก์ ถึงจะตรัสรู้ได้ เจริญปัญญาโดยการนั่งขัดสมาธิ ไม่เจริญอิริยาบถอื่นเลย เพราะเหตุใดจึงว่าการเจริญปัญญาโดยนั่งขัดสมาธิ ผิดปกติ

ส. ที่ดิฉันกล่าวเมื่อครั้ง ดิฉันหมายถึง เดี่ยวนี้ที่ท่านกำลังนั่งอยู่ เวลาที่ท่านผู้ใดจะขัดสมาธิ ก็เป็นปกติของท่านผู้นั้น แต่ดิฉันพูดถึงทุกท่านที่เวลานี้ไม่ได้ขัดสมาธิ แล้วก็เข้าใจคิดว่าจะต้องขัดสมาธิ จึงจะเจริญสติปัฏฐานได้ นั่นเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง เพราะเหตุว่าไม่ว่าจะยืนก็ยังสามารถเจริญสติปัฏฐานได้ เดินก็เจริญสติได้ นั่ง นอน เคลื่อนไหว เหยียด คู้ เจริญสติได้ทั้งนั้น ไม่ใช่จำเพาะเจาะจงว่า เวลาจะเจริญสติก็นั่งขัดสมาธิ

และที่พระผู้มีพระภาคตรัสรู้นั้น แบ่งเป็น ๓ ยาม ในปฐมยาม เจริญสมาธิ ระลึกชาติได้มากมาย แต่ระลึกเท่าไรก็ไม่สามารถละกิเลสให้หมดสิ้นด้วยการเพียงระลึกชาติได้

ในยามที่ ๒ มัชฌิมยาม รู้จิตปฏิสนธิ ถึงแม้ว่าจะมีอภิญญา ซึ่งเกิดจากสมาธิ รู้จิตปฏิสนธิของสัตว์ในขณะนั้นสักเท่าไร ก็ไม่ใช่ปัญญาที่จะละกิเลสให้หมดสิ้นได้ นั่นเป็นการเจริญสมาธิ แต่ที่ดิฉันกล่าวนี้ หมายความว่า ขณะนี้ยังไม่เห็นท่านผู้ใดนั่งขัดสมาธิ แต่ถ้าท่านผู้ใดกำลังขัดสมาธิ กำลังเป็นปกติ ไม่ต้องเปลี่ยนอีกเหมือนกัน ไม่ต้องทำขึ้นด้วยความเข้าใจผิดที่คิดว่า จะต้องใช้อริยาบถนั้นเท่านั้น เพราะเหตุว่าในขณะนั้นอริยาบถนั้นยังไม่เกิด แต่ว่ามีเห็นไหม เคยไม่รู้ เพราะฉะนั้น ก็จะต้องเจริญปัญญา รู้ เพื่อละความไม่รู้ กำลังได้ยินมีไหม เมื่อมี เจริญปัญญาเพื่อละความไม่รู้ในขณะที่ได้ยิน ซึ่งไม่เคยรู้

ท่านผู้ฟังถามว่า ถ้าปกติเราสามารถนั่งขัดสมาธิได้ ก็ควรจะขัดสมาธิใหม่ เป็นตัวของท่านเองจริง ๆ ไม่ใช่ห้าม การเจริญสติปัฏฐานไม่ใช่หามั่งขัดสมาธิ และไม่ใช่ว่าต้องนั่งขัดสมาธิ แต่หมายความว่า ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้มีปกตินั่งขัดสมาธิ สติระลึกได้ในขณะนั้น รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏ เพราะขณะนั้นกำลังเป็นปกติ แต่ผู้ที่ขณะที่ระลึกได้ไม่ได้นั่งขัดสมาธิ ก็ไม่ใช่ต้องนั่งขัดสมาธิจึงจะระลึกได้ แต่สามารถระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะนั้นได้ เพราะว่า ถึงไม่นั่งขัดสมาธิ เห็นก็มี ได้ยินก็มี ที่สติจะต้องรู้ชัดในลักษณะของนามและรูปในขณะนั้น เพราะว่า เป็นเรื่องของเหตุผล เป็นเรื่องของความจริง เป็นเรื่องที่จะสอบทานกับพระธรรมวินัย

ถ. ปกติก็ทำไม่ค่อยได้ ต้องอยู่ในที่สงบถึงทำได้ เพราะฉะนั้น อริยาบทที่ดีที่สุด คือ นั่งขัดสมาธิ หรือเดินจงกรม หรืออะไรก็ได้ แต่อยู่ที่ทำงานหรือที่บ้าน ทำไม่ค่อยได้

สุ. ถ้าท่านศึกษาในพระไตรปิฎกโดยละเอียด ก็ย่อมจะได้เหตุผล เป็นต้นว่า รุตงค์ ๑๓ ประการ สำหรับรุตงค์ ๑๓ นั้น เป็นองค์เครื่องกำจัดธรรมอันเป็นข้าศึก ซึ่งเป็นการขัดเกลากิเลสยิ่งขึ้นจากสิกขาบท ในรุตงค์ ๑๓ ก็คงจะทราบว่าเป็นเรื่องของเสนาสนะ ๕ ประการ คือ

เสนาสนะประการที่ ๑ **อารัญญิกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ในป่าเป็นปกติ

ท่านใช้คำว่า เป็นปกติ เพราะเหตุว่าเป็นอธยาศัยของภิกษุนั้น ไม่ใช่อยู่ในสิกขาบท แต่ผู้ใดมีอธยาศัยที่จะขัดเกลา มีองค์ซึ่งเป็นเครื่องกำจัดธรรมอันเป็นข้าศึก โดยการอยู่ในป่าเป็นปกติ สมทานที่จะอยู่ในป่าเป็นวัตร อันนั้นก็เป็นอารัญญิกังคะ

เสนาสนะประการที่ ๒ คือ **รุกขมูลิกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีการอยู่โคนไม้เป็นปกติ

ท่านใช้คำว่า เป็นปกติ ให้เห็นว่า เป็นอธยาศัย ไม่ใช่เรื่องที่ภิกษุแต่ละท่านจะเอาอย่างกัน โดยที่ไม่ใช่อธยาศัยของท่านจริง ๆ หรือไม่ใช่อุบาสกอุบาสิกาที่ไม่มีอธยาศัยอย่างนั้น แล้วจะทำอย่างนั้น เพื่อหวังจะบรรลุมรรคผล แต่เป็นการฝืนอธยาศัย ซึ่งไม่สามารถทำให้รู้แจ้งธรรมได้เลย

เสนาสนะประการที่ ๓ คือ **อัฟโกลาสิกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ในที่แจ้งเป็นปกติ

นี่ก็เป็นอธยาศัยซึ่งอุบาสกอุบาสิกาควรจะคิดว่า ถ้าท่านจะทำอย่างนี้ เป็นอธยาศัยจริง ๆ ของท่านหรือไม่ สำรวจตรวจจิตใจของท่านเองว่า ท่านมีอธยาศัยจะกระทำอย่างนี้ไหม คือ เป็นผู้ที่มีปกติอยู่ในที่แจ้ง ไม่ใช่ครั้งคราว แต่ว่าเป็นปกติ

เสนาสนะประการที่ ๔ คือ **โสสานิกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ในป่าช้าเป็นปกติ

อันนี้ก็จะเข้าใจได้ว่า สำหรับท่านที่ต้องการกำจัดกรรมอันเป็นข้าศึกนั้น ท่านก็รักษาองค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ในป่าช้าเป็นปกติ

เสนาสนะประการที่ ๕ ก็คือ **ยถาสันถติกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีอันอยู่ในเสนาสนะตามที่ท่านจัดให้เป็นปกติ

การที่พระภิกษุจะอยู่ในที่ใดนั้น ก็ต้องมีภิกษุที่กำหนดให้เป็นผู้ดูแลว่า ควรจะอยู่ในเสนาสนะใด เพราะฉะนั้น ถ้าท่านผู้ใดมีฉันทะ มีความสันโดษ พอใจที่จะอยู่ในเสนาสนะที่ตนได้ อันนั้นก็เป็นเรื่องถูกต้องประการที่เกี่ยวกับเสนาสนะ

ที่กล่าวถึงเรื่องถูกต้อง ก็เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า ถูกต้องประการใดสมควรสำหรับเพศใด เพราะตอนท้ายท่านจะแสดงไว้ให้เห็นว่า ถ้าผู้ใดไม่สามารถหรือว่าไม่ควรที่จะรักษาถูกต้องประเภทใดแล้ว ย่อมจะไม่อุปการะแก่การที่จะให้รู้แจ้งธรรม

ในอุตงค์ ๑๓ ประการ ที่เกี่ยวกับบิณฑบาตก็มี ๕ ประการ คือ

ประการที่ ๑ **บิณฑปาติกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีการเที่ยวไปบิณฑบาตเป็นปกติ

ประการที่ ๒ **สพทานจาริกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีการเที่ยวไปบิณฑบาตตามลำดับเรือนเป็นปกติ

ประการที่ ๓ **เอภาสนิกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีการฉัน ณ อาสนะเดียว เป็นปกติ

ประการที่ ๔ **ปัตตปิณฑิกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีการถือเอาก้อนข้าวในบาตรเป็นปกติ หมายความว่า ฉันทาชนะเดียว คือเฉพาะในบาตรเท่านั้น

ประการที่ ๕ **ขลุปัจฉภาตติกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีอันไม่ฉันปัจฉภาตเป็นปกติ เมื่อท่านฉันเสร็จแล้ว ท่านก็ไม่มีภาตหลังจากที่ท่านฉันเสร็จแล้วอีกเลย

ในอุตงค์ ๑๓ ประการ ที่เกี่ยวกับจีวรก็มี ๒ ประการ คือ

ประการที่ ๑ **บังสุกุลิกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีการทวงไว้ซึ่งผ้าบังสุกุลเป็นปกติ

ประการที่ ๒ **เตจีวริกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีการทวงไว้ซึ่งไตรจีวรเป็นปกติ

นี่ก็เป็นอุตงค์ ๑๒ ประการ

สำหรับอุตงค์ประการสุดท้ายนั้น ไม่เนื่องกับเสนาสนะ ไม่เนื่องกับบิณฑบาต แต่เนื่องกับความเพียร มี ๑ ประการ คือ **เนสัชชีกังคะ** องค์แห่งภิกษุผู้มีการอยู่ด้วยการนั่ง เป็นปกติ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐาน ลองคิดว่า ท่านเคยทำอย่างหนึ่ง อย่างใดใน ๑๓ ประการนี้บ้างไหม ทำด้วยความเข้าใจผิด คิดว่าจะต้องทำ หรือท่านเห็นพระภิกษุ ในสมัยที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน ที่บางท่านก็อยู่ในป่าเป็นปกติ บางท่านก็ฉันภัตตาหารเพียงครั้งเดียว หรือบางท่านก็ฉันในภาชนะเดียว คือในบาตร เป็นปกติ

สำหรับอุตงค์ ๑๓ ประการ ภิกษุย่อมจะสมาทานรักษาได้ทั้ง ๑๓ ข้อ สำหรับสามเณรนั้นได้เพียง ๑๒ ประการ คือ เว้นแต่**เตจจิริกังคะ** อันนี้ก็ตามสิกขาบทสำหรับภิกษุณี อุตงค์ที่สมควรก็มี ๙ ประการ คือ เว้นเสนาสนะที่ไม่สมควร ๔ ประการ คือ เว้นการอยู่ป่าเป็นปกติ เว้นการอยู่โคนไม้เป็นปกติ เว้นการอยู่ในที่แจ้งเป็นปกติ เว้นการอยู่ในป่าช้าเป็นปกติ เพราะเหตุว่าไม่เหมาะสมกับเพศภิกษุณี

และสำหรับอุบาสิกอุบาสิกา นั้น จะรักษาอุตงค์อะไรได้บ้างใน ๑๓ ประการ สำหรับท่านที่ต้องการมีองค์ของธรรมที่เป็นเครื่องกำจัดกรรมอันเป็นข้าศึกควรทราบ เพราะ ท่านไม่ใช่เพศบรรพชิต ท่านจะอยู่ป่าเป็นปกติได้ไหม อยู่โคนไม้เป็นปกติได้ไหม อยู่ในที่แจ้งเป็นปกติได้ไหม อยู่ในป่าช้าได้ไหม ถ้าอยู่แล้วจะเป็นเพศไหน และถ้าอยู่แล้วจะสำเร็จประโยชน์ไหม เพราะเหตุว่า เป็นตัวจริง ๆ ของท่านหรือไม่ ถ้าไม่ใช่อริยาคัยจริง ๆ ของท่านแล้ว การอยู่นั้นอยู่อย่างไร อยู่เพราะอะไร นั่นก็เป็นเรื่องที่ท่านจะต้องคิด แต่ที่ท่านแสดงไว้ว่า ในอุตงค์ ๑๓ ประการนั้น มีอุตงค์ที่อุบาสิกอุบาสิกาอาจจะรักษาได้ ๒ ประการ คือ ในเรื่องของอาหาร ได้แก่ **เอกาสนิกังคะ** การเป็นผู้รับประทานอาหาร ณ อาสนะเดียวเป็นปกติ ประการหนึ่ง และ**ปัตตปิณฑิกังคะ** คือ การรับประทานอาหารในภาชนะเดียวเป็นปกติ นี่เป็นสิ่งที่อุบาสิกอุบาสิกาสามารถที่จะรักษาได้ในอุตงค์ ๑๓ ประการ ไม่จำกัดสถานที่อยู่ของอุบาสิกอุบาสิกา

ไม่จำกัดเครื่องนุ่งห่มของอุบาสกอุบาสิกา เพราะเหตุว่าอหังการของอุบาสกอุบาสิกา เป็นผู้หนักในกามอยู่แล้ว ไม่ใช่หนักในเนกขัมมะ ในที่อยู่ที่อาศัย ในเครื่องนุ่งห่ม แต่ผู้ที่ต้องการขัดเกลาที่จะรักษาธุดงค์ได้ในเพศของอุบาสกอุบาสิกา นั้น ก็อาจที่จะประพฤติเป็นไปได้ในเรื่องของการอาหาร คือ เป็นผู้รับประทานอาหาร ณ ที่นั่งแห่งเดียว ไม่ย้ายที่ รับประทานอาหารยังไม่พอที่นี่ ลุกไปรับประทานอาหารที่โน้นอีก เมื่อจะนั่งรับประทานอาหารที่โน้น ก็รับประทานอาหารในที่นั้นแล้วก็พอแล้ว สำหรับการดำเนินชีวิตให้เป็นไป ให้ไม่ติดในรส เป็นผู้มักน้อย เป็นผู้รับประทานอาหารเพื่อบริหารร่างกายให้เป็นไป และอีกประการหนึ่งก็คือ เป็นผู้รับประทานอาหารในภาชนะเดียว ข้อนี้ก็สามารถรักษาได้

ในพระธรรมวินัยนั้นแสดงให้เห็นว่า สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร สำหรับเพศใด สำหรับเพศภิกษุ นั้นย่อมขัดเกลาได้ยิ่งขึ้น ไม่ว่าในเรื่องของเสนาสนะ สำหรับภิกษุ นั้นไม่เหมาะสม ไม่ใช่สิ่งที่จะรักษาได้โดยง่าย ในเรื่องของเสนาสนะก็เว้นที่ไม่สมควร และสำหรับอุบาสกอุบาสิกา อหังการจริง ๆ นั้นไม่ใช่ผู้อยู่ป่าเป็นปกติ ไม่ใช่ผู้อยู่โคนไม้เป็นปกติ ไม่ใช่ผู้อยู่ในที่แจ้งเป็นปกติ ไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในป่าช้าเป็นปกติ การที่อุบาสกอุบาสิกาจะเข้าไปอยู่ในป่าช้าเป็นปกติ ไม่สำเร็จประโยชน์ เพราะเหตุว่าไม่ใช่เป็นผู้ที่หนักในเนกขัมมะ ไม่ใช่ผู้ที่สละอาคารบ้านเรือน ไม่ใช่อหังการจริง ๆ ของผู้ที่ยังเป็นอุบาสกอุบาสิกา

เพราะฉะนั้น ในเรื่องของธุดงค์ที่ได้แสดงไว้ว่า เพศใดสามารถจะรักษาธุดงค์ได้ ประการใดนั้น ก็จะช่วยให้ท่านพิจารณาการประพฤติปฏิบัติของท่านว่า ที่ท่านประพฤติปฏิบัตินั้นมีเหตุผลถูกต้องไหม เป็นไปด้วยความเข้าใจถูก หรือว่าเป็นไปด้วยความเข้าใจผิด

ถ้าท่านต้องการขัดเกลากิเลส แล้วศึกษาพระธรรมวินัย สิ่งใดที่จะประพฤติปฏิบัติขัดเกลาทำตามได้ ก็พยายามประพฤติปฏิบัติขัดเกลาได้ เป็นสิ่งที่ควร แต่ว่าไม่ใช่ทำด้วยความเข้าใจผิดคิดว่า ต้องทำอย่างนั้น เพราะเหตุว่าท่านทำด้วยความเข้าใจผิด ผิดอหังการของท่าน จะไม่ทำให้สำเร็จประโยชน์ในการกระทำอย่างนั้นเลย

พระธรรมนั้นสมบูรณ์ทั้งอรรถและพยัญชนะ เพราะฉะนั้น ก็ไม่ควรที่จะข้ามข้อความในพระสูตร เพื่อที่จะให้ท่านได้เข้าใจเรื่องของการเจริญสติ เพราะเหตุว่า ถ้ามีข้อความจากพระไตรปิฎกโดยตรงให้ท่านได้พิจารณา สอบทาน ก็จะทำให้เข้าใจกว้างขวาง พิจารณาได้มากขึ้น

สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ภิกขุสังยุตต์ เถรนามสูตร มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พรวินารเวฬุวัน เขตพระนครราชคฤห์ สมัยนั้น ภิกษุรูปหนึ่งมีชื่อว่าเถระ ท่านเป็นผู้ที่มีปกติอยู่ผู้เดียว และสรรเสริญการอยู่ผู้เดียว

ใช้คำว่า “เป็นปกติ” แสดงว่า เป็นอริยาคัยของท่านจริง ๆ ไม่ใช่ท่านไม่มีอริยาคัยอย่างนั้น แล้วก็ไปทำสิ่งที่ไม่ใช่อริยาคัยของท่าน

ข้อความมีว่า

เธอเป็นผู้เดียว เข้าไปสู่น้ำเพื่ออาบน้ำ เป็นผู้เดียวเดินกลับ ย่อมนั่งอยู่ในที่ลับผู้เดียว และย่อมเป็นผู้เดียวอธิษฐานจกกรม

คือ เป็นผู้เดียวตลอดเวลา ถ้าจะพูดก็เหมือนกับว่า ไม่คบหาสมาคมกับใครเลย เป็นผู้ที่มีปกติอยู่ผู้เดียวจริง ๆ

๔๔

ภิกษุมาร่วมกัน เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้ มีชื่อว่าเถระ มีปกติอยู่คนเดียว และมีปกติกล่าวสรรเสริญการอยู่คนเดียว

พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุรูปหนึ่งมา แล้วรับสั่งให้ไปบอกภิกษุชื่อเถระ ว่า พระศาสดารับสั่งให้หา

เมื่อท่านพระเถระไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระเถระว่า เป็นความจริงดังที่ภิกษุทั้งหลายกล่าวหรือ ซึ่งพระเถระก็กราบทูลว่า จริง พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร เถระ การอยู่คนเดียวนี้ มีอยู่ เราจะกล่าวว่าไม่มีก็หาไม่ เถระ อนึ่ง การอยู่คนเดียวของเธอย่อมเป็นอันบริบูรณ์ โดยพิสดารกว่าด้วยประการใด เธอจงฟัง โดยประการนั้น จงทำให้ไว้ในใจให้ดี เราจักกล่าว

ท่านพระเถระทูลรับพระผู้มีพระภาค แล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังต่อไปนี้

ดูกร เถระ ก็การอยู่คนเดียว ย่อมเป็นอันบริบูรณ์โดยพิสดารกว่าอย่างไรในข้อนี้ สิ่งใดที่ล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็ละได้แล้ว สิ่งใดยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็สละคืนได้แล้ว ฉันทราคะในการได้อัตภาพที่เป็นปัจจุบัน ถูกกำจัดแล้วด้วยดี การอยู่คนเดียวย่อมเป็นอันบริบูรณ์ โดยพิสดารกว่าอย่างนี้แล

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว จึงได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปว่า

เราย่อมเรียกนรชนผู้ครอบงำฉันท์ อายตนะ ธาตุ และไตรภพทั้งหมดได้ ผู้รู้
ทุกข์ทุกอย่าง ผู้มีปัญญาดี ผู้ไม่แปดเปื้อนในธรรมทั้งปวง ผู้ละสิ่งทั้งปวงเสียได้ ผู้
หลุดพ้นในเพราะนิพพาน เป็นที่สันติค้นหา ว่าเป็นผู้มีปกติอยู่คนเดียว ดังนี้

นี่ก็แสดงให้เห็นฉันทะต่าง ๆ ของท่านพระภิกษุในครั้งนั้น และแม้บุคคลในครั้ง
นี้ว่า เป็นผู้มีปกติต่าง ๆ กัน ไม่เหมือนกัน สำหรับพระภิกษุรูปนี้ ท่านอยู่ผู้เดียว
ตลอดเวลา เวลาที่ท่านไปบิณฑบาตก็ไปผู้เดียว เดินกลับก็เดินผู้เดียว นั่งอยู่ในที่ลับก็
อยู่ผู้เดียว จงกรมก็จงกรมผู้เดียว เป็นสาเหตุให้พระภิกษุมารูปด้วยกันไปเฝ้ากราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ ซึ่งพระผู้มีพระภาคเองเป็นผู้ที่รู้แจ้งอริยาคัยของสัตว์
โลกทั้งปวง เพราะฉะนั้น พระองค์มิได้ทรงเห็นว่า เป็นสิ่งที่ไม่ควรจะทำ หรือว่า
ควรจะทำตามเหมือน ๆ กันไปหมด แต่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร เภระ การอยู่คนเดียวนี้ มีอยู่ เราจะกล่าวว่าไม่มีก็หาไม่

เพราะเหตุว่า เป็นอริยาคัยของแต่ละบุคคล ผู้ที่ต้องการอยู่คนเดียวตามลำพังก็
คงจะมีเป็นปกติ เป็นฉันทะ เป็นอริยาคัยของผู้นั้นจริง ๆ แต่ถ้าผู้อื่นไม่มีฉันทะ ไม่มี
อริยาคัยอย่างนี้ ก็ไม่ใช่ว่าในการเจริญสติปัฏฐานนั้น จะต้องไปฝืนทำตาม ถ้าเป็น
เช่นนั้นแล้ว ก็จะไม่ใช่ว่าเป็นผู้มีปกติอยู่คนเดียว แต่จะเป็นผู้ที่อยู่คนเดียวด้วยความต้องการ
ด้วยความเข้าใจผิด ไม่ใช่เป็นผู้ที่มีปกติเป็นเช่นนั้น

พระผู้มีพระภาคยังได้ทรงแสดงธรรมต่อไปว่า

การอยู่คนเดียวของเธอ ย่อมเป็นอันบริบูรณ์โดยพิสดารกว่า ด้วยประการใด
เธอจงฟังประการนั้น

การอยู่คนเดียว ไม่ใช่หมายความว่า จะมีประโยชน์เท่าเทียมกันเสมอ บางคน
อยู่คนเดียวแล้วทำอะไรบ้าง เป็นโลภะบ้าง เป็นโทสะบ้าง เป็นโมหะบ้าง ทั้ง ๆ ที่อยู่
คนเดียว อยู่ทีนั้นแหละ แต่ว่าใจไปแสนไกล ไปที่อื่นได้สารพัดด้วยโลภะ ด้วยโทสะ
ด้วยโมหะ

เพราะฉะนั้น การอยู่ผู้เดียวนั้น ย่อมเป็นอันบริบูรณ์โดยพิสดารกว่า ด้วย
ประการใด พระผู้มีพระภาคตรัสให้ท่านพระเถระได้ทราบว่

การอยู่คนเดียวย่อมเป็นอันบริบูรณ์โดยพิสดารกว่าอย่างไร ในข้อนี้

สิ่งใดที่ล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็จะได้แล้ว

สิ่งใดที่ยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็จะได้แล้ว

ฉันทราคะในการได้อัตภาพที่เป็นปัจจุบัน ถูกกำจัดแล้วด้วยดี

การอยู่คนเดียว ย่อมเป็นอันบริบูรณ์ โดยพิสดารกว่าอย่างนี้แล

เป็นการเจริญสติปัฏฐานหรือเปล่า พญฺชนะที่ว่า สิ่งใดที่ล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็
จะได้แล้ว สิ่งใดที่ยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็จะได้แล้ว ฉันทราคะในการได้อัตภาพที่เป็น
ปัจจุบัน ถูกกำจัดแล้วด้วยดี

ถ้าไม่เจริญสติ ไม่รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏว่า เป็นแต่เพียงนาม
และรูปที่เกิดขึ้นแล้วก็หมดไปเท่านั้นเอง ถ้าไม่รู้ความจริงอย่างนี้ สิ่งใดที่ล่วงไปแล้ว
สิ่งนั้นจะละแล้วไหม ก็ยังมีเยื่อใยผูกพันเอามาเชื่อมโยงติดต่อกันเป็นตัวตน ไม่ใช่เป็นแต่
เพียงนามแต่ละชนิด รูปแต่ละชนิดที่เกิดขึ้นปรากฏ แล้วก็ดับไปเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น การที่จะละได้ ก็ต้องหมายความว่า มีสติรู้ลักษณะของสิ่งที่ล่วง
ไปแล้วก็ได้แล้ว ด้วยการที่ไม่ยึดถือว่า เป็นตัวตน ไม่เชื่อมโยงติดต่อกันที่จะทำให้เห็น
ผิด เข้าใจผิด และเมื่อเข้าใจถูกต้องอย่างนี้ ในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ สิ่งใดที่ยังไม่
มาถึง สิ่งนั้นก็จะได้แล้ว ไม่ผูกพันต้องการปรารถนา

ขณะนี้บางท่านที่กำลังนั่งอยู่ที่นี่ มีนาม มีรูปที่กำลังปรากฏ แล้วความจริงนาม
รูปนั้นก็เกิดดับอยู่ตลอดเวลา แต่ถ้าท่านยังไม่ได้พิจารณานามและรูปที่กำลังปรากฏ
ไม่เห็นชอบตามลักษณะของนามและรูป ตามความเป็นจริงแล้ว ท่านหวังอะไรบ้าง
ใหม่ ท่านคอยอะไรบ้างใหม่ คอยความสงบใหม่ หวังความสงบใหม่ หวังจะไปที่ไหน
ที่นี่เพื่อที่จะได้เจริญสมาธิ สติปัฏฐานอะไรบ้างใหม่ ทั้ง ๆ ที่ในขณะนี้ สิ่งใดที่เกิดขึ้น
สิ่งนั้นก็ดับไป ถ้าไม่รู้ความจริงอันนี้ก็ไม่ว่า ทั้งสิ่งที่หมดไปแล้ว และสิ่งที่ยังมาไม่ถึง

ยังคงต้องการอยู่เรื่อย ๆ แล้วไม่ใช่การเจริญสติที่จะรู้สภาพลักษณะของนามและรูป ที่เป็นปกติตามความเป็นจริง ถ้ารู้ตามความเป็นจริงแล้ว ก็ต้องรู้ตามปกติที่กำลังเป็นจริง ๆ

และพยัญชนะที่ว่า ฉันทราคะในการได้อัตภาพที่เป็นปัจจุบัน ถูกกำจัดแล้ว ด้วยดี ตัณหาดีลดลงได้ใหม่ ในชาติก่อนเกิดแล้ว แล้วก็หมดไปแล้ว ดับไปแล้ว เป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้มีนามมีรูปที่กำลังปรากฏ ในภพนี้ ในชาตินี้ เพราะฉะนั้น เมื่อนามและรูปกำลังปรากฏ ไม่ละความยินดี ไม่ละความพอใจ ไม่ละอภิขมา ความเพ่งเล็ง ในนามและรูปที่กำลังปรากฏ ก็ไม่ได้ละตัณหา ไม่ได้ละฉันทราคะในอัตภาพที่กำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน เมื่อไม่ได้ละฉันทราคะ ไม่ได้ละตัณหา ไม่ได้ละความพอใจในนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ภพชาติข้างหน้าก็ยังคงมีต่อไป เพราะเหตุว่าความต้องการนามและรูปที่กำลังเป็นอยู่ มีอยู่ในชาตินี้ เป็นเหตุปัจจัยให้เกิดภพชาติต่อไปข้างหน้า

เพราะฉะนั้น ที่จะดับภพชาติต่อไป ข้างหน้า ก็จะต้องละความยินดีความพอใจในนามและรูปที่กำลังปรากฏในชาตินี้

นี่เป็นการเจริญสติ ถ้าท่านไม่ได้เจริญสติ ปัญญาไม่สมบรูณ์ขึ้นเป็นขั้น ๆ จะไม่ทราบ ว่า ท่านละฉันทราคะ หรือละตัณหา ละสมุทัยลักษณะไหน เมื่อไร อย่างไร แต่ถ้าขณะใดไม่รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏ ไม่ละคลายความยินดีพอใจ จดจ้องในนามและรูปที่กำลังปรากฏ เมื่อนั้นไม่ชื่อว่าละสมุทัย เพราะเหตุว่าการเจริญสติปฏิฐาน ปัญญาเพิ่มขึ้น เพื่อละคลายความไม่รู้ ความที่เคยจดจ้องในนามและรูป

ลักษณะของการจดจ้องนั้น เป็นลักษณะของตัณหา ไม่ควรเจริญ แต่ที่จะละได้ก็ต้องมีปัญญาเพิ่มขึ้น ซึ่งเวลาที่เริ่มเจริญสติ ถ้าสังเกต จะรู้ว่า ยังมีความเป็นตัวตนในขณะที่กำลังพิจารณานามใดรูปใดก็ตาม ในตอนแรก ๆ ความรู้สึกว่าเป็นตัวตนยังไม่หมดแน่นอน เพราะเหตุว่าปัญญายังไม่ได้รู้ลักษณะของนามและรูปโดยทั่ว โดยตลอด ท่านเพียงเพิ่งเริ่มเจริญสติ มีการระลึกได้ รู้ลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏ ปัญญา กำลังพิจารณา เพื่อรู้ชัดในลักษณะของนามและรูปนั้น

เพราะฉะนั้น ความรู้สึกที่ว่าเป็นตัวตนที่กำลังพิจารณาอยู่นั้น ยังจะต้องมีอยู่ ซึ่งการรู้สึกว่าเป็นตัวตนที่กำลังพิจารณานั้นจะหมดไปได้เมื่อไร อย่างไร ไม่ใช่มีผู้หนึ่ง ผู้ใดไปบังคับให้หมดได้ แต่หมายความว่า ปัญญาที่พิจารณา รู้ลักษณะของนามและ รูปเพิ่มขึ้น มากขึ้น ทัวขึ้น ชัดขึ้น จะละการที่เคยยึดถือว่า แม้ขณะที่สติเกิดขึ้น พิจารณานามและรูปนั้น ก็เป็นแต่เพียงนามชนิดหนึ่งเท่านั้น ความเป็นตัวตนจะคลาย น้อยลง ลดลงทุกที และการรู้ลักษณะของนามและรูปชัดตามปกติก็มีเพิ่มขึ้น ซึ่งไม่ใช่ เป็นลักษณะของการจดจำ ไม่ใช่เป็นลักษณะของการจงใจ ถ้าเป็นโดยลักษณะนั้น ไม่ละต้นหาซึ่งเป็นสมุทัย ไม่ได้ละฉันทราคะในการได้อัตภาพที่เป็นปัจจุบัน เพราะ เหตุว่าอัตภาพที่เป็นปัจจุบัน ก็คือทุก ๆ ขณะที่กำลังเห็น ที่กำลังได้ยิน ที่กำลังได้กลิ่น ที่กำลังคิดนึก ที่กำลังเป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง นี่เป็นอัตภาพในปัจจุบัน

ฉันทราคะในการได้อัตภาพที่เป็นปัจจุบัน ถูกกำจัดแล้วด้วยดี

นี่คือพญานะที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกับท่านพระเถระ และพระผู้มีพระภาคก็ ได้ทรงอนุเคราะห์ต่อไปอีก ด้วยการตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปว่า

เราย่อมเรียกนรชนผู้ครอบงำขันธ์ อายตนะ ธาตุ และไตรภพทั้งหมดได้ ผู้รู้
ทุกข์ทุกอย่าง ผู้มีปัญญาดี ผู้ไม่แปดเปื้อนในธรรมทั้งปวง ผู้ละสิ่งทั้งปวงเสียได้ ผู้
หลุดพ้นในเพราะนิพพาน เป็นที่สิ้นต้นหา ว่าเป็นผู้มีปกติอยู่คนเดียว ดังนี้

ปกติอยู่คนเดียวของพระผู้มีพระภาคกับของบุคคลอื่นนั้นก็ต่างกัน ด้วย
พญานะนี้ เพราะเหตุว่า สำหรับผู้อื่นเพียงแต่การอยู่คนเดียว แล้วก็เป็นโลภะบ้าง
เป็นโทสะบ้าง เป็นโมหะบ้างนั้น ไม่ใช่การอยู่คนเดียวที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงใน
ที่นี่ เพราะเหตุว่าถ้ายังมีโลภะอยู่ ชื่อว่า มีเพื่อนสอง ไม่ได้อยู่คนเดียว โลภะทำให้
เกิดความพอใจ ทำให้แสวงหาทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทาง
กายบ้าง ทางใจบ้าง ไม่ในอารมณ์นั้น ก็ในอารมณ์นี้ แม้ในขณะที่ท่านคิดว่า ท่าน
เจริญสติ แต่ถ้าท่านยังมีความพอใจ มีความต้องการในนามรูปชนิดหนึ่งชนิดใด ในที่
นั้นก็ไม่ใช่อยู่คนเดียวแล้ว เป็นผู้ที่มิเพื่อนสองที่ชักนำให้ท่านพอใจนามนั้นบ้าง รูปนี้
บ้าง

เพราะฉะนั้น ที่ชื่อว่า เป็นผู้มืปกติอยู่คนเดียว ก็คือ นรชนผู้ครอบงำขันธอายตนะ ธาตุ และไตรภพทั้งหมดได้

ขันธไม่ได้อยู่ที่อื่น ขณะนี้มีทั้งรูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ วิญญาณขันธ และเมื่อไรจะครอบงำขันธได้ ถ้าไม่รู้ลักษณะของขันธตามความเป็นจริง ก็ย่อมหลงไปตามขันธ

ขณะที่เห็น ไม่รู้ลักษณะของสภาพที่เห็นตามความเป็นจริง ว่าเป็นเพียงสภาพรู้เท่านั้น ก็ย่อมหลงไปตามขันธ เป็นเราเห็น เวลาที่สีปรากฏทางตา เมื่อไม่รู้ลักษณะสภาพของรูปขันธที่ปรากฏตามความเป็นจริง ก็หลงไปตามขันธ เพลิดเพลินไปเป็นไปกับขันธนั้น ๆ

เพราะฉะนั้น ผู้ที่จะครอบงำขันธ อายตนะ ธาตุ และไตรภพทั้งหมดได้นั้น ก็ต้องเป็นผู้รู้ลักษณะของขันธตามความเป็นจริงพระผู้มีพระภาคตรัสว่า

เราย่อมเรียกนรชนผู้ครอบงำขันธ อายตนะ ธาตุ และไตรภพทั้งหมดได้ ผู้รู้ทุกข์ทุกอย่าง

รูปเป็นทุกข์ใหม่ นามเป็นทุกข์ใหม่ ทางตา สีเป็นทุกข์ใหม่ เห็นเป็นทุกข์ใหม่ ทางหู เสียงเป็นทุกข์ใหม่ ได้ยินเป็นทุกข์ใหม่ ทางจมูก กลิ่นเป็นทุกข์ใหม่ จิตที่รู้กลิ่นเป็นทุกข์ใหม่ ทางลิ้น รสเป็นทุกข์ใหม่ สภาพที่รู้รสเป็นทุกข์ใหม่ ทางกาย เย็น ร้อน อ่อน แข็ง แร้ง ตึง ไหวที่ปรากฏเป็นทุกข์ใหม่ จิตที่รู้เย็นร้อนอ่อนแอ้งแครงตึงไวนั้นเป็นทุกข์ใหม่ สภาพที่คิดนึกเป็นสุข เป็นทุกข์ ต่าง ๆ นั้น เป็นทุกข์ใหม่

ผู้ที่จะครอบงำขันธ อายตนะ ธาตุ และไตรภพทั้งหมดได้ ผู้รู้ทุกข์ทุกอย่าง

จำกัดหรือเปล่าว่า จะต้องรู้ทุกข์เฉพาะรูปนั้น เฉพาะนามนี้ ไม่ได้จำกัดเลย แต่พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ผู้รู้ทุกข์ทุกอย่าง แล้วก็ยังมีปัญฺชนะต่อไปว่า

ผู้มีปัญญาดี

ไม่ใช่รู้โดยการคาดคะเน โดยการนึกเดา หรือว่าโดยการฟัง แต่ว่าเป็นผู้รู้ทุกข์ทุกอย่าง

ผู้มีปัญญาดี ผู้ไม่แปดเปื้อนในธรรมทั้งปวง ผู้ละสิ่งทั้งปวงเสียได้ ผู้หลุดพ้นใน
เพราะนิพพาน เป็นที่สันติค้นหา ว่าเป็นผู้มีปกติอยู่คนเดียว ดังนี้

ถ. (ไม่ได้ยิน)

สุ. ไม่ได้เจาะจง มหาสติปัฏฐานมี ๔ ทั้ง ๔ เป็นสติปัฏฐาน ไม่ใช่เจาะจง
แล้วผู้ที่จะครอบงำขั้นนี้ อายตนะ ธาตุ และไตรภพทั้งหมดได้ เป็นผู้รู้ทุกข์ทุกอย่าง
ไม่ใช่เฉพาะบางนามบางรูป เป็นผู้รู้ทุกข์ทุกอย่าง ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น
ทางกาย ทางใจ

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งถามว่า ท่านพระองคฺลีมาลเจริญสติปัฏฐานไหน ทำไมจึง
ถามว่าเจริญสติปัฏฐานไหน ในเมื่อสติปัฏฐานมี ๔ ท่านพระองคฺลีมาลมีตาใหม่
มีหูใหม่ มีจมูกใหม่ มีกายใหม่ มีใจใหม่ แล้วทำไมจะให้ท่านพระองคฺลีมาลเจริญ
เฉพาะสติปัฏฐานหนึ่งสติปัฏฐานใด เพราะเหตุว่าผู้ที่จะละได้ เป็นผู้รู้ทุกข์ทุกอย่าง
เพราะเหตุว่าสติปัฏฐานมี ๔ ระลึกได้ในขณะใด สติก็รู้สภาพของกาย หรือเวทนา
หรือจิต หรือธรรม หรือโดยย่อ นามและรูปที่กำลังปรากฏทางหนึ่งทางใดใน ๖ ทาง
คือ ทางตา หรือทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ท่านพระอานนท์ก็เหมือนกัน บางคนก็ได้ฟังพยัญชนะที่ว่า ท่านบรรล
อรหัตมรรค อรหัตผล ไม่ใช่ในอริยาบถนั่ง นอน ยืน เดิน แต่เป็นระหว่างอริยาบถนั่ง
กับนอน ก็เลยคิดว่า ท่านพระอานนท์นั้นเจริญกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เหมือนเวลา
นี้ทุกคนกำลังนั่ง รูปทรงอยู่ในลักษณะอาการที่บัญญัติใช้คำว่า “นั่ง” แต่ว่าสติจะ
ระลึกฐานาม หรือรูปทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย หรือ
ทางใจ

สติปัฏฐานมี ๔ ไม่ได้เจาะจงว่า จะต้องเจริญเฉพาะสติปัฏฐานนั้น แต่ที่จะรู้
ทั่วและละได้นั้น ต้องรู้หมดไม่สงสัย พระโสดาบันบุคคลละวิจิกิจฉาในลักษณะ
ของนามและรูปทั้งปวง แต่ไม่ใช่หมายความว่า เมื่ออยู่ในอริยาบถใด ก็คิดว่าท่าน
จะต้องเจริญอริยาบถบรรพ หรือว่ากายานุปัสสนาสติปัฏฐาน

การอยู่คนเดียวคงเกี่ยวเนื่องกับอवासปลิโพ หรือท่านที่เคยเข้าใจว่า ถ้าไม่
อยู่คนเดียวแล้ว เจริญสติปัฏฐานไม่ได้ จะได้เข้าใจให้ถูกต้องว่า การที่มีปกติอยู่คนเดียว
นั้น ไม่ใช่ครั้งคราว แต่ต้องเป็นปกติของผู้นั้นจริง ๆ เช่น ท่านพระเถระ เป็นต้น ซึ่ง
พระภิกษุรูปอื่นก็เห็นว่า ท่านพระเถระนั้นเป็นผู้มีปกติเช่นนั้น ไม่เหมือนภิกษุอื่น ๆ
ซึ่งภิกษุอื่น ๆ ก็เจริญสติปัฏฐาน ไม่ใช่ไม่เจริญ แต่ถึงกระนั้นพระผู้มีพระภาคก็ยังทรง
แสดงธรรมกับท่านพระเถระว่า การอยู่คนเดียวนั้นเป็นอันบริบูรณ์โดยพิสดารกว่าด้วย
ประการใด ไม่ใช่เพียงอยู่เฉย ๆ แต่จะต้องรู้ว่า สิ่งใดที่ล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็จะได้แล้ว
สิ่งใดที่ยังไม่มาถึง สิ่งนั้นก็สละคืนได้แล้ว

ถ้าฟังพยานะนี้ บางท่านอาจจะคิดว่า พระผู้มีพระภาคสั่งให้ท่านพระเถระ
ละ อย่าไปติดไปข้อง สิ่งใดที่ล่วงไปแล้ว ก็ให้ละเสีย สิ่งใดที่ยังมาไม่ถึง ก็สละคืนเสีย
แต่ไม่ใช่อย่างนั้น ไม่มีผู้หนึ่งผู้ใดมีอำนาจให้ใครละความติดข้องได้เลย แต่พยานะ
สั้น ๆ นี้ ท่านก็ทำให้เข้าใจการเจริญปัญญา เพื่อละความที่เคยยึดถืออรรถภาพใน
ปัจจุบันนี้ด้วย

๔๕

มีอีกสูตรหนึ่งซึ่งทำให้ได้พิจารณาเพิ่มเติมในการเจริญสมาธิ ในการอยู่ป่า และการเจริญสติปัฏฐาน

มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์ โคลิสซานิสสูตร มีข้อความว่า

พระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเวฬุวัน เขตพระนครราชคฤห์ ก็สมัยนั้น ภิกษุชื่อ โคลิสซานิ เป็นผู้สมาทานอรัญญิกธุตงค์ คือ การอยู่ป่าเป็นวัตร มีมารยาทหยาบคาย มานั่งอยู่ท่ามกลางสงฆ์ด้วยกรณียกิจบางอย่าง

ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรปรารภโคลิสซานิภิกษุ จึงเรียกภิกษุทั้งหลายมา มีข้อความที่ท่านพระสารีบุตรแสดงกับภิกษุทั้งหลายว่า

อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกธุตงค์ เมื่อไปสู่สงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ควรเป็นผู้มีความเคารพยำเกรงในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ถ้าภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกธุตงค์ เมื่อไปสู่สงฆ์ อยู่ในสงฆ์ เป็นผู้ไม่เคารพยำเกรงในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่าแก่ท่านผู้นี้ ซึ่งสมาทานอรัญญิกธุตงค์อยู่แต่ผู้เดียวเล่า ผู้มีปัญญาดี ผู้ไม่แปดเปื้อนในธรรมทั้งปวง ผู้ละสิ่งทั้งปวงเสียได้ ผู้หลุดพ้นในเพราะนิพพาน เป็นที่สันตัดหนา ว่าเป็นผู้มีปกติอยู่คนเดียว ดังนี้

ประการที่ ๒ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกธุตงค์ เมื่อไปสู่สงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ควรเป็นผู้ฉลาดในที่นี้ด้วยดี ดังนี้ว่า

เราจะไม่นั่งเบียดภิกษุผู้เถระ และจะไม่ห้ามอาสนะภิกษุผู้นวกะ ถ้ามิฉะนั้น จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า ไม่รู้จักธรรมแม้เพียงอภิธมาจาริกวัตร จะมีประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่าแก่ท่านผู้นี้ ซึ่งสมาทานอรัญญิกธุตงค์ อยู่แต่ผู้เดียวเล่า

ประการที่ ๓ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกธุตงค์ เมื่อไปสู่สงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ไม่ควรเข้าบ้านให้เข้านัก ไม่ควรกลับให้สายนัก ถ้ามิฉะนั้นจะมีผู้ว่าภิกษุนั้นว่า จะมี

ประโยชน์อะไร ด้วยการอยู่เสรีในป่าแก่ท่านผู้นี้ ซึ่งสมาทานอรัญญิกุดงค์อยู่แต่ผู้เดียวเล่า

ประการที่ ๔ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ เมื่อไปสู่สงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ไม่ควรเที่ยวไปในตระกูลทั้งหลาย ในเวลาก่อนภัตร ในเวลาหลังภัตร ถ้ามีฉะนั้น ก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า การเที่ยวไปเวลาวิกาล อันผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์นี้ ผู้อยู่เสรีในป่าแต่ผู้เดียว ทำไว้มากแน่

คือถ้าจะตำหนิแล้ว ย่อมตำหนิได้หลายอย่าง เป็นต้นว่า ถ้าภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ การอยู่ป่าเป็นวัตร แล้วเที่ยวไปในตระกูลก่อนภัตร หลังภัตร คนอื่นก็ย่อมจะกล่าวได้ว่า เมื่อท่านอยู่ในป่า ก็คงจะเที่ยวไปในเวลาวิกาลเช่นนี้เป็นแน่

ประการที่ ๕ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ เมื่อไปสู่สงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ไม่ควรเป็นผู้คะนองกาย คะนองวาจา มีฉะนั้นก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นว่า การคะนองกาย คะนองวาจา อันท่านผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์นี้ ผู้อยู่เสรีในป่าแต่ผู้เดียว ทำไว้มากแน่

แสดงให้เห็นได้ว่า การอยู่ในป่าผู้เดียว ไม่มีใครรู้ว่าทำอะไรบ้าง ไม่ใช่ว่าอยู่ในป่า แล้วจะต้องสมบูรณ์ด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่หลงลืมสติ เจริญสมณธรรม เพราะเหตุว่าบางท่านอยู่ในป่าเป็นปกติวิสัยของท่าน แต่บางท่านก็อยู่ด้วยความเข้าใจผิดด้วยความหลง ด้วยความไม่รู้ ด้วยความปรารถนาลามก คือต้องการให้ผู้อื่นสรรเสริญ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านแสดงกิริยาอาการเป็นผู้คะนองกาย คะนองวาจา ก็ย่อมเป็นทางที่จะให้ผู้อื่นติเตียนว่า เวลาที่ท่านอยู่ในป่าผู้เดียว ก็คงคะนองกาย คะนองวาจาอย่างนี้มากเป็นแน่

ประการที่ ๖ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ เมื่อไปสู่สงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ไม่ควรเป็นผู้ปากกล้า เจาจาเลื่อนกล่น ถ้ามีฉะนั้นก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไร ด้วยการอยู่เสรีในป่าแก่ท่านผู้นี้ ซึ่งสมาทานอรัญญิกุดงค์อยู่แต่ผู้เดียวเล่า

เพราะเหตุว่าการที่ท่านสมาทานอุตงค์ เพื่อการขัดเกลายิ่งขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าอยู่แล้วไม่ได้ขัดเกลาทักกาย ทั้งวาจา จะมีประโยชน์อะไรกับการที่ท่านอยู่เสรีผู้เดียวในป่า เพราะเหตุว่าจุดประสงค์ของการที่ท่านจะอยู่เสรีในป่าผู้เดียวนั้น ก็เพื่อการขัดเกลากิเลส แต่เมื่ออยู่แล้วไม่ขัดเกล่า ยังเป็นผู้ปากกล้า เจริญเกลื่อนกล่น ก็จะเป็นทางที่จะทำให้มีผู้ว่าท่านได้

ประการที่ ๗ อัมภิกขุผู้สมาทานอรัญญิกอุตงค์ เมื่อไปสู่สงฆ์ อยู่ในสงฆ์ ควรเป็นผู้ว่าง่าย มีกัลยาณมิตร ถ้าเป็นผู้ว่ายาก มีปาปมิตร ก็จะมีผู้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่าแก่ท่านผู้นี้ ซึ่งสมาทานอรัญญิกอุตงค์ อยู่แต่ผู้เดียวเล่า

ท่านชี้ให้เห็นประโยชน์ของการขัดเกล่าว่า การที่จะอยู่ในป่า การรักษาคฤตงค์ นั้น เพื่อขัดเกลากิเลสทุกอย่าง แม้แต่การเป็นผู้ว่ายาก ก็จะต้องให้ลดน้อยลง เป็นผู้ว่าง่าย แม้แต่การที่เคยเป็นผู้มีมิตรชั่ว มีปาปมิตร ก็จะต้องละเว้น แล้วก็เปลี่ยนเป็นผู้ที่มีกัลยาณมิตร คือ มิตรดี มิฉะนั้นแล้ว การอยู่ในป่าจะมีประโยชน์อะไร ถ้าอยู่ในป่าแล้วก็เป็นผู้ที่ว้าวก มีมิตรชั่ว ก็ยิ่งชั่วหรือว่าประทุพผิตมากขึ้น ไม่มีประโยชน์เลยในการที่จะอยู่ป่า

ประการที่ ๘ อัมภิกขุผู้สมาทานอรัญญิกอุตงค์ ควรเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ถ้ามิฉะนั้นจะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่า

ประการที่ ๙ อัมภิกขุผู้สมาทานอรัญญิกอุตงค์ ควรเป็นผู้รู้ประมาณในโภชนะ ถ้าท่านไม่รู้ประมาณในโภชนะ ก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่า

ประการที่ ๑๐ อัมภิกขุผู้สมาทานอรัญญิกอุตงค์ ควรเป็นผู้ประกอบความเพียร เป็นเครื่องตื่นเนื่อง ๆ ถ้ามิฉะนั้นก็มีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่า

ประการที่ ๑๑ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ ควรเป็นผู้ปรารภความเพียร เพราะเหตุว่าถ้าเป็นผู้เกียจคร้าน ก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่า

ประการที่ ๑๒ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ ควรเป็นผู้มีสติตั้งมั่น ถ้าเป็นผู้มีสติพินเพื่อน ก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่า

ประการที่ ๑๓ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ ควรเป็นผู้มีจิตตั้งมั่น ถ้าเป็นผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น ก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่า

ประการที่ ๑๔ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ ควรเป็นผู้มีปัญญา ถ้าเป็นผู้มีปัญญาทรมาน จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่า

ไม่ใช่มีแต่สติ ไม่ใช่มีแต่จิตที่ตั้งมั่น แต่ต้องมีปัญญาด้วย จึงจะไม่มีผู้ใดว่า

ประการที่ ๑๕ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ ควรทำความเพียรในอภิธรรม ในอภิวินัย เพราะถ้ามีผู้ถามปัญหาในอภิธรรม ในอภิวินัยแล้ว จะให้ความประสงค์ของเขาสำเร็จไม่ได้ ก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่า

ประการที่ ๑๖ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกุดงค์ ควรทำความเพียรในวิโมกข์ อันละเอียด คือสมาบัติที่ล่วงรูปสมาบัติ เพราะถ้าถูกถามปัญหาในวิโมกข์อันละเอียด คือสมาบัติที่ล่วงรูปสมาบัติแล้ว ให้ความประสงค์ของผู้ถามให้สำเร็จไม่ได้ ก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไร ด้วยการอยู่เสรีในป่า

จะเห็นได้ว่า ถ้าเจริญสติปัฏฐาน ไม่ได้สมาทานอรัญญิกุดงค์แล้ว ก็คงจะไม่มีผู้ว่า ถ้าไม่สามารถที่จะตอบปัญหาในเรื่องวิโมกข์อันละเอียด คือ สมาบัติที่ล่วงรูปสมาบัติ เพราะเหตุว่าการอยู่ในป่านั้น ก็เพื่อประโยชน์ของสมณะ การเจริญสมาธิ จนกระทั่งสามารถที่จะบรรลุอุปมาณ มีความเพียรในวิโมกข์อันละเอียด คือสมาบัติที่ล่วงรูปสมาบัติ เพราะฉะนั้น เมื่อถูกผู้ใดถามถึงเรื่องนั้น ก็ย่อมสามารถที่จะตอบได้

ประการที่ ๑๗ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกธุตงค์ ควรทำความเพียรในอุตตริ-
มนุสสธรรม เพราะถ้าถูกถามปัญหาในอุตตริมนุสสธรรม แล้วไม่ให้ความประสงค์ของ
เขาสำเร็จได้ ก็จะมีผู้ว่าภิกษุนั้นได้ว่า จะเป็นประโยชน์อะไรด้วยการอยู่เสรีในป่า

เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้ถามว่า

ดูกร ท่านพระสารีบุตรผู้มีอายุ อันภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกธุตงค์เท่านั้นหรือ ที่
ควรสมาทานธรรมเหล่านี้ประพฤตินี้ หรือแม้ภิกษุผู้อยู่ใกล้บ้าน ก็ควรสมาทานธรรม
เหล่านี้ประพฤตินี้

ท่านพระสารีบุตรตอบว่า

ดูกร โมคคัลลานะ แม้ภิกษุผู้สมาทานอรัญญิกธุตงค์ ยังควรสมาทานธรรม
เหล่านี้ประพฤตินี้ จะกล่าวไปไปถึงภิกษุผู้อยู่ใกล้บ้านแล้ว

ในครั้งก่อนได้พูดถึงธุตงค์ ซึ่งเป็นการขัดเกลายิ่งขึ้น เป็นธรรมเครื่องกำจัดธรรม
ที่เป็นข้าศึก เพราะฉะนั้น ก็ควรที่จะได้ทราบจุดประสงค์ของธรรมในพระพุทธศาสนาที่
ควรเจริญ ว่าเป็นไปเพื่อการขัดเกลากิเลสทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการขัดเกลาคความคะนอง
กาย ความคะนองวาจา ซึ่งจะต้องขัดเกลาด้วย

เรื่องปฬิโพธ ๑๐ คือ ความกังวล ๑๐ ซึ่งมี

อาวาสปฬิโพธ คือ ความกังวลในที่อยู่

กุลปฬิโพธ คือ ความกังวลในตระกูล

ลาภปฬิโพธ คือ ความกังวลในปัจจัย

คณปฬิโพธ คือ ความกังวลด้วยหมู่คณะ ในการศึกษา ในการสอน

กัมมปฬิโพธ คือ ความกังวลในการงาน เป็นต้นว่า การก่อสร้าง

อัทธานปฬิโพธ คือ ความกังวลในการเดินทางไกล

ญาติปฬิโพธ คือ ความกังวลในญาติ

อาพาธปฬิโพธ คือ ความกังวลในความป่วยไข้

คณตปฬิโพธ คือ ความกังวลในการเรียน การท่องมนต์

อิทธิพลโพธิ คือ ความกังวลในการเจริญปฏิบัติ ในการรักษาปฏิบัติ

ในปฐกถา ๑๐ ประการนั้น ได้กล่าวถึงอวาสปฐกถา ซึ่งมีมากบ้าง น้อยบ้าง ตราบใดที่ยังมีโลภะ ย่อมเป็นกังวลเรื่องนั้นบ้าง เรื่องนี้บ้าง และไม่ใช่แต่เฉพาะ อุบาสก อุบาสิกาที่ยังกังวล แม้เป็นบรรพชิต ละอาคารบ้านเรือนแล้ว ก็ยังกังวลในที่อยู่ ที่เป็นอวาสปฐกถาได้

และสำหรับเรื่องอวาสปฐกถา ความกังวลในที่อยู่ บางท่านที่ไม่เข้าใจก็อาจต้องการกระทำตามบุคคลอื่น โดยที่ไม่รู้จักความกังวลของท่านจริง ๆ ว่า ความกังวลที่เป็นตัวท่านจริง ๆ นั้น มีความกังวลในอะไรบ้าง เพราะฉะนั้น ก็คิดว่า เมื่อผู้อื่นกังวลในที่อยู่บ่อย ท่านก็พยายามที่จะกระทำตาม โดยที่ไม่ทราบว่าการกระทำตามผู้อื่น โดยที่ไม่ใช่อริยาศัยจริง ๆ ของท่านนั้น จะไม่ทำให้ได้รู้จักตัวเองตามความเป็นจริง จนสามารถละคลายการยึดถือนามรูปที่เกิดขึ้นกับท่านได้

ขุททกนิกาย เถรคาถา คังคาคีรียเถรคาถา ซึ่งมีข้อความว่า

เราทำกระท่อมด้วยใบตาล ๓ ใบ ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา บาตรของเราเหมือนดังหม้อสำหรับตักน้ำรดศพ และจีวรของเราเป็นดังผ้าคลุมฝุ่น ในระหว่าง ๒ พรรษา เราพูดเพียงคำเดียวเท่านั้น ในภายในพรรษาที่ ๓ เราทำลายกองความมืด คืออวิชชาได้แล้ว

นี่เป็นเรื่องของท่านพระเถระรูปหนึ่งในครั้งกระโน้น ซึ่งที่อยู่ของท่านก็เป็นเพียงกระท่อมที่ทำด้วยใบตาล ๓ ใบ ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา แล้วท่านก็มีบาตร ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็น สำหรับการที่จะดำเนินชีวิตให้เป็นไป ในความรู้สึกของท่านนั้น บาตรของท่านเหมือนดังหม้อสำหรับตักน้ำรดศพ และจีวรของท่านเป็นดังผ้าคลุมฝุ่น และความมักน้อยสันโดษไม่คลุกคลี ซึ่งเป็นอริยาศัยจริง ๆ ของท่านนั้น ในระหว่าง ๒ พรรษา ท่านพูดเพียงคำเดียวเท่านั้น และในภายในพรรษาที่ ๓ ท่านก็ทำลายกองความมืด คืออวิชชาได้

ถ้าฟังพระสูตรนี้แล้วคิดว่า ท่านจะประพฤติปฏิบัติตามในที่อยู่ ในการพูด ท่านก็อาจจะเว้นไม่พูด แล้วก็จะอาจจะไปอยู่อย่างนั้น แต่ยังไม่ใช่อริยาศัยจริง ๆ ของท่าน

เพราะฉะนั้น ถ้าสิ่งใดที่ไม่ใช่ธรรมาศัยจริง ๆ เป็นสิ่งที่ท่านเข้าใจผิด สร้างขึ้น ทำขึ้น คิดว่าทางนั้นเป็นทางที่จะทำให้สามารถบรรลุธรรมผล รู้แจ้งอริยสัจได้ อันนั้นก็เป็นการเข้าใจผิด เพราะเหตุว่าไม่ใช่ตัวของท่านจริง ๆ

ประการต่อไปของปฏิจจสันตติกะ คือ กุลปฏิจจ

กุลหมายความว่าถึงตระกูล หรือสกุลของญาติ ถ้าเป็นฆราวาส ถ้าเป็นภิกษุ อาจจะยังกังวลในตระกูลอุปฐากได้ ถึงแม้ว่าจะละอาคารบ้านเรือนไปแล้วก็จริง แต่เมื่อยังมีภักดีอยู่ ความกังวลความผูกพันจากที่หนึ่งก็ไปสู่อีกที่หนึ่ง จากวัตถุหนึ่งไปสู่อีกวัตถุหนึ่ง จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งก็ได้

สำหรับภิกษุบางรูป ที่ท่านคลุกคลีอยู่กับตระกูลอุปฐากนั้น เวลาที่ตระกูลอุปฐากมีความสุข ท่านก็พลอยสุขด้วย เวลาที่ตระกูลอุปฐากมีความทุกข์ ท่านก็พลอยทุกข์ด้วย หรือว่าบางครั้ง ถ้าตระกูลอุปฐากนั้นไม่ไปฟังธรรมในวิหารที่ใกล้ ท่านก็ไม่ไปด้วยเหมือนกัน

นี่ก็เป็นความกังวล เมื่อเกี่ยวข้อกันกับตระกูลอุปฐาก ก็ย่อมมีความกังวล เป็นของธรรมดา แต่ก็ไม่ใช่ว่าสำหรับทุกท่าน บางท่านก็มีมาก บางท่านก็มีน้อย ถึงแม้อุบาสก อุบาสิกา ก็เหมือนกัน ธรรมที่ท่านได้ฟัง ก็ควรที่จะน้อมนำมาพิจารณากับตัวเองว่า มีความผูกพันกับตระกูล หรือบุคคลในตระกูลมากน้อยเพียงไร การพิจารณาจิตใจของตนเองเป็นประโยชน์ เพื่อที่จะให้รู้แน่ชัดว่า จิตใจของท่านนั้นเป็นไปในทางกุศล หรือว่าเป็นไปในทางอกุศล ถ้าเป็นไปในทางกุศล อุปการะบุคคลในตระกูล ด้วยเจตนาที่เป็นกุศลได้ เป็นการสงเคราะห์ แต่ไม่ใช่ความผูกพัน ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดา คนในวงศ์ตระกูล มีหน้าที่ที่จะประพฤติปฏิบัติเกื้อกูลกัน แต่ต้องคอยตรวจจิตใจด้วยว่า อย่าให้เป็นความผูกพันที่เป็นอกุศล เพราะเหตุว่ากุศลทุกประการ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลใดนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรเจริญ เพราะฉะนั้น แม้อุบาสก อุบาสิกา ก็ควรที่จะพิจารณาด้วยว่า ตัวท่านกับบุคคลในตระกูลนั้น มีความผูกพันที่เป็นอกุศล หรือว่ามีความเมตตามากขึ้น และละคลายความผูกพันให้น้อยลง

สำหรับภิกษุบางท่านนั้นเมื่อท่านละอาคารบ้านเรือน ออกบวชเป็นบรรพชิตแล้ว แม้กับมารดาบิดาของท่าน ท่านก็ไม่กังวล อย่าคิดว่าท่านเป็นบุคคลที่ไม่ดี ไม่กตัญญู กตเวทิต์ จิตใจเป็นเรื่องละเอียดที่จะต้องพิจารณาให้ชัดว่า กุศลเป็นกุศล อกุศลเป็นอกุศล ความกตัญญูกตเวทิต์ การอุปการะในทางที่ดีเป็นกุศลทั้งหมด แต่ความผูกพันไม่ว่ากับบุคคลใดเป็นอกุศลทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น ก็จะต้องสรรเสริญแม้ภิกษุที่ท่านไม่มีความกังวลแม้มารดาบิดาของท่าน มีตัวอย่างเรื่องภิกษุหนุ่ม หลานท่านพระติสสะ ซึ่งเรื่องมีว่า

ภิกษุ หลานท่านพระติสสะนั้น อยู่ที่โกธันทกวิหาร แต่ท่านได้ไปสู่วิหารอื่นวิหาร เพื่อจะเรียนอุทเทส คือ เรียนหัวข้อของธรรม โยมมารดาของท่าน ซึ่งเป็นน้องสาวของท่านพระติสสะ ก็ได้ถามข่าวภิกษุผู้เป็นบุตรกับท่านพระติสสะเนื่อง ๆ ที่เดียว

วันหนึ่ง ท่านพระติสสะคิดที่จะพาภิกษุผู้เป็นหลานกลับมา ท่านก็เดินมุ่งหน้าไปยังวิหารวิหาร ส่วนภิกษุซึ่งเป็นหลานของท่านพระติสสะนั้น ก็คิดว่าท่านอยู่ที่วิหารวิหารนานแล้ว ควรที่จะได้ไปเยี่ยมท่านพระติสสะซึ่งเป็นอุปัชฌายะ แล้วก็เป็นลูกของท่านด้วย เพื่อจะได้ทราบข่าวของโยมมารดา แล้วก็จะกลับไปวิหารวิหาร

เมื่อท่านคิดอย่างนั้น ท่านก็ได้ออกจากวิหารวิหาร แม้ทั้งอุปัชฌายะและศิษย์ผู้เป็นลูกและหลาน ก็ได้พบกันที่ฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่ง ภิกษุหนุ่มก็ท้าวตักแคะพระเถระ ณ โคนไม้ต้นหนึ่ง พระเถระก็ถามภิกษุหนุ่มรูปนั้นว่าจะไปไหน ซึ่งภิกษุหนุ่มได้กราบเรียนให้ทราบแล้ว ท่านก็กล่าวว่า ดีแล้ว แล้วท่านก็ให้ภิกษุนั้นไป ส่วนท่านก็จะได้จำพรรษาในวิหารในถิ่นนั้น

ภิกษุนั้นก็ได้ไปถึงที่โกธันทกวิหาร ในวันเข้าพรรษาพอดี แม้เสนาสนะที่ได้แก่ท่าน ก็คือเสนาสนะที่โยมบิดาสร้างไว้นั่นเอง หมายความว่า โยมบิดาของท่านสร้างเสนาสนะไว้ แล้วเวลาที่ท่านไปถึง ท่านก็ได้อยู่ที่เสนาสนะนั้น

๔๖

วันรุ่งขึ้นจากวันเข้าพรรษา โยมบิดาก็ได้ไปที่วิหาร แล้วก็ถามว่า เสนาสนะที่สร้างไว้ฉันได้แก่ใคร และเมื่อทราบว่าได้แก่ภิกษุอาคันตุกะ โยมบิดาของท่านก็ได้ไปหาภิกษุ แต่จำบุตรไม่ได้ เมื่อไหว้แล้วก็เรียนให้ทราบว่า ภิกษุผู้จำพรรษาอยู่ในเสนาสนะที่ตนได้สร้างไว้ฉัน มีวัตรที่พึงจะปฏิบัติ คือ พึงรับภัตตาหารที่เรือนของตนแห่งเดียวตลอดไตรมาส นั้นเป็นประการหนึ่ง และเมื่อปวารณาแล้ว เวลาจะไปต้องบอกลา เป็นอีกประการหนึ่ง

ภิกษุผู้บุตรก็รับโดยดุษณีภาพ อุบาสกผู้บิดาก็กลับไปที่บ้าน แล้วก็บอกอุบาสิกาผู้มารดาให้ทราบว่า มีพระภิกษุอาคันตุกะมาอยู่ที่เสนาสนะที่ได้สร้างไว้ และก็นิมนต์ให้ท่านรับภัตตาหารตลอดไตรมาส อุบาสิกาก็จัดหาทณียะ โภชนียะอันประณีตไว้ พอถึงเวลาฉัน ภิกษุนั้นก็ไปฉันบิณฑบาตที่เรือนโยมมารดาบิดาของท่านตลอดทั้ง ๓ เดือน แต่ว่าไม่มีใครจำท่านได้เลยสักคนเดียว เมื่อออกพรรษาแล้วท่านก็บอกลา พวกญาติก็ขอร้องให้ไปในวันรุ่งขึ้น และในวันรุ่งขึ้นนั้นก็ได้อวยภัตตาหาร เติมน้ำมันให้เต็มกระบอกรถ ถวายน้ำอ้อยก้อนหนึ่ง ผ้าสาฎกยาว ๙ ศอก อีกผืนหนึ่ง แล้วภิกษุนั้นก็อนุโมทนา แล้วก็มุ่งหน้ากลับไปยังโรหณวิหาร

ฝ่ายอุปัชฌายะผู้เป็นลุงของท่านก็เดินทางกลับ สวนทางกัน พบกันในที่ ๆ เคยพบกันนั่นเอง พระอุปัชฌายะผู้เป็นลุงก็ถามข่าว ภิกษุหนุ่มรูปนั้นก็เล่าเรื่องให้ฟังทุกประการ แล้วก็เอาน้ำมันทาเท้าพระเถระ เอาน้ำอ้อยปรุงเป็นน้ำดื่มถวาย แล้วก็ได้อวยผ้าสาฎกผืนนั้นแก่พระเถระด้วย เมื่อไหว้แล้ว ก็เรียนพระเถระว่า โรหณชนบทเท่านั้นที่เป็นที่สบายสำหรับท่าน แล้วท่านก็ลาไปสู่โรหณวิหาร

พระเถระก็กลับไปสู่โกธันทวิหาร และในวันรุ่งขึ้นนั้น ก็ได้เข้าไปในหมู่บ้านโกธันทคาม โยมมารดาภิกษุหนุ่ม ซึ่งเป็นน้องสาวของพระเถระ ก็คอยเฝ้าดูที่หนทางว่า พระเถระจะพาภิกษุซึ่งเป็นบุตรมาเมื่อไร เวลาที่เห็นพระเถระมารูปเดียว

โยมมารดา ก็คิดว่า ภิกษุผู้เป็นบุตรนั้นคงจะมรณะแล้ว ก็ร้องให้คร่ำครวญแทบทำพระ
เถระ พระเถระก็นึกไว้ในใจว่า ภิกษุหนุ่มนั้นคงจะมาที่เรือนของโยมมารดาบิดา โดยที่
ไม่ให้ใครรู้จัก เพราะความมกน้อยของท่าน แล้วก็จากไป

พระเถระก็ปลอบอุบาสิกา แล้วก็เล่าเรื่องทั้งหมดให้ฟัง แล้วก็เอาผ้าสาฎกผืน
นั้นให้อุบาสิกาดู เมื่ออุบาสิกาทราบความจริงเช่นนั้น เกิดความเลื่อมใส หันไปทาง
ทิศที่ภิกษุผู้บุตรเดินทางไป นมัสการพลางกล่าวสรรเสริญว่า

พระผู้มีพระภาคคงจะทรงทำภิกษุ ผู้เช่นดังบุตรของเราให้เป็นกายสักขี คือให้
เป็นพยาน ตรัสรวินิตปฏิบัติ นาถกปฏิบัติ ตวัฏฐกปฏิบัติ และมหาอารยวงสะ
ปฏิบัติ อันแสดงความสันโดษด้วยปัจจัย ๔ และความยินดีในภาวนา นำสรรเสริญ
แม้ฉันภัตตาหารอยู่ในเรือนของมารดาผู้บังเกิดเกล้าแท้ ๆ ถึง ๓ เดือน ก็ไม่เคยกล่าว
เลยว่า ฉันเป็นบุตรของท่าน ท่านเป็นมารดา พระคุณเจ้าเป็นอัศจรรย์บุคคล เพราะ
เหตุว่าแม้มารดาบิดาของท่านก็ยังหาได้เป็นปติโพทแก่ภิกษุเห็นปานนี้ไม่ จะกล่าวถึง
ตระกูลอุปัฏฐากอื่น

นี่เป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ถ้าผู้ใดไม่กังวลในตระกูล เป็นจิตใจที่บริสุทธิ์ แม้
มารดาทราบก็อนุโมทนา สรรเสริญในจิตที่ไม่ข้องเกี่ยวในตระกูล ของบุคคลนั้นได้
เพราะฉะนั้น แม้แต่ท่านเอง ก็ควรที่จะได้ทราบถึงความกังวลใจของท่านว่าน้อย
แค่ไหน เป็นไปในเรื่องอะไรบ้าง ดีไหม มีความกังวลมาก ๆ ยึดถือไว้มาก ๆ ไม่ว่าใน
อาวาสที่อยู่อาศัย หรือในบุคคล ในตระกูล ยิ่งศึกษาธรรม กุศลยิ่งเจริญ แล้วละ
อกุศลให้ลดน้อยลง ถ้าจะส่งเสริมให้มีความดี ผูกพันในบุคคลต่าง ๆ มาก ๆ ไม่ว่าจะ
เป็นในตระกูลที่เกี่ยวข้องเป็นอุปัฏฐาก อย่างนั้นจะถูกต้องไหม ดีหรือไม่ดี ไม่ดี ไม่ถูก
เพราะฉะนั้น ก็จะเห็นได้ว่า ใครปฏิบัติตามได้มากน้อยแค่ไหน นั่นเป็นการขัดเกลา
ของแต่ละบุคคล แต่ให้ทราบว่า ควรละอกุศลธรรม

ปติโพท ๑๐ ประการนั้น ประการที่ ๑ ถึงประการที่ ๙ เป็นเครื่องกังวลที่
ขัดขวางการเจริญสมาธิ แต่ไม่ขัดขวางการเจริญวิปัสสนา เมื่อความกังวลเกิดขึ้น ผู้
เจริญสติพิจารณารู้ลักษณะของจิตในขณะนั้นได้ เป็นจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ละ

ความยึดถือสภาพของจิตนั้นว่าเป็นตัวตนได้ ไม่เป็นเครื่องขัดขวางเลย เพราะเหตุว่าเป็นของจริง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แต่ผู้ที่เจริญสมถภาวนานั้นจะต้องปลีกตัวให้พ้นจากเครื่องกังวลใหญ่ ๆ ๙ ประการนี้

บางท่านที่เคยคิดว่าปลิโพธ เป็นเครื่องขัดขวางการเจริญวิปัสสนา ก็จะได้ทราบว่า ปลิโพธมีอะไรบ้าง และขัดขวางหรือไม่ เพราะเหตุว่าทุกคนยังมีความกังวลเมื่อมีและกำลังเจริญสติ เพื่อรู้สภาพลักษณะของธรรมที่ปรากฏในขณะนั้นตามความเป็นจริง

ถ. ขอให้อธิบายว่าขั้นปฏิบัติมันยังไปถึงจะถูก จะตรง

ส. ให้ทราบว่า ทุก ๆ ขณะเป็นของจริง มี ๖ ทาง ทางตากำลังเห็นในขณะนี้ก็จริง ทางหูกำลังได้ยินในขณะนี้ก็จริง ถ้ากลิ่นปรากฏขณะใดก็เป็นของจริงที่กำลังปรากฏ รสกำลังปรากฏขณะใดก็ให้รู้ว่าเป็นของจริงที่กำลังปรากฏ กายกำลังกระทบสัมผัสอะไร ก็เป็นของจริงที่กำลังปรากฏ คิดนึกเรื่องอะไรต่าง ๆ สุข ทุกข์ ดีใจ เสียใจ ก็เป็นของจริงที่กำลังปรากฏ

เพราะฉะนั้น สติจะรู้สิ่งที่กำลังปรากฏได้ทุกอย่าง โดยไม่เลือก ไม่เจาะจง เป็นมหาสติปัฏฐานหนึ่งมหาสติปัฏฐานใดในมหาสติปัฏฐาน ๔ ทั้งนี้ ไม่ใช่ไปบังคับหรือเจาะจง แต่สติจะระลึกรู้บ่อยขึ้น ปัญญาก็พิจารณามากขึ้นจนกว่าจะชัดเจน และไม่มีการเกณท์ ไม่ว่าจะสติจะระลึกรู้ทางไหนมากกว่ากัน ก็เป็นอนัตตา แต่ว่าเมื่อรู้แล้ว ก็ทำให้รู้ว่า ยังไม่รู้นามอะไร รู้อะไร ก็พิจารณาอีกต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อละความไม่รู้

ถ. รู้นามรูป เพื่อจุดประสงค์อะไร

ส. เพื่อละความไม่รู้นามรูป

ถ. เมื่อรู้นามรูปแล้ว จะไปสิ้นสุดลงอย่างไร

ส. ความรู้จะเพิ่มขึ้นเป็นลำดับขั้น ที่ว่าสิ้นสุดนี้หมายความว่าถึงความถึงอะไร หมายความว่าความรู้อันสิ้นสุด หรือนามรูปสิ้นสุด

ถ. การรู้นามรูปนี้ก็เพื่อให้สิ้นทุกข์ แต่ยังไม่ทราบว่า การรู้นามรูปนั้น จะเกี่ยวข้องกับการสิ้นทุกข์ได้อย่างไร

ส. ก่อนที่จะสิ้นทุกข์ ก็ต้องทราบเหตุของทุกข์เสียก่อนว่าคืออะไร ถ้าไม่ทราบเหตุของทุกข์ จะไปเพียรดับทุกข์ได้อย่างไร ผู้ที่สิ้นทุกข์ สิ้นทุกข์เป็นลำดับขั้น ไม่ใช่ว่าจะสิ้นทุกข์ทีเดียวได้หมด ที่ว่าสิ้นทุกข์เป็นลำดับขั้นนั้นก็เพราะเหตุว่า สิ้นกิเลสเป็นลำดับขั้น เวลานี้ทราบหรือยังว่ามีทุกข์อะไรบ้าง มากหรือน้อย เกิดขึ้นเพราะอะไร หรือว่าไม่มีทุกข์ เพราะเหตุว่า เรื่องทุกข์นี้ความจริงก็มีอยู่แล้ว แต่ไม่ทราบ มีใครบ้างที่ไม่มีทุกข์ อาจจะเข้าใจว่าไม่มีได้ แต่ความจริง ถึงจะคิดว่าไม่มีทุกข์ ทุกข์ก็มี เพราะเหตุว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ตามที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย แล้วก็ดับไป ไม่เที่ยง จึงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ทุกข์ คือ ความไม่เที่ยง มีอยู่ทุก ๆ ขณะ ไม่มีใครพ้นไปได้เลย เมื่อเกิดแล้ว ไม่ว่าจะป็นสภาพธรรมประเภทใด ก็เป็นทุกข์ทั้งสิ้น ในความหมายที่ว่า เมื่อสภาพธรรมนั้นเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป การเกิดขึ้นและดับไป ความไม่เที่ยง นั้นแหละเป็นทุกข์

เพราะฉะนั้น ทุกคนมีทุกข์ติดตัวอยู่แล้วตั้งแต่เกิดทุก ๆ ขณะทีเดียว มีความไม่เที่ยงของนามและรูป ของสังขารธรรมทั้งหลาย จะรู้หรือไม่รู้ก็ตาม ก็เป็นผู้ที่มีทุกข์ เพราะเหตุว่ามีการเกิดขึ้นแล้ว แต่ผู้ที่จะละทุกข์ได้ ก็จำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่รู้ความจริงรู้แจ้ง แล้วละความไม่รู้เป็นลำดับขั้น ทุกข์ก็จะหมดไปเป็นลำดับขั้นด้วย

ถ. ในการเจริญสติปัฏฐานนั้น ควรจะเจริญอย่างไร ถึงจะมีสติรู้ลักษณะของนามและรูปติดต่อกันไปเรื่อย ๆ

ส. ต้องการสติมากอย่างนั้นเขียวหรือ ไม่อยากหลงลืมสติเลยแต่ต้องทราบความจริงว่า ผู้ที่ไม่หลงลืมสติเลย มีสติในขณะเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส คิดนึก ตลอดเวลาต้องเป็นพระอรหันต์ ถ้าได้ศึกษาพระธรรมที่ทรงแสดงไว้โดยละเอียด จะเห็นว่า สำหรับปุถุชนที่หลงลืมสตินั้น เวลาที่เห็นเกิดขึ้นครั้งหนึ่งก็เป็นโลกะบ้าง เป็นโทสะบ้าง เป็นโมหะบ้าง ในขณะที่ถูกผัสสะเกิด เป็นไปในทาน เป็นไปในศีล เป็นไปในภาวนา จิตในขณะนั้นไม่เป็นโลกะ ไม่เป็นโทสะ ไม่เป็นโมหะ ผู้ไม่หลงลืมสตินั้นเป็นพระอรหันต์ ซึ่งได้เคยเจริญสติมาแล้วตั้งแต่เป็นปุถุชน เจริญสติปัญญาเพิ่มขึ้นรู้ลักษณะของนามและรูปตามลำดับขั้น จนกระทั่งรู้แจ้งอริยสัจเป็นพระอริยบุคคล

ตามลำดับ ตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี เป็นพระอรหันต์เมื่อใด เมื่อนั้นเวลาเห็นก็มีสติ เวลาได้ยินก็มีสติ เวลาได้กลิ่นก็มีสติ รู้รสก็มีสติ คิดนึก สัมผัส ถูกต้องก็มีสติตลอดเวลาได้

เพราะฉะนั้น เราต้องการอะไร ต้องการผลอย่างไร เมื่อทราบแล้วว่าเป็นสิ่งที่ เป็นไปไม่ได้ พระอรหันต์เท่านั้นที่มีสติติดต่อกันตลอดเวลา สำหรับปุถุชนแม้แต่จะ เพียงวันเดียว ชั่วโมงเดียวก็เป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุว่าการที่จะสมบูรณ์ด้วยสติอย่างนั้น ต้องเริ่มมาจากการเจริญสติที่ละเล็กทีละน้อย จนกระทั่งเป็นพระอริยะแล้วยังเจริญอีก ปัญญาสมบูรณ์เพิ่มขึ้น แล้วเมื่อปัญญาสมบูรณ์มากขึ้น ดับกิเลสได้หมดสิ้นแล้ว ไม่มี เชื้อของกิเลสใด ๆ เลย เมื่อเห็นจึงมีสติได้ เมื่อได้ยินจึงมีสติได้ ตลอดติดต่อกันอย่าง นั้นได้ เพราะเหตุว่าไม่มีกิเลส เพราะฉะนั้น ก็ต้องเข้าใจเหตุผลด้วย อย่าไปปากเพียร ทำสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

ข้อความจากพระไตรปิฎกเรื่องกุลปติโพธ เพื่อที่จะให้ได้เทียบเคียง ได้พิจารณา ว่า ตามที่เคยเข้าใจว่า จะต้องละปติโพธทั้งหมดก่อน แล้วถึงจะเจริญวิปัสสนาได้นั้น ไม่เป็นความจริง เพราะเหตุว่าถ้ายังมีกิเลส กิเลสตนเองเป็นปติโพธ สำหรับกุล ปติโพธนั้น ก็ได้แก่ความเกี่ยวข้องกังวลด้วยบุคคลในตระกูล

สำหรับฆราวาสก็ต้องมีกุลปติโพธแน่นอน เมื่อบุคคลนั้นยังมีกิเลสอยู่ ไม่ว่าจะเป็น อยู่บ้านครองเรือน หรือว่าจะไปอยู่ในที่ใด หรือถึงแม้จะละอาคารบ้านเรือนออกบวช เป็นบรรพชิตแล้ว แต่เมื่อยังมีกิเลส ก็ยังมีปติโพธได้ในลักษณะต่าง ๆ กัน ซึ่งความ กังวลที่มีต่อบุคคลในตระกูลนั้น ก็เป็นความรู้สึกผูกพัน เป็นต้นว่า ถ้าบุคคลในตระกูล เหล่านั้นเป็นสุขก็เป็นสุขด้วย ถ้าบุคคลในตระกูลเหล่านั้นเป็นทุกข์ ก็เป็นทุกข์ด้วย ใน ฐานะที่อุปการะเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพราะเหตุว่าในครั้งกระโน้นก็มีทั้งภิกษุ มีทั้ง ภิกษุณี มีอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งก็อุปฐากเกื้อกูลแก่ชีวิตของบรรพชิต แม้ภิกษุ ภิกษุณีท่านก็อุปการะเกื้อกูลกันทั้งในทางธรรมด้วย

มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ โอบัมมวรรค กกจูปมสูตร

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระวิหารเชตวัน

สำหรับท่านที่อ่านพระสูตรนี้แล้วก็เกิดอนุสสติ ระลึกถึงเหตุการณ์ในครั้งอดีต ท่านก็อาจจะระลึกถึงพระวิหารเชตวัน ซึ่งเป็นอารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ผู้เป็นอุบาสกสาวกที่เลิศในการถวายทาน แล้วก็เป็นพระอริยบุคคลด้วย ซึ่งท่านอาจจะได้เดินเข้าและเดินออก ณ พระวิหารเชตวันนั้น แม้ในครั้งนี้อาจจะระลึกถึงว่า ในขณะที่ท่านกำลังก้าวเดินอยู่ในพระวิหารเชตวันนั้น ในครั้งหนึ่งท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ได้ให้กรรมกรเอาเงินมาปูลาดเต็มสถานที่นั้น เพื่อซื้อจากเจ้าของเดิม คือ เจ้าเชต และสำหรับในเรื่องกกุฏปมสูตรมีว่า

สมัยนั้น ท่านพระโมริยฝัคคุณะอยู่คลุกคลีกับภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้ คือถ้าภิกษุรูปใดกล่าวติเตียนภิกษุณีเหล่านั้นต่อหน้าท่าน ท่านก็โกรธขัดใจภิกษุรูปนั้น ถึงกระทำให้เป็นอธิกรณ์ก็มี

อนึ่ง ถ้าภิกษุรูปใดติเตียนท่านพระโมริยฝัคคุณะต่อหน้าภิกษุณีรูปนั้น พวกภิกษุณีนั้นก็พากันโกรธ ขัดใจภิกษุรูปนั้น ถึงกระทำให้เป็นอธิกรณ์ก็มี

ท่านพระโมริยฝัคคุณะอยู่คลุกคลีกับภิกษุณีทั้งหลายอย่างนี้ ครั้นนั้นภิกษุรูปหนึ่ง เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ กราบทูลให้ทรงทราบ ว่า ท่านพระโมริยฝัคคุณะอยู่คลุกคลีกับภิกษุณี

เป็นชีวิตธรรมดาหรือเปล่า หรือว่าบุคคลในครั้งกระโน้นไม่เหมือนบุคคลในครั้งนี้นี้เลย ต่างกันมาก หรือว่าเหมือนกัน ถ้ายังมีกิเลส มีความผูกพัน มีความกังวล มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลใด ไม่ว่าจะเป็นวงศ์ญาติญาติญาติ หรือว่าสหายธรรมก็ได้ ถ้ามีผู้อื่นติเตียนว่ากล่าวผู้ที่ท่านเกี่ยวข้องกับ ท่านจะรู้สึกขัดใจไหม ซึ่งท่านจะพิจารณาเห็นได้ว่า ถึงแม้ท่านพระโมริยฝัคคุณะเองก็ยังมีกุศลปติโพธ และถึงแม้ภิกษุณีเหล่านั้นเองก็เหมือนกัน เวลาที่มีภิกษุรูปใดกล่าวติเตียนท่านพระโมริยฝัคคุณะ ภิกษุณีเหล่านั้นก็โกรธและขัดใจ ถ้าท่านอ่านในพระสูตรหลาย ๆ พระสูตร ก็จะพบเรื่องของกุศลปติโพธ แม้ในบรรดาภิกษุและภิกษุณี อย่างภิกษุณีบางรูปก็มีศรัทธามากในพระภิกษุบางรูป เช่นมีศรัทธามากในท่านพระอานนท์ เพราะฉะนั้นเวลาที่ท่านพระ

มหากัสสปะแสดงธรรมต่อหน้าท่านพระอานนท์ ภิกษุณีนี้นั้นก็โกรธขัดเคืองใจ ที่ท่านพระมหากัสสปะแสดงธรรมต่อหน้าท่านพระอานนท์

นี่ก็เป็นกิเลสของแต่ละคน ซึ่งมากบ้างน้อยบ้าง ทางโน้นบ้าง ทางนี้บ้างเป็นของธรรมดา

เพราะฉะนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงทราบ พระองค์ตรัสให้ภิกษุรูปหนึ่งไปบอกท่านพระโมริยผัคคุณะว่า พระศาสดาให้หา และเมื่อท่านพระโมริยผัคคุณะมาเฝ้าแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ตรัสถามว่า ที่พระองค์ทรงทราบนั้นเป็นความจริงไหม ซึ่งท่านพระโมริยผัคคุณะก็กราบทูลรับว่าจริง

ท่านลองคิดดูว่า ถ้าเป็นท่าน ท่านจะกล่าวเตือนว่าอย่างไร จะแสดงสติปัฏฐานหรือจะว่าอย่างไร เพราะเหตุว่าธรรมนั้นมีมาก เรื่องสติปัฏฐานเป็นเรื่องที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงให้ภิกษุเจริญเสมอเนื่อง ๆ เป็นปกติ แต่สติก็เป็นอนัตตา ไม่ใช่ว่าจะมีผู้หนึ่งผู้ใดบังคับให้เกิดได้ ไม่ใช่ว่าทุกครั้งทุกโอกาส ไม่ต้องขัดเกลากิเลสอะไรเลย ให้สติเกิด พยายามจงใจพากเพียรที่จะให้สติเกิด แต่เป็นไปไม่ได้ เพราะเหตุว่าการเจริญสติปัฏฐานนั้นเป็นอนัตตา แม้สติ แต่ถ้าไม่รู้จักตัวเอง ไม่รู้ว่าธรรมใดอุปการะแก่สติ เจริญอุกฤษฏ์อยู่เนื่องนี้จ มีความขัดเคืองใจหรือว่ามีปิลิโพบกเญวข้องกับบุคคลนั้น บุคคลนี้ โดยที่ไม่ขัดเกลากิเลสทุก ๆ ทางแล้ว ย่อมยากที่จะให้สติเกิดขึ้น แต่ว่าถ้าผู้ใดเจริญกุศลทุกประการเป็นเนื่องนี้จแล้ว นอกจากจะเป็นการขัดเกลากิเลสให้น้อยลง ก็ยังเป็นการอุปการะแก่สติ ให้ระลึกถึงลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏนั้นด้วย

๔๗

พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระโมริยฝัดคุณะว่า

ดูกร ฝัดคุณะ เธอเป็นกุลบุตรออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ด้วยศรัทธามิใช่หรือ

ซึ่งท่านพระโมริยะก็กราบทูลรับว่า อย่างนั้นพระพุทธเจ้าข้า

คือเตือนให้ท่านพระโมริยะระลึกถึงกิจของพระภิกษุที่ละอาคารบ้านเรือน ออกบวชเป็นบรรพชิต เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเตือนท่านพระโมริยะว่า ที่บวชนั้นด้วยศรัทธามิใช่หรือ เมื่อท่านพระโมริยะกราบทูลรับอย่างนั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ตรัสกับท่านพระโมริยฝัดคุณะ มีข้อความว่า

การที่ท่านพระโมริยฝัดคุณะอยู่คลุกคลีกับพวกภิกษุณีจนเกินเวลานั้น ไม่สมควรแก่ท่านผู้เป็นกุลบุตร ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เพราะว่าการที่จะเป็นภิกษุ ก็จะต้องขัดเกลากิเลส โสกะ โทสะ โมหะ ทุก ๆ ทาง

เพราะฉะนั้น ถ้าแม้ภิกษุรูปใดติเตียนภิกษุณีเหล่านั้น ต่อหน้าท่านพระโมริยฝัดคุณะก็ดี หรือถ้าใคร ๆ ประหารภิกษุณีเหล่านั้น ด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนดิน ด้วยท่อนไม้ ด้วยศาสตรา ต่อหน้าท่านพระโมริยฝัดคุณะ แม้ในข้อนั้น ท่านพระโมริยฝัดคุณะพึงศึกษาอย่างนี้ว่า

จิตของเราจักไม่แปรปรวน และเราจักไม่เปล่งวาจาที่ลามก จะอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่ และจักเป็นผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะภายใน และแม้ใคร ๆ ติเตียนท่านพระโมริยฝัดคุณะต่อหน้า ประหารท่านด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนดิน ด้วยท่อนไม้ ด้วยศาสตรา ก็พึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของเราจักไม่แปรปรวน และเราจักไม่เปล่งวาจาที่ลามก จักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์อยู่ จักเป็นผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทสะในภายใน

สมควรไหมที่พระผู้มีพระภาคจะตรัสเตือนอย่างนี้ ไม่ใช่ว่าส่งเสริมให้มีโทษให้มีโทษ ถ้าใครติเตียนว่าภิกษุณีก็ต้องโกรธต้องขัดใจ นั่นไม่ใช่คำสอนของพระผู้มีพระภาคเลย แต่ไม่ว่าบุคคลนั้นจะติเตียน จะประหารด้วยฝ่ามือ ด้วยก้อนดิน ผู้ที่เป็นภิกษุณีนั่นจะต้องให้จิตไม่แปรปรวน และก็ไม่เปล่งวาจาที่ลามก จักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งที่เป็นประโยชน์ จักเป็นผู้มีเมตตาจิต ไม่มีโทษภายใน

ใครจะทำได้หรือไม่ได้ นั่นก็เป็นเรื่องหนึ่ง แต่ถ้าสามารถกระทำได้ ก็เป็นประโยชน์กับตนเอง แล้วกับผู้อื่นด้วย นอกจากนั้นยังมีข้อความที่พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมา ตรัสว่า

สมัยหนึ่ง พวกภิกษุได้ทำกิจของพระองค์ให้ยินดีเป็นอันมาก พระองค์จะไม่ต้องพร่ำสอนภิกษุเหล่านั้นอีก การทำสติให้เกิดขึ้นเป็นกรณียะ ในภิกษุเหล่านั้นแล้ว

จุดประสงค์ของการบรรพชา ก็เพื่อประพฤติปฏิบัติตาม และก็รู้แจ้งอริยสัจตามพระผู้มีพระภาค แต่การเกิดปัญญารู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริงตามปกติที่กำลังปรากฏในขณะนี้จะมีไม่ได้เลย ถ้าไม่ระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏเนื่อง ๆ บ่อย ๆ จนกระทั่งปัญญารู้ชัดในสภาพของสิ่งที่กำลังปรากฏตามปกติ

เพราะฉะนั้น เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสสอนพระภิกษุเหล่านั้น แล้วพระภิกษุเหล่านั้นทำสติให้เกิดขึ้นเป็นกรณียะแล้ว พระองค์ก็ไม่ต้องพร่ำสอนภิกษุเหล่านั้นอีก

พวกภิกษุเหล่านั้นได้ทำกิจของพระองค์ให้ยินดีเป็นอันมาก ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงอุปมาว่า

เปรียบเหมือนรถที่เทียมด้วยม้าอาชาไนย ซึ่งได้รับการฝึกมาดีแล้ว นายสารถิไม่ต้องใช้채 เพียงแต่จับสายบังเหียน เตือนให้วิ่งไปตามทิศทางที่ปรารถนาได้ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจะไม่ต้องพร่ำสอนภิกษุทั้งหลายเนื่อง ๆ ฉะนั้นเหมือนกัน

แล้วต่อไปพระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสว่า แม้ภิกษุทั้งหลาย ก็จงละอกุศลธรรมเสีย จงทำความพากเพียรแต่ในกุศลธรรมทั้งหลาย

การฟังธรรมก็เป็นกุศลธรรม การแสดงธรรมก็เป็นกุศลธรรม การรักษาศีลก็เป็นกุศลธรรม เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมครั้งหนึ่ง ๆ จะเห็นได้ว่า เมื่อจบ

เทศนาแล้ว บางท่านบรรลุเป็นพระอรหันต์ บางท่านบรรลุอริยสัจเป็นพระอนาคามีบุคคล บางท่านบรรลุอริยสัจเป็นพระสกทาคามีบุคคล บางท่านเป็นพระโสดาบันบุคคล บางท่านไม่เป็นอะไรเลย ต้องมีเหตุที่ทำให้ได้ผลต่างกัน ถ้าในขณะที่ฟังธรรมเข้าใจพระธรรม พร้อมกับมีสติระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏในขณะนั้นนั่นเอง ไม่ต้องคอยเลย เพราะเหตุว่า กำลังเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง

เพราะฉะนั้น เมื่อฟังธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ระลึกถึงลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏ สามารถละคลายความต้องการ ความไม่รู้ ความสงสัยในลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะนั้น รู้แจ้งอริยสัจได้ ถึงเป็นพระอรหันต์ แต่ผู้ที่ไม่เป็นอะไรเลย เพราะขาดสติ หลงลืมสติ ไม่พิจารณาถึงลักษณะของนามและรูปที่กำลังปรากฏในขณะนั้น จะเป็นพระโสดาบันได้อย่างไร จะเป็นพระสกทาคามีได้อย่างไร จะเป็นพระอนาคามี พระอรหันต์ได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น ก็ต้องทราบว่าการฟังธรรมนั้นมีประโยชน์ เมื่อฟังแล้วเข้าใจถูกต้อง ไม่มีสิ่งใดปิดกั้นไม่ให้สติเกิดขึ้นระลึกถึงลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ และถ้าเป็นผู้ที่เจริญอินทรีย์มาแล้ว ก็สามารถละคลายความไม่รู้ ความสงสัย ความต้องการ นามและรูปที่กำลังปรากฏ เมื่อละคลายความไม่รู้ ความสงสัย ความต้องการ ก็สามารถที่จะประจักษ์สภาพความจริงของนามและรูปในขณะนั้นได้ และสามารถบรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ได้

เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า

จงทำความพากเพียรแต่ในกุศลธรรมทั้งหลาย แล้วพระผู้มีพระภาคก็ได้ทรงอุปมาว่า เปรียบเหมือนป่าไม้รังใหญ่ ใกล้บ้านหรือนิคม และป่านั้นดงไปด้วยต้นระหุ่ง ชายคนหนึ่งเล็งเห็นประโยชน์ หรือคุณภาพของต้นรังนั้น ใครจะทำให้ต้นรังนั้นให้ปลอดภัย เขาจึงตัดต้นรังเล็ก ๆ ที่คด และถางต้นระหุ่ง ที่คอยแย่งโอชาของต้นรังนั้นออก ทำภายในป่าให้สะอาดเรียบร้อยแล้ว คอยรักษาต้นรังเล็ก ๆ ต้นตรง ที่แข็งแรงดี โดยถูกต้องวิธีการ ด้วยการกระทำดังที่กล่าวมานี้แหละ กาลต่อมา ป่าไม้รังนั้น ก็ถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ขึ้นโดยลำดับ ฉนั้นใด แม้พวกภิกษุทั้งหลาย ก็

จงละอกุศลธรรมเสีย จงทำความพากเพียรอยู่แต่ในกุศลธรรมทั้งหลาย ฉะนั้นเกิด เพราะเมื่อเป็นเช่นนี้ แม้พวกภิกษุทั้งหลายก็จะถึงความเจริญงอกงามไปพลุลย์ ในธรรม วินัยนี้ถ่ายเดียว

แสดงให้เห็นว่า การเจริญสติอุปัมาเหมือนกับการปลูกต้นไม้ซึ่งก็ต้องค่อย ๆ เจริญขึ้น เพราะเหตุว่าในตอนต้น จะให้มีสติมาก ๆ นั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ แต่ให้ ทราบว่า สติระลึกที่ไหน แล้วก็ปัญญาจะอะไร

กฎมสูตรพระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

เรื่องเคยมีมาแล้ว ที่พระนครสาวัตถีนี้แหละ มีแม่เรือนคนหนึ่ง ชื่อเวเททิกา มีกิตติศัพท์ขจรไป ว่าเป็นคนสงบเสงี่ยมอ่อนโยนเรียบร้อย แม่เรือนเวเททิกามีทาสี ชื่อกาลี เป็นคนขยันไม่เกียจคร้าน จัดการงานดี

นางกาลีได้คิดว่า นายของตนนั้นไม่แสดงความโกรธให้ปรากฏ หรือว่าไม่มี ความโกรธอยู่เลย เพราะเหตุว่า ตนจัดการงานทั้งหลายเรียบร้อยดี เพราะฉะนั้น ด้วยความสงสัย นางกาลีทาสีแก้มลุกขึ้นสาย ซึ่งแม่เรือนเวเททิกาก็โกรธ ขัดใจ ทำ หน้าบึ้ง ดูว่านางกาลี นางกาลีก็รู้ว่า ที่แม่เรือนเวเททิกาไม่แสดงความโกรธนั้น ไม่ใช่ เพราะไม่มีความโกรธ แต่เป็นเพราะเหตุว่า ตนจัดการงานทั้งหลายเรียบร้อยดี

ซึ่งนางกาลีก็ใคร่ที่จะทดลองนายหญิงของตนให้ยิ่งขึ้นไป ถัดจากวันนั้นมา ก็ ลุกขึ้นสายกว่านั้นอีก ซึ่งแม่เรือนเวเททิกาก็ได้แสดงความโกรธออกมาให้ปรากฏยิ่งขึ้น จนกระทั่งกิตติศัพท์อันขจรไปว่า แม่เรือนเวเททิกาเป็นคนดุร้าย ไม่อ่อนโยนไม่สงบ เสงี่ยมเรียบร้อย แม้ฉันใด ภิกษุบางรูปในพระธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้น เป็นคนสงบเสงี่ยม จัด เป็นคนอ่อนโยนจัด เป็นคนเรียบร้อยจัดได้ ก็เพียงชั่วเวลาที่ยังไม่ได้กระทบ ถ้อยคำ อันไม่เป็นที่พอใจเท่านั้น ก็เมื่อใดกระทบถ้อยคำ อันไม่เป็นที่พอใจเข้า ก็ยัง เป็นคนสงบเสงี่ยม อ่อนโยน เรียบร้อยอยู่ได้ เมื่อนั้นแหละควรถือว่า เป็นคนสงบ เสงี่ยม อ่อนโยน เป็นคนเรียบร้อยจริง

นี่ก็จะเห็นได้ว่า ถ้าไม่อุปการะแก่พระภิกษุแล้ว พระผู้มีพระภาคจะไม่ตรัสถึงแม่เรือนเวเทหิกา ในพระนครสาวัตถีเลย แต่ทำไมตรัสถึงแม่เรือนเวเทหิกา ก็เพื่อเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นว่า

บุคคลที่มีกิตติศัพท์ว่าเป็นคนที่อ่อนโยนเรียบร้อยนั้น เป็นเพราะเหตุว่า ยังไม่มีสิ่งที่ไม่น่าพอใจมากระทบ แต่ว่าขณะใดก็ตามที่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ไม่เป็นที่พอใจ เป็นต้นว่า ได้กระทบกับถ้อยคำอันไม่เป็นที่พอใจเท่านั้น ก็ไม่เป็นคนสงบเสงี่ยม ไม่เป็นคนอ่อนโยน ไม่เป็นคนเรียบร้อย แต่ว่าถ้าผู้ใดเป็นคนที่ถึงแม้กระทบถ้อยคำอันไม่เป็นที่น่าพอใจเข้า ก็ยังเป็นคนสงบเสงี่ยม อ่อนโยน เรียบร้อยอยู่ได้ เมื่อนั้นแหละควรถือว่า เป็นคนสงบเสงี่ยมอ่อนโยน เป็นคนเรียบร้อยจริง

พระผู้มีพระภาคก็ยังตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เราไม่เรียกภิกษุรูปที่เป็นคนว่าง่าย ถึงความเป็นคนว่าง่าย เพราะเหตุได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย เกสัชบริขาร ว่าเป็นคนว่าง่ายเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เพราะภิกษุรูปนั้น เมื่อไม่ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย เกสัชบริขารนั้น ก็จะไม่เป็นคนว่าง่าย จะไม่ถึงความเป็นคนว่าง่ายได้

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุรูปใดแล มาสักการะ เคารพนอบน้อมพระธรรมอยู่ เป็นคนว่าง่าย ถึงความเป็นคนว่าง่าย

คือว่าง่ายในพระธรรมวินัย พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เราเรียกภิกษุรูปนั้นว่าเป็นคนว่าง่ายดังนี้

เพราะฉะนั้นแหละ ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจะเป็นผู้สักการะ เคารพ นอบน้อมพระธรรม จักเป็นผู้ว่าง่าย จักถึงความเป็นคนว่าง่ายดังนี้

ความเป็นคนว่าง่าย ไม่ใช่เพียงเวลาที่ได้กระทบกับถ้อยคำอันไม่เป็นที่พอใจเท่านั้น แต่ผู้ที่เป็นคนว่าง่ายในพระธรรมวินัยนั้น ไม่ใช่ถึงความเป็นคนว่าง่าย ถ้าเป็นภิกษุ ก็เพราะเหตุว่าได้จีวร ได้บิณฑบาต ได้เสนาสนะ แต่ว่าผู้ใดมาเคารพ สักการะ นอบน้อมพระธรรมอยู่ เป็นคนว่าง่าย ถึงความเป็นคนว่าง่ายในพระธรรมวินัยนี้

เพราะฉะนั้น พุทธบริษัทควรจะตรวจสอบถึงความเป็นบุคคลผู้ว่าง่ายของท่านเองด้วยว่า ว่าง่ายในชั้นไหน ในชั้นที่ยังไม่ได้กระทบกับสิ่งที่ไม่น่าพอใจ หรือว่าง่ายแม้ในพระธรรมวินัย เพราะเหตุว่าสิ่งใดก็ตามที่มีอยู่ในพระธรรมวินัย ท่านควรจะว่าง่ายในลักษณะใด ควรจะเป็นผู้ที่สอบถาม ศึกษา พิจารณา เทียบเคียงให้ถูกต้อง ไม่ถือความเห็นของตน หรือหมู่คณะเป็นใหญ่ เพราะเหตุว่าบางท่านต้องการให้ตนเป็นที่รัก ต้องการให้หมู่คณะเป็นที่รัก หรือต้องการให้ตนเป็นที่รักที่พอใจของบุคคลอื่น แต่ไม่ได้คำนึงถึงพระธรรมว่า แท้ที่จริงแล้วพระธรรมต้องเป็นใหญ่ แม้ว่าตนจะไม่ได้เป็นที่รักของบุคคลใด หมู่คณะใดก็ตาม แต่ว่าการศึกษาการแสดงธรรมนั้นควรให้ถูกต้องตรงตามพระธรรม ไม่ใช่คิดถึงตนหรือหมู่คณะเป็นใหญ่

ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลาย มีข้อความดังนี้ว่า

ทางแห่งถ้อยคำที่บุคคลอื่นจะพึงกล่าวกะท่านมีอยู่ ๕ ประการ คือ

กล่าวโดยกาลอันสมควรหรือไม่สมควร ๑

กล่าวด้วยเรื่องจริงหรือไม่จริง ๑

กล่าวด้วยคำอ่อนหวานหรือคำหยาบคาย ๑

กล่าวด้วยคำประกอบด้วยประโยชน์หรือไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ๑

มีจิตเมตตาหรือมีโทสะในภายในกล่าว ๑

ภิกษุพึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของเราจักไม่แปรปรวน เราจักไม่เปล่งวาจาลามก เราจักอนุเคราะห์ด้วยสิ่งอันเป็นประโยชน์ เราจักมีเมตตาจิต ไม่มีโทสะในภายใน เราจักแผ่เมตตาจิตไปถึงบุคคลนั้น และเราจักแผ่เมตตาจิตอันไพศาลใหญ่ยิ่ง หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีพยาบาท ไปตลอดโลกทุกทิศทุกทาง ซึ่งเป็นอารมณ์ของจิตนั้น ดังนี้

ภิกษุทั้งหลายพึงศึกษาด้วยอาการ ดังที่กล่าวมานี้แล

ชีวิตประจำวันเป็นอย่างนี้จริง ๆ แม้แต่ชีวิตของภิกษุที่ละอาคารบ้านเรือนแล้ว ก็ไม่ใช่ว่าจะหลีกเลี่ยงพ้นจากถ้อยคำต่าง ๆ วาจาต่าง ๆ เรื่องต่าง ๆ ได้ ไม่ใช่ที่ท่าน เป็นภิกษุแล้ว จะไม่มีกิจที่จะต้องกระทำเกี่ยวข้องติดต่อกันทำให้ได้รับฟังวาจาต่าง ๆ ถ้าอยู่ในพระวินัย พระสูตร พระอภิธรรม ก็จะมีจิต เป็นโลภะบ้าง เป็นโทสะบ้าง เป็นโมหะบ้าง มีเรื่องที่จะต้องเป็นไปเกี่ยวข้องได้รับฟังวาจาต่าง ๆ เพราะในเรื่องนี้ ทางแห่งถ้อยคำที่บุคคลอื่นจะฟังกล่าวกะท่าน ถึงแม้เป็นภิกษุแล้ว ก็ยังมีอยู่ถึง ๕ ประการ เพราะฉะนั้น สำหรับฆราวาสก็เป็นของธรรมดาที่ก็จะได้รับฟังวาจาอย่างนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสอุปมาต่อไปว่า

เปรียบเทียบเหมือนบุรุษถือจอบและตระกร้ามา แล้วกล่าวว่า จะกระทำแผ่นดินอันใหญ่นี้ ไม่ให้เป็นแผ่นดิน เขาขุดโกยดินทิ้ง บ้วนน้ำลาย แล้วล่ำทาบว่าอย่าเป็น แผ่นดิน อย่าเป็นแผ่นดินดังนี้ เขาก็ทำแผ่นดินไม่ให้เป็นแผ่นดินไม่ได้ เขาจะต้อง เหน็ดเหนื่อยเสียเวลาเปล่า

อีกอุปมาหนึ่ง

เปรียบเทียบเหมือนบุรุษถือเอาครั่งสีต่าง ๆ ไปเขียนรูปต่าง ๆ ในอากาศ ก็จะต้อง เหน็ดเหนื่อยเสียเวลาเปล่าเช่นเดียวกัน

อีกอุปมาหนึ่ง

เปรียบเทียบเหมือนจุดคบหญ้า จะทำให้แม่น้ำคงคาร้อนจัด ซึ่งก็จะต้องเหน็ด เหนื่อยเสียเวลาเปล่า หรือว่าถ้าเป็นกระสอบหนังแมวที่ฟอกอ่อนนุ่มดังปุยนุ่นและสำลี ก็มีบุคคลหนึ่งคิดว่า จะตีกระสอบหนังแมวนั้นให้ดังก้อง บุคคลนั้นก็จะต้องเหน็ด เหนื่อยเสียเวลาเปล่า

ไม่มีประโยชน์เลย ถ้าใจของบุคคลผู้นั้นมันคง ไม่หวั่นไหวด้วยอำนาจของวาจา ต่าง ๆ แล้ว บุคคลอื่นก็ไม่สามารถที่จะทำจิตของบุคคลที่มันคงนั้นให้หวั่นไหวได้

พระผู้มีพระภาคตรัสอุปมาว่า

แม้ใจเลี้ยยอ้วยจะน้อยใหญ่ ถ้าภิกษุภิกษุณีรูปใด มีจิตคิดร้ายต่อใจเรเหล่านั้น
ไม่ถือว่าเป็นผู้ทำตามคำสั่งสอนของพระผู้มีพระภาค

พระผู้มีพระภาคตรัสให้ภิกษุใส่ใจถึงโอวาท อันเปรียบด้วยเลี้ยยนี้เนื่องนิจ จัก
เป็นประโยชน์และความสุข เพราะมองไม่เห็นทางแห่งถ้อยคำที่มีโทษน้อยหรือโทษมาก
ที่จะอดกลั้นไม่ได้

นี่ก็เป็นเรื่องที่ว่า ถ้าจิตเป็นกุศลอยู่เสมอ ๆ ไม่ว่าจะเข้าไปในทาน เป็นไปใน
ศีล ย่อมอุปการะให้สติระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปได้ แต่ว่าวันหนึ่ง ๆ ทั้ง ๆ ที่
ทราบลักษณะขณะที่มีสติ แล้วก็จะทราบลักษณะที่หลงลืมสติ แต่สติก็เกิดน้อย
เพราะเหตุว่าต้องอาศัยธรรมอื่นอุปการะให้สติเกิดมากขึ้น ด้วยการฟังธรรม ด้วยการ
เจริญกุศลทุกประการ แล้วก็จะบังเกิดขึ้นให้สติมีการระลึกรู้ลักษณะของนามและรูป ที่
กำลังปรากฏตามปกติ

๔๘

อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ปฐมปัณณาสก์ มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บริษัท ๒ จำพวกนี้ ๒ จำพวกเป็นไฉน

คือ บริษัทที่ดื้อด้าน ไม่ได้รับการสอบถามแนะนำ ๑ บริษัทที่ได้รับการสอบถามแนะนำ ไม่ดื้อด้าน ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ก็บริษัทที่ดื้อด้านไม่ได้รับการสอบถามแนะนำ เป็นไฉน
ภิกษุในบริษัทใดในธรรมวินัยนี้ เมื่อผู้อื่นกล่าวพระสูตรที่ตถาคตภาสิตไว้ ซึ่งลึกล้ำ มี
อรรถอันลึกล้ำ เป็นโลกุตตระ ปฏิสังยุตต์ด้วยสุญญัตตธรรม ไม่ตั้งใจฟังให้ดี ไม่เงี่ย
หูลงสดับ ไม่เข้าไปตั้งจิตไว้เพื่อจะรู้ทั่วถึง

อนึ่ง ภิกษุเหล่านั้น ไม่เข้าใจธรรมที่ตนควรเล่าเรียน ท่องขึ้นใจ แต่เมื่อผู้อื่น
กล่าวพระสูตรที่ทวิได้รจนาไว้ เป็นคำกวีมีอักษรวิจิตร มีพยัญชนะวิจิตร มีใน
ภายนอกซึ่งสาวกได้ภาสิตไว้ ย่อมตั้งใจฟังเป็นอย่างดี เงี่ยหูลงสดับ เข้าไปตั้งจิตไว้
เพื่อจะรู้ทั่วถึง

ภิกษุเหล่านั้นเรียนธรรมนั้นแล้ว ไม่สอบสวน ไม่เที่ยวไต่ถามกันและกันว่า
พยัญชนะนี้อย่างไร อรรถแห่งภาสิตนี้เป็นไฉน ภิกษุเหล่านั้นไม่เปิดเผยอรรถที่ลึกลับ
ไม่ทำอรรถที่ลึกลับให้ตื่น และไม่บรรเทาความสงสัยในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัย
หลายอย่างเสีย

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย บริษัทนี้เรียกว่าบริษัทดื้อด้าน ไม่ได้รับการสอบถาม
แนะนำ

ส่วนบริษัทที่ได้รับการสอบถามแนะนำ ไม่ดื้อด้านนั้น ก็โดยนัยตรงกันข้าม
เพราะฉะนั้น ก็ควรพิจารณาเพื่อเป็นบริษัทที่ไม่ดื้อด้าน

ถ. ถ้าไม่เชื่อว่ามีนรก อย่างนี้คือด้านใหม่

ส. ไม่เชื่อนั้นคิดเอาเองใช่ไหม ไม่ใช่เมื่อใครบอกว่าอะไรก็ให้เชื่อ ไม่ใช่อย่างนั้น ไม่ใช่ว่าต้องตาม ๆ กันไป แต่หมายความว่า ต้องศึกษาธรรม พิจารณาเหตุผล ไม่ใช่ฟังโดยผิวเผิน พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้โดยชอบ ทรงพระปัญญาคุณเหนือผู้อื่นใดทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น เชื่อคนอื่นหรือว่าเชื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ถ. ในขณะที่ยุ่งกัฏ แต่ท่านไม่เบียดเบียนไม่ประทุษร้าย ไล่ไปในขณะนั้น เชื่อว่ามีสติใหม่

ส. ในขณะนั้นเป็นสติขั้นศีล วิริตฺตจริต เพราะเหตุว่าถึงแม้ในขณะที่วิริตฺตนั้น ก็ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่อัตตา เป็นนามธรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งระลึกได้ที่จะไม่เบียดเบียนสัตว์นั้น เป็นไปในศีล แต่ว่าถ้าไม่เจริญสติ ในขณะนั้นก็เป็นตัวตนที่กำลังวิริตฺตจริต

ในปิลิโพท ก็มีข้อความในพระสูตรสั้น ๆ ที่จะขอกล่าวถึง

สังยุตตนิกาย สคาถวรรค นาคทัตตสูตรที่ ๑ มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง ท่านพระนาคทัตตะ ท่านพักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่ง ในแคว้นโกศล สมัยนั้นท่านพระนาคทัตตะเข้าไปสู่บ้านแต่เช้าตรู่ และกลับมาหลังเที่ยง ครั้นนั้น เทวดาผู้ที่สิงอยู่ในแนวป่านั้น มีความเอ็นดู ใคร่ประโยชน์แก่ท่านพระนาคทัตตะ ใคร่จะให้ท่านสังเวช จึงเข้าไปหาถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวแก่ท่านด้วยคาถาว่า

ท่านนาคทัตตะ ท่านเข้าไปแล้วในกาล และกลับมาในกลางวัน ท่านมีปกติเที่ยวไปเกินเวลา คลุกคลีกับคฤหัสถ์ พลอยร่วมสุขร่วมทุกข์กับเขา เราอย่ามกแล้วพระนาคทัตตะ ผู้คะนองสิ้นดี และพัวพันในสกุलทั้งหลาย ท่านอย่าไปสู่อำนาจของมัจจุราชผู้มีกำลัง กระทำซึ่งที่สุดเลย

ลำดับนั้น ท่านพระนาคทัตตะ เป็นผู้อันเทวดานั้นให้สังเวช ถึงซึ่งความสลัดใจแล้ว

ที่กล่าวถึงท่านพระนาคทัตตะ เพื่อแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้เป็นภิกษุ พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่ง ก็เลิกละความกังวลที่เป็นกุศลปิโพธก็ยังมิ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ไม่ใช่ที่ท่านจะละกุศลปิโพธ หรือปิโพธอื่น ๆ ให้หมดแล้ว จึงจะเจริญสติปัฏฐาน เพราะไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ไหนก็ตาม ในป่า เป็นภิกษุมิเกลิกละ ก็ยังมีปิโพธ

อีกสูตรหนึ่งใน **สังยุตตนิกาย สคาถวรรค วัชชีปุตตสูตรที่ ๔** มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง ภิกษุวัชชีบุตรรูปหนึ่ง พำนักอยู่ในแนวป่าแห่งหนึ่ง ใกล้เมืองเวสาลี สมัยนั้น วาระแห่งมรสพตลอดราตรีทั้งปวง ย่อมมีในเมืองเวสาลี ครั้นนั้น ภิกษุนั้น ได้ฟังเสียงกีกก้องแห่งดนตรี อันบุคคลตีและบรรเลงแล้วในเมืองเวสาลี คร่ำครวญอยู่ ได้ภาวนิตถาภาวนีในเวลานั้นว่า

เราเป็นคน ๆ เดียว อยู่ในป่า ประจุท่อนไม้ที่เขาทิ้งแล้วในป่าฉะนั้น ใครจะเป็นผู้ลามกกว่าเราในราตรีเช่นนี้หนอ

ลำดับนั้น เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้น มีความเอ็นดู ใคร่ประโยชน์แก่เธอ ใคร่จะยังเธอให้สด จึงเข้าไปหาจนถึงที่อยู่ ครั้นแล้วได้กล่าวกะเธอด้วยคาถาว่า

ท่านเป็นคน ๆ เดียวเท่านั้นอยู่ในป่า ประจุท่อนไม้ที่เขาทิ้งแล้วในป่าฉะนั้น เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมากย่อมรักท่าน ประจุสัตว์นรก รักผู้ที่ไปสวรรค์ ฉะนั้น

ลำดับนั้นแล ภิกษุนั้นเป็นผู้อันเทวดาให้สังเวช ถึงซึ่งความสดแล้วแล

นี่เป็นผู้ที่ยังมิเกลิกละ เวลาที่ได้ฟังเสียงดนตรีที่บรรเลงในเมืองเวสาลี ก็คร่ำครวญ ด้วยความคิดว่า ตนเป็นผู้ที่น่าอนาถ น่าสังเวชยิ่งกว่าใคร ๆ เพราะว่าอยู่คนเดียวในป่า เหมือนกับท่อนไม้ที่เขาทิ้งแล้ว รู้สึกว่าเหว เทวดาผู้สิงอยู่ในแนวป่านั้นมีความเอ็นดู ใคร่ประโยชน์แก่ท่าน จึงได้กล่าวกะท่านด้วยคาถา

ไม่ทราบท่านผู้ฟังเห็นประโยชน์ที่เทวดาท่านกล่าวภาวนิตถาว่า

ท่านเป็นคน ๆ เดียวเท่านั้นที่อยู่ในป่า ประดุจท่อนไม้ที่เขาทิ้งแล้วในป่าฉะนั้น เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก ย่อมรักท่าน ประดุจสัตว์นรกรักผู้ที่จะไปสวรรค์ ฉะนั้น

ใครกำลังเป็นสัตว์นรก ใครกำลังเป็นผู้ที่จะไปสวรรค์ คนที่แวดล้อมพัวพันอยู่ใน เมืองเวสาลี กำลังผลิตเพลินฟังดนตรีที่กำลังบรรเลง อาจจะรู้สึกว่าเป็นผู้ที่ไม่ว่าเหว่ สนุก มีมิตรสหายมาก มีตักหนา มีความเพลิดเพลิน มีความเกี่ยวข้องกับตา กับหู จมูก ลิ้น กาย ใจ แต่ว่าท่านไม่ทราบว่ ความยินดีพอใจ ที่เกี่ยวข้องกับตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ทำให้เกิดโลภะ โทสะ โมหะ โลภะ โทสะ โมหะ จะพาท่านไปไหน ไปสวรรค์หรือเปล่า พาไปไหน พาไปนรก พาไปอบายภูมิ

เพราะฉะนั้น ทุกท่านที่ไม่ได้ฟังพระธรรมด้วยการพิจารณาไตร่ตรอง ท่านจะไม่ ทราบเลยว่า พระธรรมนั้นมีอุปการะมาก แท้ที่จริงที่ท่านกำลังเพลินอยู่ เหมือนคนที่ไม่ ว่าเหว่ แท้จริงแล้ว ทุก ๆ ขณะที่เกี่ยวข้อง ผูกพันผลิตเพลินไป ทางตาบ้าง ทางหู บ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้างนั้น ท่านมีเชื้อที่จะพาไป อบายภูมิ แต่ว่าผู้ใดก็ตามที่ปราศตนจากการผลิตเพลินไป ทางตาบ้าง หูบ้าง จมูก บ้าง ลิ้นบ้าง กาย ใจบ้างนั้น ย่อมปรากฏแก่เทวดา และเทวดาเป็นอันมากนั้นย่อม รักท่านผู้นั้น ประดุจสัตว์นรกรักผู้ที่จะไปสวรรค์

ผู้ที่เจริญสติเป็นผู้ที่จะไปสวรรค์ เพราะท่านกำลังตัดเชื้อที่ทำให้ท่านไปสู่ อบายภูมิ

ท่านอาจจะไม่รู้สึกรู้สิดัว กุลปติโพธิ์ ผูกพันกับบุคคลในตระกูล กับวงศ์ศาคณา ญาติกับมิตรสหาย ถ้าเป็นไปในกุศล เป็นเมตตา อุปการะแก่กันและกัน เป็นสิ่งที่ควร เจริญ ในขณะที่สำรวจจิตใจของท่าน แล้วก็รู้ชัดตามความเป็นจริงว่า ใจของท่านเป็น โลภะผูกพันไว้ หรือว่าเป็นการอุปการะด้วยกุศลจิต ท่านย่อมรู้ คนอื่นไม่รู้ได้ว่า ความ ผูกพันความกังวล ที่เป็นกุลปติโพธิ์ของท่านนั้นมากน้อยแค่ไหน แต่ผู้ที่เข้าใจกุศลธรรม ถูกต้องตามความเป็นจริง ความที่เข้าใจถูกนั้นย่อมบรรเทาฝ่ายที่เป็นอกุศลให้ลด น้อยลง แล้วก็เพิ่มฝ่ายที่เป็นกุศลให้มากขึ้น

เพราะฉะนั้น ผู้ที่ศึกษาธรรมแล้วก็พิจารณา รู้ชัด ก็น้อมนำธรรมนั้น มาเป็นประโยชน์ชัดเกลี้ยงฝ่ายอกุศลให้เบาบาง แล้วก็เพิ่มพูนทางฝ่ายกุศลให้มากขึ้น หลงลืมสติขณะใด ขณะนั้นก็ไม่ได้ทำลายเชื้อที่จะพาไปสู่อบายภูมิ ผูกพันไว้ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มากสักเท่าไร กับบุคคลในตระกูล กับมิตรสหาย วงศาคณาญาติ ผู้อุปฐากหรืออะไรก็ตามแต่ นั่นก็ให้ทราบว่า ถ้าเป็นอกุศลแล้ว เป็นเชื้อที่จะพาไปสู่อบายภูมิทั้งสิ้น

มีพระสูตร ๆ หนึ่ง ซึ่งอุปการะมากที่จะให้เห็นว่า อกุศลนั้นเป็นโทษมากเพียงไร

อังคุตตรนิกาย อัคคิขันธ์ปมสูตร มีข้อความว่า

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศลชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จดำเนินไปสู่ทางไกล ได้ทอดพระเนตรเห็นไฟกองใหญ่ กำลังลุก รุ่งโรจน์โชติช่วงอยู่ในที่แห่งหนึ่ง จึงเสด็จแวะจากทาง ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูไว้ ใกล้โคนไม้แห่งหนึ่ง

ครั้นแล้วก็ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า เห็นไฟกองใหญ่ที่กำลังลุกโชติช่วงหรือไม่ ซึ่งภิกษุเหล่านั้นก็กราบทูลว่า เห็น

นี่ทรงอนุเคราะห์สาวก ถึงแม้ว่าจะได้ผ่านสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การ แสดงธรรม ก็ไม่ละโอกาสที่จะทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุ

พระผู้มีพระภาคตรัสถามภิกษุทั้งหลาย มีข้อความว่า

การเข้าไปนั่งนอนติดชิดสัมผัสกองไฟที่กำลังลุกโชติช่วงนั้น กับการเข้าไปนั่งนอนติดชิดสัมผัสพระราชาบิดา บุตรสาวพราหมณ์ หรือบุตรสาวคฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม อย่างไหนจะประเสริฐกว่ากัน

ท่านคิดว่าพระภิกษุทั้งหลายในครั้งพุทธกาล ตามเสด็จพระผู้มีพระภาคได้ฟังธรรมอยู่เนืองนิจจะตอบว่าอย่างไร

ท่านพระภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า

การเข้าไปนั่ง นอนติดชิดสัมผัสพระราชาธิดา บุตรสาวพราหมณ์ หรือบุตรสาวคฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม ประเสริฐกว่า การเข้าไปนั่ง นอนติดชิดสัมผัสของไฟที่กำลังลุกโชติช่วงอยู่ เพราะเหตุว่าการเข้าไปนั่ง นอนติดชิดสัมผัสของไฟที่กำลังลุกโชติช่วงอยู่นั้น เป็นทุกข์

คนธรรมดาเห็นแน่ชัดใจใหม่ เข้าไปในกองไฟจะทุกข์หรือจะสุข ต้องทุกข์แน่นอน พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

พระองค์ขบออก ขอเตือนภิกษุทั้งหลายว่า การที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติดกปรก น่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว ไม่ใช่สมณะ แต่ปฏิญาณว่าเป็นสมณะไม่ใช่ผู้ประพฤติพราหมณ์จรรยา แต่ปฏิญาณว่า ประพฤติพราหมณ์จรรยา เน้นในมีความกำหนัดแรงกล้า เป็นดังหยากเยื่อ เข้าไปนั่งนอนติดชิดสัมผัสพระราชาธิดา บุตรสาวพราหมณ์ หรือบุตรสาวคฤหบดี จะประเสริฐอย่างไร การเข้าไปนั่งนอนติดชิดสัมผัสของไฟที่กำลังลุกโชติช่วงอยู่นี้ ดีกว่า ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะถึงแม้ว่าอาจจะตาย หรือเกือบจะตายเพราะกองไฟนั้นเป็นเหตุ ก็จะไม่เกิดในอบายภูมิ เพราะกองไฟนั้นเป็นเหตุ

ส่วนการที่บุคคลเข้าไปนั่งนอนติดชิดสัมผัสพระราชาธิดา บุตรสาวพราหมณ์ หรือบุตรสาวคฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอันอ่อนนุ่มนั้น เมื่อตายไปย่อมเกิดในนรก

มีเชื้อของโลภะ โทสะ โมหะที่จะให้ไปสู่อบายภูมิ ขณะใดก็ตามที่เห็น ที่ได้ยิน แล้วพอใจบ้าง มีโลภะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้างนั้น ถ้าไม่เจริญสติ ไม่รู้ลักษณะของนามและรูปในวันหนึ่งให้บ่อยขึ้น เนืองขึ้น ชัดเจนขึ้นแล้ว เชื้อที่จะให้ไปสู่อบายภูมินี้ไม่มีทางที่จะหมดไปได้เลย ถ้าไม่เจริญสติปัฏฐาน

เพื่อทรงอนุเคราะห์ พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

การที่บุรุษมีกำลังเอาเชือกหนังอันเหนียวแน่นพันแข้งทั้ง ๒ ข้าง แล้วชักไปมา เชือกหนังพึงบาดผิว บาดผิวแล้ว พึงบาดหนัง บาดหนังแล้ว พึงบาดเนื้อ บาดเนื้อแล้ว พึงตัดเส้นเอ็น ตัดเส้นเอ็นแล้ว พึงตัดกระดูก ตัดกระดูกแล้วหยุดอยู่ จรดเยื่อ

ในกระดูก กับการยินดีการกราบไหว้แห่งกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือ
คฤหบดีมหาศาล ไหนจะดีกว่ากัน

เพียงยินดีการกราบไหว้ของกษัตริย์มหาศาล เป็นเชื่อที่จะให้ไปอบายภูมิหรือ
เปล่านั้น พระผู้มีพระภาคตรัสถามเปรียบเทียบให้เห็นว่า การที่บุรุษมี
กำลังเอาเชือกหนังอันเหนียวแน่นพันแข่งทั้ง ๒ ข้าง แล้วชักไปมา เชือกหนังพึงบาด
ฉีก บาดฉีกแล้วพึงบาดหนัง บาดหนังแล้วพึงบาดเนื้อ บาดเนื้อแล้วพึงตัดเส้นเอ็น ตัด
เส้นเอ็นแล้วพึงตัดกระดูก ตัดกระดูกแล้วหยุดอยู่จรดเยื่อในกระดูก จะเป็นความทุกข์
สักแค่ไหน เวลาในนรกไม่ใช่วันเดียว นานแสนนานทีเดียว แล้วเชื่อยังมีอยู่ก็น่ากลัว
จริง ๆ ซึ่งพระภิกษุจะกราบทูลตอบว่าอย่างไร

อย่างเดิม คือว่าการยินดีการกราบไหว้แห่งกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์
มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ดีกว่าการที่จะถูกบุรุษผู้มีกำลัง เอาเชือกหนังอัน
เหนียวแน่น พันแข่งทั้ง ๒ ข้างแล้วชักไปมา ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสเช่นเดียวกัน
ว่า

พระองค์ชอบบอกขอเตือนภิกษุทั้งหลายว่า การที่บุรุษมีกำลังเอาเชือกหนังอัน
เหนียวแน่นกระทำเช่นนั้น ก็ยังดีกว่าการยินดีการกราบไหว้ แห่งกษัตริย์มหาศาล
พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล เพราะเหตุว่าการที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรม
ลามก มีความประพฤติดิสกปรก ยินดีการกราบไหว้ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์
มหาศาล คฤหบดีมหาศาลนั้นจะดีอย่างไร เพราะเหตุว่า เมื่อตายไปย่อมเกิดในนรก

แล้วพระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

การที่บุรุษมีกำลัง เอาหอกอันคมชะโลมน้ำมัน พุ่งใส่กลางอก กับการยินดี
อัญชลีกรรมของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ไหนจะ
ดีกว่ากัน

ภิกษุจะเปลี่ยนคำตอบใหม่ ในอัคคิขันธปมสูตร มีภิกษุจำนวนมากที่ตามเสด็จ

แล้วภิกษุเหล่านั้นก็กราบทูลเช่นเดิมว่า การยินดีอัญชลีกรรม ของกษัตริย์
มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาลนั้นดีกว่า

ซึ่งพระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสว่า พระองค์ขอบอกขอเตือน ว่าการที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมลามก ไม่ใช่ผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปัญญาเห็นว่าประพฤติพรหมจรรย์นั้น ยินดีในอัญชลีกรรมของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล คฤหบดีมหาศาลนั้น ก็ไม่มีประโยชน์เลย เพราะเหตุว่า เมื่อตายไปย่อมเกิดในนรก

แล้วพระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

การที่บุรุษมีกำลัง เอาแผ่นเหล็กแดง ไฟกำลังลุกโชติช่วง นานกายตัว กับ การบริโภคจีวรที่เขาถวายด้วยศรัทธา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือ คฤหบดีมหาศาล ไหนจะดีกว่ากัน

ภิกษุก็ตอบเช่นเดิม แล้วพระผู้มีพระภาคก็ตรัสว่า พระองค์ขอบอก ขอเตือน เช่นเดิม พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

การที่บุรุษมีกำลัง เอาขอเหล็กแดง ไฟกำลังลุกโชติช่วง เกี้ยวปากอ้าไว้ แล้ว กรอกก้อนเหล็กแดง ไฟกำลังลุกโชติช่วง เข้าไปในปาก ก้อนเหล็กแดงนั้น จะพึงไหม้ ริมฝีปาก ไหม้ปาก ไหม้ลิ้น ไหม้คอ ไหม้อก ไหม้เรื้อยไปถึงไส้ใหญ่ ไส้น้อย แล้ว ออกทางทวารเบื้องต่ำ กับ การบริโภคบิณฑบาตที่เขาถวายด้วยศรัทธาของกษัตริย์ มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ไหนจะดีกว่ากัน

ซึ่งพระภิกษุก็ทูลตอบอย่างเดิม แล้วพระผู้มีพระภาคก็ประทานโอวาทอย่างเดิม แล้วพระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

การที่บุรุษมีกำลัง จับที่ศีรษะหรือที่คอ แล้วให้นั่งทับนอนทับ บนเตียงเหล็ก หรือตั้งเหล็กแดง ไฟกำลังลุกโชติช่วง กับ การบริโภคเตียงตั้ง ที่เขาถวายด้วยศรัทธา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ไหนจะดีกว่ากัน

นี่ก็เป็นเรื่องของเตียงตั้งที่บุคคลถวาย ซึ่งภิกษุก็กราบทูลเช่นเดิม พระผู้มีพระภาคก็ประทานโอวาทเช่นเดิม แล้วพระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

การที่บุรุษมีกำลัง จับมัด เอาเท้าขึ้น เอาหัวลง โยนลงในหม้อเหล็กแดง ไฟ กำลังลุกโชติช่วง ผู้นั้นถูกไฟเผาเดือดดุจฟองน้ำ ในหม้อเหล็กแดงนั้น บางครั้งลอย

ขึ้นข้างบน บางครั้งจมลงข้างล่าง บางครั้งลอยไปขวาง ๆ กับการบริโภควิหารที่เขา
ถวายเป็นศรัทธา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล
ไหนจะดีกว่ากัน

ภิกษุก็กราบพูลอย่างเดิม พระผู้มีพระภาคก็ประทานโอวาทอย่างเดิม

๔๙

พระผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

การที่บุรุษมีกำลัง จับมัด เอาเท้าขึ้น เอาหัวลง โยนลงในหม้อเหล็กแดง ไฟกำลังลุกโชติช่วง ผู้นั้นถูกไฟเผาเดือดดุจฟองน้ำ ในหม้อเหล็กแดงนั้น บางครั้งลอย ขึ้นข้างบน บางครั้งจมลงข้างล่าง บางครั้งลอยไปขวาง ๆ กับการบริโภควิหารที่เขา ถวายด้วยศรัทธา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล คฤหบดีมหาศาล ไหนจะ ดีกว่ากัน

ภิกษุก็กราบทูลอย่างเดิม พระผู้มีพระภาคก็ประทานโอวาทอย่างเดิม แล้วพระ ผู้มีพระภาคตรัสต่อไปว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เรา ทั้งหลายบริโภคจีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัย เกสัชบริวาร ของชน เหล่าใด ปัจจัยของชนเหล่านั้น จักมีผลมาก มีอานิสงส์มาก และการบรรพชาของ เราทั้งหลาย จักไม่เป็นหมัน มีผล มีกำไร

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล อนึ่ง เธอทั้งหลายพึง ศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ตน ควรแท้ที่เดียวที่จะให้ประโยชน์นั้น สำเร็จด้วยความไม่ประมาท เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ผู้อื่น ก็ควรแท้ที่เดียว ที่จะให้ ประโยชน์นั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท หรือเมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ทั้งสองก็ควร แท้ที่เดียวที่จะให้ประโยชน์ทั้งสองนั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณภาษิตนี้จบลงแล้ว และเมื่อกำลังตรัสไวยากรณ ภาษิตนี้อยู่ โลหิตร้อนพุ่งออกจากปากของภิกษุ ๖๐ รูป ภิกษุ ๖๐ รูปลาสิกขา สีกมาเป็นคฤหัสถ์ ด้วยกราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ทำได้ยาก ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ทำได้แสนยาก

อีก ๖๐ รูป จิตหลุดพ้นจากอาสวะ เพราะไม่ถือมั่น

เป็นพระมหากษัตริย์หรือเปล่าที่ตรัสถึงโทษภัยต่าง ๆ ซึ่งยังไม่ไฉนรักเปรียบเทียบให้ฟัง แต่ให้ทราบทั่ว ถ้ายังไม่บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็แล้วแต่กรรมที่ได้ทำไว้แล้วนั้นจะทำให้ไปเกิดในที่ใด ถ้าเป็นอกุศลกรรม ก็ไปอบายภูมิแน่นอน นอกจากท่านที่เจริญสติ แล้วก็บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์

ในประโยคที่ว่า เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ตน ควรแท้ที่เดียวที่จะให้ประโยชน์นั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท

ประโยชน์ของตนคืออะไร คือการที่จะไม่ต้องไปในอบายภูมิ ด้วยการเจริญปัญญา เจริญสติ หรือว่าเมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ผู้อื่น ก็ควรแท้ที่เดียวที่ให้ประโยชน์นั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท

ควรจะชักชวนให้ผู้อื่นเห็นประโยชน์ของการเจริญสติ แล้วก็ให้ผู้อื่นได้มีโอกาสเจริญสติด้วยความไม่ประมาทด้วย

เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ทั้งสอง คือทั้งประโยชน์ของตนเองด้วย ประโยชน์ผู้อื่นด้วย ก็ควรแท้ที่เดียว ที่จะให้ประโยชน์ทั้งสองนั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท

ในการเจริญสติปัฏฐาน ถ้าเข้าใจถูกต้องจะไม่มีปัญหา จะละความต้องการผลมาก โดยพยายามไปบังคับสติบ้าง หรือว่าเป็นการเจริญสติปัฏฐานแบบสมาธิบ้าง เพราะเหตุว่าปัญญาเป็นการละ ถ้าเข้าใจการเจริญสติปัฏฐานถูกต้องจะละตั้งแต่ในเบื้องต้น ไม่คิดหวังต้องการที่จะไปสร้าง หรือว่าไปบังคับให้เป็นสมาธิ จดจ้องเพื่อให้รู้ลักษณะของนามและรูป การเกิดดับ บรรลุนิพพาน แต่เป็นการละความต้องการที่ไม่สมควรแก่เหตุไม่สมควรแก่ผล ด้วยการมีสติ ไม่หลงลืมสติ แล้วมีปัญญาพิจารณารู้ลักษณะของนามและรูปเพิ่มมากขึ้น จึงจะละความไม่รู้ได้

ถ. อย่างสิ่งที่เราเห็น แต่ไม่อยากจะดู เป็นการกตธรรมไว้ใช่ไหม บังคับไว้ใช่ไหม เป็นตัวตนใช่ไหม

ส. กำลังเห็น เห็นแล้ว บังคับได้ไหม ไม่ให้เห็นได้ไหม กำลังเห็นเดี๋ยวนี้ก็คือเห็นแล้ว บังคับไม่ได้ เจริญสติระลึกได้ไหม ว่าสภาพที่กำลังเห็นนี้ก็เป็นแต่เพียง

นามธรรมชนิดหนึ่ง ระลึกอย่างนี้ได้ไหม การระลึกอย่างนี้เป็นสติ แล้วปัญญาที่รู้ที่กำลังเห็นนี้ก็แค่เพียงสภาพรู้เท่านั้น เป็นการค่อย ๆ คลาย ค่อย ๆ ละทีละน้อย น้อยมาก แต่ว่าเป็นปัญญา รู้อย่างนี้เป็นปัญญาในขณะที่มีสติระลึกได้ ไม่ใช่เป็นปัญญาที่คิด แต่เป็นปัญญาในขณะที่กำลังเห็น แล้วก็มี การระลึกว่า เป็นสภาพที่รู้ทางตา หรือว่าเป็นสภาพรู้อย่างหนึ่งเท่านั้น ทีละเล็กทีละน้อยเพื่อละความไม่รู้ ไม่ใช่ทำอย่างอื่นเลย จนกว่าจะรู้ชัด และการรู้ชัดนี้รู้ไม่คลาดเคลื่อนจากปกติ

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. ยังไม่ใช้การเจริญสติที่จะระลึกรู้ลักษณะของนามและรูป นั้นเป็นเพียงแต่การคิดนึก

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. ไม่ใช้การเจริญสติปฏิฐาน เป็นการนึกไปในเรื่องของธรรมเท่านั้นเอง เพราะเหตุว่าการที่จะรู้ถูกต้องตามความเป็นจริง ทางตากำลังมี ความจริงคืออะไร ในขณะที่มีลักษณะอย่างไร เห็นเป็นของที่มีจริง ต้องรู้ว่าสภาพที่กำลังเห็น กำลังเห็นปกติเป็นสภาพรู้ ส่วนสี่สัณวรณะต่าง ๆ ก็เป็นของจริง ไม่ใช่ไม่จริง เพราะฉะนั้นเวลาที่สติระลึกถึงรู้ว่าเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้นเอง หหมดไปแล้ว รยณต์สวก็ผ่านไป แล้ว คนเมื่อนั่งอยู่กันมากมายก็หมดไปแล้ว เพราะเหตุว่าจิตระลึกถึงสิ่งใด หรือว่าสิ่งใดกำลังเกิดต่อ ก็หมายความว่า สภาพเมื่อครุ่นนี้ต้องหมดไป ดับไปเสียก่อน

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. ในขณะที่ระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏตามปกติ นั้นเป็นการเจริญสติปฏิฐาน ไม่ใช้การพิจารณาว่า ธรรมทั้งหลายไม่เที่ยง โดยที่ไม่ได้ระลึกรู้ลักษณะของธรรมที่กำลังปรากฏ และกำลังไม่เที่ยง ทางตากำลังไม่เที่ยง ทางหูก็กำลังไม่เที่ยง ทางจมูกก็กำลังไม่เที่ยง ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ก็กำลังไม่เที่ยง แต่ว่าผู้เจริญสติมีการระลึกรู้ลักษณะของนามและรูปทีละอย่าง แล้วก็ไม่จำกัด ไม่เจาะจง เพราะเหตุว่า จะต้องรอบรู้ รู้ทั่ว จึงจะละความไม่รู้ได้

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. แน่นอนค่ะ ถ้าปัญญาไม่รู้ อะไรจะละ ไม่มีตัวตนที่ไปละ แต่ว่า ปัญญามีกิจละ ปัญญาที่เกิดจากการฟัง เข้าใจถูกต้องก็จะความเห็นผิดที่เกิดจากการไม่เคยได้ฟัง หรือว่าเคยเข้าใจผิดได้

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. อายตนะทั้ง ๖ ที่กำลังเห็นนี้ ระลึกรู้กำลังเห็น ไม่ใช่ถึงที่อายตนะ

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. ละทุกขณะที่รู้ ละไปที่ละน้อย ๆ เพิ่มความสมบูรณ์ขึ้นเป็นขั้น ๆ

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. อย่างนั้นยาวเหลือเกิน ลักษณะของนามและรูปก็ดับไปทุก ๆ ขณะ โดยที่ไม่ได้รู้ชัด เพราะว่ากำลังคิด ให้รู้ที่ลักษณะที่กำลังปรากฏ ถ้าลักษณะนั้นเป็นสภาพเย็น ก็รู้ว่าเป็นเพียงสภาพเย็นเท่านั้น ต่อไปเย็นอีกก็ระลึกรู้ วันหนึ่ง ๆ ก็มีเย็นบ้าง ร้อนบ้าง เห็นบ้าง ได้ยินบ้าง

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. ทุกท่านมักจะคิดว่า ห้ามคิด ห้ามไม่ได้เลย พอเห็นก็คิด เย็นกระทบ รู้สึกตัวก็คิดต่อไป ไม่ได้ห้ามไม่ให้คิด แต่ให้ทราบว่า การคิดก็เป็นนามธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ลักษณะที่รู้เย็น ไม่ใช่ลักษณะที่ได้ยิน ถ้าวันหนึ่ง ๆ ได้ยิน แล้วก็ระลึกได้ พิจารณารู้ลักษณะของได้ยินหรือเสียง เห็นตามความเป็นจริงว่า ทั้ง ๒ อย่างนั้นมีลักษณะต่างกัน ในขณะที่ระลึกได้ อาจจะคิดละ ไม่ห้าม เพราะเหตุว่าความคิดก็เกิดขึ้นแล้วเพราะเหตุปัจจัย แต่ผู้ที่เจริญสติต้องละเอียดยที่จะต้องรู้ว่า ขณะที่คิด ไม่ใช่ได้ยิน

ลักษณะที่ได้ยินก็อย่างหนึ่ง ลักษณะที่คิดเรื่องที่ได้ยินก็อีกอย่างหนึ่ง คิดก็เป็นนามธรรมชนิดหนึ่ง ไม่ใช่ตัวตน แต่คิดไม่ใช่ได้ยิน ไม่ใช่เห็น ไม่ใช่สุข ไม่ใช่ทุกข์

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. ถ้าคิดว่าเป็นปัจจัย ก็เป็นตัวตนที่กำลังคิด ไม่ได้รู้ลักษณะจริง ๆ ของแต่ละอย่าง

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. มีหลายอย่าง คือฟังเข้าใจ แต่เวลาเจริญสติจริง ๆ ัง เพราะว่าความเป็นตัวตนมากมายทีเดียว ผู้ที่เจริญสติเป็นปกติ ไม่หวั่นไหวในอารมณ์ที่กำลังปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ การละการคลายก็มีมากขึ้น แต่ว่าอารมณ์ที่กำลังปรากฏไม่ผิตปกติ อารมณ์เป็นปกติเหมือนทุก ๆ วัน แต่ปัญญาที่รู้ชัดก็เพิ่มแล้วก็คลายการที่เคยไปยึดถือการที่จะไปจับจ้องจดจ้อง ในขณะนั้นเป็นลักษณะของความต้องการ เมื่อไม่จับจ้องไม่จดจ้อง สภาพของนามรูปแต่ละชนิดก็ปรากฏอย่างรวดเร็วตามสภาพของนามและรูปนั้น ๆ และปัญญานั้นก็รู้ชัดในลักษณะที่ต่างกันของนามและรูปแต่ละขณะ ไม่ยึดถือว่าเป็นตัวตน จึงจะเป็นการคลายมากขึ้น

ถ. สติถ้าไม่เจริญ จะเกิดได้ไหม

ส. สติเป็นตัวตนหรือเปล่า มีเหตุปัจจัยให้สติเกิดไหม คนที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังเลย บรรดาเดิรถียปริพาชกในครั้งพุทธกาลที่ไม่เคยได้ฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคกับบรรดาสาวกที่ได้ฟัง บุคคลใดเจริญสติ บุคคลใดไม่เจริญสติ ถ้าเข้าใจการเจริญสติพื้นฐานแล้ว ไม่มีอะไรเป็นเครื่องกั้น แล้วสติที่เป็นสัมมาสติก็จะเกิด

สำหรับลภปิโชนั้น แสดงไว้ว่า

ปัจจัย ชื่อว่า ลภ สำหรับฆราวาสนั้นก็ต้องมีปัจจัย ซึ่งจำเป็นต้องใช้อยู่ตามปกติในชีวิตประจำวัน แล้วก็แสวงหาปัจจัย สำหรับฆราวาสที่จะให้ชีวิตดำเนินเป็นไปได้ เพราะฉะนั้น บางท่านก็คิดว่า การงาน ธุรกิจต่าง ๆ การประกอบอาชีพนั้นจะเป็นปติโพธิ์ ซึ่งความจริงแล้ว สำหรับปติโพธิ์ ๑๐ ประการนั้น ปติโพธิ์ ๙ ประการ เป็นเครื่องขัดขวางการเจริญสมณะ แต่ไม่เป็นเครื่องขัดขวางการเจริญวิปัสสนา ไม่ว่าท่านจะอยู่ที่ใด มีจิตประเภทใดเกิดขึ้น ก็เป็นของจริงที่ทำให้สติระลึกรู้สภาพนั้นตามความจริงได้ เพราะเหตุว่าถ้าท่านคิดว่า ชีวิตของฆราวาสนั้นการประกอบอาชีพเป็นเครื่องขัดขวาง เพราะเหตุว่าท่านจะต้องแสวงหาปัจจัยแล้ว ถึงท่านจะละอาคารบ้านเรือนไปบวชเป็นบรรพชิต ก็ไม่ใช่ว่าท่านจะไม่อาศัยปัจจัย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหนก็จะต้องมีการเสพปัจจัย มีการใช้ปัจจัย แต่การแสวงหาของฆราวาสกับบรรพชิตนั้นไม่เหมือนกัน

สำหรับภิกษุ บัณฑิตจะเป็นปติโพธแก่ท่านได้อย่างไร นี่ก็เป็นสิ่งที่น่าคิด เพราะเหตุว่าท่านก็ได้ละอาคารบ้านเรือน ละปัจจัยในลักษณะของฆราวาสไปหมดสิ้นแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเครื่องนุ่งห่ม อาหาร แต่ผู้ใดก็ตามที่ยังมีกิเลสอยู่ ก็ย่อมมีปติโพธเครื่องกังวล

สำหรับเครื่องกังวลของภิกษุที่เป็นลามปติโพธนั้น ก็คือความที่ท่านมีใจติดข้องในลาภ หรือในปัจจัยที่คนทั้งหลายเอามาถวาย เมื่อมีคนเอาปัจจัยมาถวายแล้ว ท่านก็มีกิจที่จะต้องอนุโมทนาบ้าง แสดงธรรมบ้าง ถ้าเป็นภิกษุที่มีชื่อเสียงก็ยังมีผู้คนที่ต้องการจะติดต่อพบปะ ตั้งแต่อรุณขึ้นจนกระทั่งถึงปฐมยาม ท่านก็มีการเกี่ยวข้องกับคนไม่ขาดสาย หรือว่าบางทีบุคคลก็มาบอกว่า อุบาสกผู้นั้น อุบาสิกาผู้นั้น อำมาตย์ผู้นั้น บุตรอำมาตย์ผู้นั้น ธิดาอำมาตย์ผู้นั้นใครที่จะเห็น ใครที่จะพบ ใครที่จะได้ฟังธรรม ซึ่งท่านก็เป็นผู้ที่มีจิตอนุเคราะห์ เมื่อเห็นว่า บุคคลเหล่านั้นมีจิตเป็นกุศล ต้องการความอนุเคราะห์ ท่านก็ย่อมจะขัดไม่ได้ เพราะฉะนั้น ก็มีการเกี่ยวข้องกับลาภหรือปัจจัย โดยที่ถึงแม้ว่าท่านเองจะเป็นผู้ที่ไม่ติดไม่ข้องในลาภในปัจจัยก็จริง แต่ถึงกระนั้นบุคคลอื่นก็ย่อมต้องการที่จะได้พบปะ หรือได้ฟังธรรม ต้องการจะถวายวัตถุปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง ๆ ที่ท่านเหล่านั้นเอง ก็อาจจะเป็นผู้ที่ไม่ติดในลาภ แต่ความมีจิตอนุเคราะห์ก็อาจจะทำให้ท่านต้องใช้เวลาติดต่อกับบุคคลอื่น

สำหรับการเจริญสติปัฏฐานแล้ว ไม่เป็นเครื่องขัดขวาง เพราะเหตุว่าเป็นชีวิตจริง ของผู้นั้น ผู้นั้นก็ย่อมสามารถที่จะเจริญสติรู้ลักษณะของนามและรูปเพิ่มขึ้นมากขึ้นได้ แต่ถ้าต้องการเจริญสมาธิ ต้องการที่จะเจริญฌานแล้ว ภิกษุเช่นนั้นก็ต้องจาริกไปผู้เดียวในถิ่นที่ไม่มีใครรู้จัก เพราะเหตุว่าถ้าไปในถิ่นที่มีผู้รู้จัก ก็ต้องมีความเกี่ยวข้องกับกังวลกับบุคคลอื่น แล้วไม่สามารถที่จะเจริญสมาธิ ให้ถึงความสงบขั้นอุปปาสนาสมาธิ อปัปนาสมาธิได้

ด้วยเหตุนี้ท่านจึงควรได้ทราบไว้ ไม่ว่าจะเป็นลามปติโพธ ความกังวลในปัจจัยในลาภนั้นเป็นเครื่องขัดขวางเฉพาะภิกษุที่จะเจริญสมาธิเท่านั้น ไม่เป็นเครื่องขัดขวางสำหรับการเจริญสติปัฏฐาน

สำหรับวันนี้ก็ได้กล่าวถึงข้อความในพระไตรปิฎก ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า ลาก ปลิโพธ ไม่เป็นเครื่องกั้นของการเจริญสติปัฏฐาน เพราะเหตุว่าท่านที่เห็นโทษของ กิเลส แล้วก็ละอาการบ้านเรือนออกบวชเป็นบรรพชิตแล้วนั้น เมื่อยังเป็นปุถุชน ลาก ปลิโพธ ความยินดีพอใจก็ย่อมยังมีอยู่

อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ตัณหาสูตร มีข้อความว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ตัณหาเมื่อจะเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ย่อมเกิดขึ้นในที่ใด ในที่นั้น ย่อมชื่อว่า เป็นที่เกิดขึ้นแห่งตัณหา ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน คือ

ตัณหา เมื่อจะเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ย่อมเกิดขึ้นเพราะจิวรเป็นเหตุ ๑ เพราะ บิณฑบาตเป็นเหตุ ๑ เพราะเสนาสนะเป็นเหตุ ๑ เพราะภสัชชอันประณีตและประณีต กว่า เป็นเหตุ ๑

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ตัณหาเมื่อจะเกิดขึ้น ย่อมเกิดขึ้นในที่ใด ในที่นั้นย่อมชื่อว่า เป็นที่เกิดขึ้นแห่งตัณหา ๔ ประการนี้แล

บุรุษมีตัณหาเป็นเพื่อนสอง ท่องเที่ยวไปตลอดกาลยี่ดยาวนาน ไม่ล่วงพ้นสัง สาระอันมีความเป็นอย่างนี้ และความเป็นอย่างอื่น ภิกษุผู้มีสติสัมปชัญญะ รู้โทษนี้ และรู้ตัณหาเป็นที่เกิดแห่งทุกข์ พึงเป็นผู้ปราศจากตัณหา ไม่ถือมั่น ย่อมเว้นรอบ

นี้แสดงให้เห็นว่า ถ้าเป็นบรรพชิตก็ยังมีตัณหาเกิดขึ้น เพราะจิวรเป็นเหตุบ้าง เพราะบิณฑบาตเป็นเหตุบ้าง เพราะเสนาสนะเป็นเหตุบ้าง เพราะภสัชชอันประณีต และประณีตกว่าเป็นเหตุบ้าง

ถ้าเป็นฆราวาส แทนจิวร จะเป็นอะไร แทนบิณฑบาต จะเป็นอะไร แทน เสนาสนะ จะเป็นอะไร ความหมายเหมือนกัน ของฆราวาสก็เป็นเครื่องนุ่งห่มต่าง ๆ ที่เป็นที่ยินดีพอใจ ทำให้เกิดความพอใจขึ้น อาหารรสต่าง ๆ ก็เป็นเหตุให้เกิดความ ยินดีความพอใจ เสนาสนะบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการอยู่การอาศัยนั้น ก็เป็นที่ตั้งของความยินดีความพอใจ

นี่ก็เป็นสิ่งซึ่งไม่ว่าใครจะต้องการอะไร ก็ย่อมต้องการสิ่งที่น่าพอใจทั้งนั้น เพราะเหตุว่ายังไม่ได้เจริญเหตุที่จะให้รู้ชัดในสภาพของนามและรูป แล้วจะคลายความ

ยินดีพอใจ ซึ่งเป็นโทษตามควรแก่เหตุ นั้น เพราะเหตุว่าการละคลายในตณต้นนั้น ไม่ใช่ละโลภะได้ทั้งหมด เป็นพระอรหันต์ ไม่ใช่ละโทสะได้หมด เป็นพระอนาคามี แต่เพียงเริ่มรู้ถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่ยึดถือสภาพธรรมทั้งหลายว่าเป็นตัวตน

สำหรับที่ว่า มีตัณหาเป็นเพื่อนสอง บางทีบางท่านก็อาจจะไม่ทราบ ว่าลักษณะของตัณหา นั้นเป็นอย่างไร ถ้าอยู่ตามลำพัง แล้วก็มี ความยินดี พอใจ เพลิดเพลินไป อาจจะระลึกถึงเรื่องนั้นเรื่องนี้ คิดหวังไปต่าง ๆ นา ๆ อันนั้นก็แสดงว่า ผู้นั้นไม่ได้ อยู่ผู้เดียว แต่อยู่ด้วยความหวัง อยู่ด้วยความพอใจ อยู่ด้วยตัณหา และถ้า ยังมีความหวัง มีความพอใจ มีตัณหาอยู่อย่างนี้ ก็ย่อมจะไม่ใช้อยู่ผู้เดียว แต่มีตัณหา เป็นเพื่อนท่องเที่ยวไป ตลอดกาลยืดยาวนาน ไม่ล่วงพ้นสังสาระได้เลย

๕๐

ที่ยกเรื่องตัณหาของพระภิกษุ ก็เพื่อจะแสดงให้เห็นว่า ถ้าตราบไถยังมีกิเลส ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน จะเป็นฆราวาสหรือจะเป็นบรรพชิตก็เหมือนกัน ไม่ใช่ที่ท่านละอาคารบ้านเรือนไปแล้วจะหมดตัณหาได้

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เป็นฆราวาสแล้วเจริญสติปัฏฐาน ก็ย่อมจะพิจารณาสภาพของนามและรูปที่เกิดขึ้นปรากฏตามปกติ เพื่อการรู้ชัด ไม่ใช่ว่าผู้ที่จะเจริญสติปัฏฐาน ต้องไม่มีโลภะเสียก่อน ไม่มีโทสะเสียก่อน แล้วจึงจะเจริญสติปัฏฐาน นั้นไม่ถูก เพราะเหตุว่ามีข้อความในพระสูตรนี้ว่า

ภิกษุผู้มีสติสัมปชัญญะ รู้โทษนี้ และรู้ตัณหาเป็นที่เกิดแห่งทุกข์ พึงเป็นผู้ปราศจากตัณหา ไม่ถือมั่น ย่อมเว้นรอบ

การไม่ถือมั่นได้นั้น ไม่ใช่ไม่ถือมั่นได้โดยไม่รู้ หรือว่าไม่ใช่จะไม่ถือมั่นได้โดยบังคับ แต่ผู้ที่จะไม่ถือมั่นได้ ต้องเป็นผู้รู้ แต่ไม่ถือมั่น เพราะฉะนั้น ก็จะต้องรู้ทุกสิ่งที่ปรากฏตามความเป็นจริง ตามสภาพของสิ่งนั้น แล้วจึงจะไม่ถือมั่นได้ ทุกคนก็ยังมีโลภะ ทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง ให้ไม่ถือมั่นได้ไหม บอกตัวเองว่า ไม่ให้ถือมั่น ไม่ให้ถือมั่น ได้ไหม ไม่ได้เลย

แต่ผู้ที่จะไม่ถือมั่นได้นั้น ผู้นั้นจะต้องรู้ชัดตามความเป็นจริง เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ เว้นรอบ ละโดยรอบ ไม่ใช่ว่าเพียงประการเดียวหรือสองประการเท่านั้น

เพราะฉะนั้น ในข้อนี้จะเห็นได้ว่า ไม่ใช่ว่าต้องหมดลาภปติโพธ เสียก่อน แล้วจึงจะเจริญสติปัฏฐาน แต่สามารถเจริญได้ ไม่ว่าในเพศของคฤหัสถ์ หรือบรรพชิต เพราะเหตุว่าถึงแม้ว่าจะเป็นบรรพชิต ละอาคารบ้านเรือนไปแล้ว ก็ยังมีความยินดีที่เป็นลาภปติโพธ ซึ่งผู้นั้นจะละได้ ก็ต้องเป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะ รู้โทษ คือความจริงของสิ่งนั้น ที่ไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป

ขุททกนิกาย เถรคาถา ติสสเถรคาถา พระเถระกล่าวว่า

ภิกษุศรัทธาโล้น ครองผ้าสังฆาฏิ ได้ข้าว น้ำ ผ้า ที่นั่ง ที่นอน ย่อมชื่อว่า ได้เข้าศึกษาไว้มาก

ภิกษุ รู้โทษในลาภสักการะว่าเป็นภัยอย่างนี้แล้ว ควรเป็นผู้มีลาภน้อย มีจิตไม่ชุ่มด้วยราคะ มีสติ งดเว้นความยินดีในลาภ

ในตอนท้ายมีข้อความว่า มีสติ งดเว้นความยินดีในลาภ

ที่กล่าวว่า ภิกษุครองผ้าสังฆาฏิ ได้ข้าว น้ำ ผ้า ที่นั่ง ที่นอน ย่อมชื่อว่า ได้เข้าศึกษาไว้มาก เพราะเหตุใด เพราะเหตุว่าบรรพชิตเป็นผู้ละอาคารบ้านเรือนแล้ว ถ้าไม่ใช่บรรพชิต ก็ยังเป็นผู้ที่สมบูรณ์ด้วยข้าว น้ำ ผ้า ที่นั่ง ที่นอน เหมือนอย่างคฤหัสถ์หรือฆราวาส แต่เพราะว่าไม่ต้องการที่จะคลุกคลี หมกมุ่นอยู่ในสิ่งเหล่านี้ คือไม่ต้องการคลุกคลีเพลิดเพลินไปอย่างชีวิตของฆราวาส

เพราะฉะนั้น เมื่อท่านสละชีวิตอย่างฆราวาสไปแล้ว แล้วได้รับสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไว้มาก ก็ย่อมชื่อว่า ได้เข้าศึกษากับสิ่งที่ท่านได้สละไปแล้ว แต่ไม่ว่าจะเป็นบรรพชิตหรือฆราวาสก็ตาม ถ้าพิจารณาโดยสภาพของปรมัตถธรรม การเห็นสิ่งต่าง ๆ ที่ดี ได้ยินเสียงที่ดี ได้กลิ่นที่ดี ได้รสที่ดี ได้สัมผัสที่ดีนั้น เป็นกุศลวิบาก เป็นผลของกุศลกรรม ไม่จำกัดเจาะจงว่า เป็นบรรพชิตหรือฆราวาส ซึ่งผู้ที่มีสติจะต้องพิจารณารู้สภาพลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ ที่ได้รับนั้น ให้รู้ชัดถูกต้องตามความเป็นจริง ไม่ว่าท่านจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยสมบัติ หรือว่าเกิดในสวรรค์ก็ตาม เจริญสติปฏิฐานได้ ไม่ใช่จะต้องละทิ้งสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น แล้วไปเจริญสติปฏิฐาน เพราะเหตุว่าการเจริญสติปฏิฐานนั้น แล้วแต่เพศของคฤหัสถ์หรือของบรรพชิต แต่จะเห็นได้ว่า ที่เป็นข้าศึกนั้น ก็ในขณะที่มีจิตติดข้อง ชุ่มด้วยราคะ แต่ถ้าจิตไม่ชุ่มด้วยราคะ เป็นผู้ที่มีสติ งดเว้นความยินดีในลาภ ถึงแม้ว่าจะได้รับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพารมณ์ต่าง ๆ แต่ไม่หมกมุ่น ไม่เพลิดเพลิน ไม่เป็นไปด้วยความรู้สึกว่า เป็นตัวตน แต่ว่ามีสติ งดเว้นความยินดี คือ หมกมุ่นเพลิดเพลินไปในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะนั้น ด้วยการรู้ลักษณะของสิ่งนั้น ตามความเป็นจริง

ถ. ขณะที่กำลังระลึกถึงลักษณะของจริงที่กำลังปรากฏนั้น ก็คล้ายการยึดถือ
ว่า เป็นอัตตาใช่ไหม

ส. ขณะใดที่ปัญญาเกิด ขณะนั้นละอวิชชา ละความเห็นผิดทุก ๆ ขณะ
ที่ละเล็กทีละน้อย ไปจนกว่าความเห็นผิดนั้นจะหมด แต่ว่าต้องรู้สิ่งที่กำลังปรากฏ
ไม่ใช่รู้ขณะอื่นเลย

ขุททกนิกาย เถรคาถา สิริมาเถรคาถา มีข้อความว่า

ถ้าตนมีจิตไม่ตั้งมั่น ถึงคนเหล่าอื่นจะสรรเสริญ ชนเหล่าอื่นก็สรรเสริญเปล่า
เพราะตนมีจิตไม่ตั้งมั่น ถ้าตนมีจิตตั้งมั่นดีแล้ว ถึงชนเหล่าอื่นจะติเตียน ชนเหล่าอื่น
ก็ติเตียนเปล่า เพราะตนมีจิตตั้งมั่นดีแล้ว

แสดงให้เห็นว่า การเจริญสติ นั้น เป็นการเจริญปัญญา เพื่อรู้ชัดตามความเป็น
จริง รู้จักตัวเองถูกต้องตามความเป็นจริงทุกอย่าง ไม่ใช่หลงกลวง หรือไม่ใช่ทำให้ผิด
ไปจากปกติ แต่หมายความว่า ไม่ว่าผู้ใดจะเคยสะสมเหตุปัจจัยที่จะเป็นบุคคลนั้น มี
ความพอใจทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ มากน้อยแค่ไหนก็ตาม
สามารถเจริญสติระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง รู้ชัดถูกต้องตาม
ความเป็นจริง ไม่หวั่นไหวไปเพราะความไม่รู้ ถึงแม้ว่าชนเหล่าอื่นจะติเตียน ชนเหล่า
อื่นก็ติเตียนเปล่า เพราะตนมีจิตตั้งมั่น คือไม่หวั่นไหวไปเพราะอวิชชา ไม่ใช่ไปยับยั้ง
ไม่ให้โลภะเกิด โทสะเกิด ไม่ให้มีลาภภลิโพธ ถ้าเป็นอย่างนั้นก็ไปบังคับ ไปฝืน ไม่ใช่
เป็นผู้ที่รู้ตามปกติ แต่ผู้ที่จะรู้ชอบตามความเป็นจริงนั้น ต้องเป็นผู้ที่รู้ตามปกติ จึงจะ
เป็นผู้ไม่หวั่นไหว เป็นผู้ที่มีจิตมั่นคง เป็นผู้มีปัญญารู้ชัด เป็นผู้รู้จักตนดี แม้คนอื่นจะยัง
ไม่รู้ ยังไม่มีอะไรปรากฏทางกายหรือทางวาจาเลย แต่โลภะเกิดขึ้นขณะใด ผู้เจริญสติ
ก็ระลึกถึงลักษณะของสภาพนามธรรมที่เกิดขึ้นนั้นตามความเป็นจริง เป็นผู้รู้จักตัวเอง
ถูกต้องชัดเจนตามความเป็นจริง

ไม่ทราบว่ามีผู้ฟังคิดว่า การรู้จักตัวเองนั้นดีไหม ต้องดีแน่ ดีกว่าที่จะให้คนอื่น
รู้จัก คนอื่นรู้จักก็ยังคงอาจจะคลาดเคลื่อน ไม่ถูกต้อง ใครคิดว่าใครรู้จักใครดีแล้ว ก็ยัง

คลาดเคลื่อนได้ แต่ผู้ที่ไม่คลาดเคลื่อน คือผู้ที่มีสติรู้ลักษณะของนามและรูปที่เกิดขึ้นปรากฏแก่ตน

ในเรื่องของลาภलिपोยังมิในพระสูตร ที่คิดว่าจะทำให้อุปการะแก่ความเข้าใจในเรื่องนี้ได้

ขุททกนิกายเถรคาถา อฎฐกนิบาต มหากัจจายนเถรคาถา

สำหรับท่านพระมหากัจจายนะ นี่ก็จะต้องทราบแล้วว่า ท่านเป็นพระภิกษุผู้เลิศกว่าพวกภิกษุผู้จำแนกอรรถแห่งภาสิตโดยย่อให้พิสดาร ข้อความในมหากัจจายนเถรคาถา มีว่า

ภิกษุไม่ควรทำงานให้มาก ควรหลีกเร้นหมู่ชน ไม่ควรชวนชวายเป็นปัจฉยให้เกิด เพราะภิกษุใดเป็นผู้ติตรสอาหาร ภิกษุนั้นชื่อว่า เป็นผู้ชวนชวายเป็นปัจฉยให้เกิด และชื่อว่าละทิ้งประโยชน์ อันจะนำสุขมาให้ พระอริยะทั้งหลาย มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น กล่าวการไหว้ การบูชาในสกุลทั้งหลายว่า เป็นเปือกตม เป็นลูกศรอันละเอียด ถอนได้ยาก เพราะสักการะอันบุรุษชั่วจะไต่ยาก ภิกษุไม่ควรแนะนำสัตว์อื่นให้ทำกรรมอันเป็นบาป และไม่พึงส้องเสพกรรมนั้นด้วยตนเอง เพราะสัตว์มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ คนเราย่อมไม่เป็นโจร เพราะคำของบุคคลอื่น ไม่เป็นมุนี เพราะคำของบุคคลอื่น บุคคลรู้จักตนเองว่าเป็นอย่างไร แม้เทพเจ้าทั้งหลาย ก็รู้จักบุคคลนั้นว่าเป็นอย่างนั้น ก็พวกคนอื่นย่อมไม่รู้สีกิตัวว่า พวกเราที่สมาคมนี้จะพากันยุบยับในหมู่ชน พวกนั้นพวกใด มารู้สีกิตัวว่า พวกเราจักพากันไปสู่ที่ไกลมัจจุราชความทะเลาะวิวาทย่อมระงับไป เพราะพวกนั้น บุคคลผู้มีปัญญา ถึงจะสิ้นทรัพย์ ก็ยังเป็นอยู่ได้ ส่วนบุคคลถึงจะมีทรัพย์ ก็เป็นอยู่ไม่ได้ เพราะไม่ได้ปัญญา บุคคลย่อมได้ยินเสียงทุกอย่างด้วยหู ย่อมเห็นสิ่งทั้งปวงด้วยจักขุ แต่นักปราชญ์ ย่อมไม่ควรละทิ้งสิ่งทั้งปวง ที่ได้เห็น ได้ฟังมาแล้ว ผู้มีปัญญาถึงมีตาดี ก็ทำเหมือนคนตาบอด ถึงมีหูดี ก็ทำเป็นดังคนหูหนวก ถึงมีปัญญา ก็ทำดังคนใบ้ ถึงมีกำลัง ก็ทำเป็นดังคนทุพพล แต่เมื่อประโยชน์เกิดขึ้น ถึงจะนอนอยู่ในเวลาใกล้ตาย ก็ยังทำประโยชน์นั้นได้

ถ้าพิจารณาข้อความในสูตรนี้ วรรคแรกที่ว่า ภิกษุไม่ควรทำงานให้มาก ก็
จะเห็นได้ว่า ไม่ได้บอกว่าไม่ให้ทำงาน แต่บอกว่า ภิกษุไม่ควรทำงานให้มาก
ข้อความต่อไปที่ว่า ควรหลีกเลี่ยงหมู่มนุษย์ คำนี้ก็หมายความว่าไม่ควรคลุกคลี หรือไม่ติดใน
บุคคลในตระกูล

ในเถรนามสูตร การอยู่ผู้เดียว ไม่ใช่หมายความว่า ปลีกตน แต่ว่าการปลีกตน
หรือว่าการอยู่ผู้เดียวนั้น หมายความว่า การมีสติระลึกรู้ลักษณะของสิ่งที่กำลังปรากฏ
ปลีกจากสิ่งอื่นทั้งหมด ก็ชื่อว่า ไม่คลุกคลีกับหมู่มนุษย์ แต่ว่ามีสติรู้ลักษณะของนาม
และรูปที่กำลังปรากฏ ซึ่งเป็นการเจริญมรรคมีองค์ ๘

ที่กล่าวว่า ไม่ควรชวนชวายเป็นปัจจัยให้เกิด นี่ก็เป็นไปเพื่อลาภ ซึ่งเป็นลาภ
ปลิโธ ถ้าท่านมีความชวนชวายเป็นปัจจัย

และที่กล่าวว่า การให้อาหารบูชาในสกุลทั้งหลาย เป็นเปือกตม เป็นลูกศรอัน
ละเอียด ถอนได้ยาก เพราะสักการะอันบุรุษชั่วจะได้ยาก

การที่ยังมีความสำคัญ หรือคิดว่าการให้อาหารบูชา การสักการะของคนอื่น
เป็นสิ่งสำคัญนั้นก็เพราะเหตุว่ากลัวการที่จะอยู่ผู้เดียว หรือว่ากลัวการที่จะมี
ความรู้สึกเหมือนกับถูกทอดทิ้ง ไม่เป็นที่รักของหมู่คณะ หรือว่าไม่เป็นที่รักของบุคคล
อื่น จึงได้มีการพอใจในการให้อาหารบูชาในสกุลทั้งหลาย แต่ข้อความที่ท่านพระ
มหากัจจายนเถระกล่าว ท่านกล่าวว่า การให้อาหารบูชา ในสกุลทั้งหลาย เป็นเปือก
ตม เป็นลูกศรอันละเอียด ถอนได้ยาก เพราะสักการะอันบุรุษชั่วจะได้ยาก ความ
พอใจมีมากมายเหลือเกิน อาจจะเป็นไปในทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย
ทางใจ อาจจะไม่ปลีกตนไปแล้ว ไม่พัวพันกับรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะก็จริง แต่ก็
ยังมีความยินดีในการให้อาหารบูชา การสรรเสริญของคนอื่นก็ได้ ซึ่งแม้แต่ความยินดี
เช่นนั้น สำหรับบุรุษชั่วแล้วก็เป็นเปือกตม เป็นลูกศรอันละเอียด ถอนได้ยาก ละได้
ยาก นอกจากนั้น ในมหากัจจายนเถรคาถา ยังมีข้อความว่า

ภิกษุไม่ควรแนะนำสัตว์อื่นให้ทำกรรมอันเป็นบาป และไม่พึงสั่งเสพกรรมนั้น
ด้วยตนเอง เพราะสัตว์มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์

ที่ว่าภิกษุไม่ควรแนะนำสัตว์อื่นให้ทำกรรมอันเป็นบาปนี้ ก็จะต้องเข้าใจด้วยว่า พระภิกษุก็คงจะไม่สอนให้ใครไปฆ่าสัตว์ ไปลักทรัพย์ ไปประพฤติดินกาม แต่ถ้าท่านมีความเห็นผิดในข้อปฏิบัติผิด แล้วสอนผิด อันนั้นก็เป็นการอันเป็นบาป ซึ่งก็ไม่ว่าจะสั่งเสพกรรมนั้น เพราะเหตุว่าถ้าปฏิบัติผิด ผลที่ได้รับผิด ผู้อื่นก็ย่อมหมดโอกาสที่จะได้รับผลที่ถูกต้อง และการกระทำเช่นนั้นก็เป็นกรรมที่หนักมาก เพราะเหตุว่าตัดการเจริญปัญญา การเจริญมรรค และไม่สามารถที่จะบรรลุมรรคผลนิพพานได้

ข้อความที่ว่า คนเราย่อมไม่เป็นโจร เพราะคำของบุคคลอื่น ไม่เป็นมุณีเพราะคำของบุคคลอื่น บุคคลรู้จักตนเองว่าเป็นอย่างไร แม้เทพเจ้าทั้งหลายก็รู้จักบุคคลนั้นว่าเป็นอย่างนั้น

ไม่ว่าจะเป็นที่รักหรือจะเป็นที่ชัง แต่ให้ทราบทั่วกันว่า ถ้าผู้นั้นเป็นบัณฑิต แล้วไม่เป็นที่รักของคนพาล บัณฑิตนั้นย่อมไม่เป็นโจร เพราะคำของบุคคลอื่น ไม่เป็นมุณี เพราะคำของบุคคลอื่น แต่การที่จะเป็นผู้รู้ ถูกต้องตามความเป็นจริงได้นั้น ผู้นั้นจะต้องรู้จักตนเอง แล้วก็ไม่ใช่แต่เฉพาะตนเองที่รู้จักใจของตัวเอง รู้นามรู้รูปที่เกิดปรากฏแก่ตน เพราะเหตุว่ามีสติ แม้เทพเจ้าทั้งหลายก็รู้จักบุคคลนั้นว่าเป็นอย่างนั้น

ยังมีผู้ที่รู้จักใจของคนอื่น เพราะฉะนั้น ไม่ว่าใครจะทำกรรมดีกรรมชั่ว ในที่ลับในที่แจ้งอย่างไรก็ตาม นอกจากบุคคลนั้นจะรู้ตัวเอง ว่าที่ทำนั้น เป็นกรรมดีหรือกรรมชั่ว แต่แม้เทพเจ้าทั้งหลาย ก็ยังรู้ด้วย ไม่ใช่ว่าจะไม่มีบุคคลอื่นรู้เลย

นอกจากนั้น ในมหากัจจายนเถรคาถา ยังมีข้อความว่า ในหมู่ชนพวกนั้น พวกใดมารู้สึกตัวว่า พวกเราจะพากันไปสู่ที่ใกล้มัจจุราช ความทะเลาะวิวาทย่อมระงับไป เพราะพวกนั้น

ทุกขณะก็ใกล้มัจจุราช โดยไม่มีใครทราบทั่วว่า มัจจุราชจะอยู่ใกล้สักแค่ไหน เพราะฉะนั้น ผู้ที่รู้ประโยชน์ว่า สิ่งใดควรปฏิบัติ ผู้นั้นก็ย่อมจะไม่เห็นประโยชน์ของการทะเลาะวิวาท หรือกล่าวแสดงความเห็นต่าง ๆ โดยไร้ประโยชน์ แต่ถ้าเป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ เป็นสิ่งที่ควรอุปการะแล้ว ก็ควรกระทำ

ข้อความที่ว่า บุคคลที่มีปัญญา ถึงจะสิ้นทรัพย์ก็ยังเป็นอยู่ได้ ส่วนบุคคลถึงจะมีทรัพย์ ก็เป็นอยู่ไม่ได้ เพราะไม่ได้ปัญญา บุคคลย่อมได้ยินเสียงทุกอย่างด้วยหู ย่อม

เห็นสิ่งทั้งปวงด้วยจักขุ แต่นักปราชญ์ ย่อมไม่ควรละทิ้งสิ่งทั้งปวงที่ได้เห็นได้ฟัง มาแล้ว

ทุกคนมีหู บุคคลย่อมได้ยินเสียงทุกอย่างด้วยหูมากมายหลายเสียง ย่อมเห็น สิ่งทั้งปวงด้วยจักขุ ตาก็เหมือนกัน วันหนึ่ง ๆ ก็เห็นอะไร ๆ ตั้งหลายอย่าง แต่นักปราชญ์ย่อมไม่ควรละทิ้งสิ่งทั้งปวงที่ได้เห็นได้ฟังมาแล้ว

ไม่ใช่ฟังเพียงผ่านไป ๆ แล้วก็ทิ้งสิ่งทั้งปวงที่ได้เห็น ที่ได้ฟังมาหมด แต่ว่า ประโยชน์ของการฟังนั้นคือว่าเมื่อฟังสิ่งใดแล้ว ก็ควรพิจารณาไตร่ตรองให้เกิดความ เข้าใจเหตุผลที่ถูกต้อง ไม่ใช่ฟังแล้วก็ไม่รู้ ปล่อยให้ผ่านไป ๆ การฟังนั้นไม่มีประโยชน์ เพราะเหตุว่าพระธรรมของพระผู้มีพระภาคนั้นเป็นความจริง พร้อมทั้งจะให้พิสูจน์ได้

เพราะฉะนั้น เมื่อได้ฟังแล้วก็ไม่ควรจะปล่อยให้ผ่านไป แต่ควรพิจารณาให้เกิดปัญญา ให้รู้ ไม่ใช่ว่า ไม่คิด ไม่พิจารณา ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้ว ถึงจะฟังหลายสิบปี ประโยชน์ก็น้อย หรือว่าอาจจะไม่ได้ประโยชน์เลย

ข้อความที่ว่า ผู้มีปัญญาดี ถึงมีตา ก็ทำเหมือนคนตาบอด ถึงมีหู ก็ทำเป็น ดังคนหูหนวก

หมายความว่าอย่างไรคะ จะฉลาดได้อย่างไร มีตาก็อทำเหมือนคนตาบอด มีหู ก็ทำเป็นเหมือนคนหูหนวก

แต่นี้เป็นภาสิตของท่านพระเถระ คือท่านพระมหากัจจายนเถระ ผู้มีปัญญา ถึงมีตาก็ทำเหมือนคนตาบอด ถึงมีหูก็ทำเป็นดังคนหูหนวก การที่จะเป็นเช่นนั้นได้ ได้ยินก็สักแต่ว่า ได้ยิน ก็จะต้องเป็นเพราะปัญญาเกิดขึ้น รู้ลักษณะของนามว่า เป็น นาม รู้ลักษณะของรูปว่า เป็นรูปด้วย ที่ว่า ถึงมีปัญญาก็ทำเป็นดังคนโง่ ไม่พูดเพื่อ เจอไรสาระ แง่งแย่ง แต่รู้ว่า คำนั้นควรพูดกับบุคคลใด ถ้าพูดกับบุคคลใดแล้วไม่มี ประโยชน์ ถึงมีปัญญาก็ทำดังคนโง่ เพราะเหตุว่าไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย แต่ถ้าวการ พุดนั้นมีประโยชน์ ก็ยอมพูด ถึงมีกำลังก็ทำเป็นดังคนทูลพล

ถ. (ไม่ได้ยิน)

ส. จะใช้กำลังทำอะไรคะ ระบาย่าฟันเบียดเบียนประทุษร้ายต่อผู้กันหรือ อย่างไร เพราะเหตุว่ากำลังของร่างกายที่นี้ควรใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

ไปวันหนึ่ง ๆ ให้เป็นประโยชน์ในทางธรรม ไม่ใช่ร่างกายที่แข็งแรงไปเปียดเบียน ไป
ประทุษร้าย ไปต่อสู้กัน เพราะเหตุว่า ข้อความต่อไปมีว่า แต่เมื่อประโยชน์เกิดขึ้น ถึง
จะนอนอยู่ในเวลาใกล้ตาย ก็ยังทำประโยชน์นั้นได้

